

31288 Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid
24724 Studiefinanciering
Nr. 1264 **VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT**
Vastgesteld 25 juni 2026

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 8 april 2026 overleg gevoerd met mevrouw Letschert, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, over:

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 2 april 2026 inzake shadeafhandeling na indirecte discriminatie bij controle uitwonendenbeurs (Kamerstuk 24724, nr. 250);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 31 maart 2026 inzake ministeriële reactie op het advies van AclCT ten aanzien van het project Enterprise Cloud bij DUO (Kamerstuk 26643, nr. 1500);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 16 maart 2026 inzake reactie op vraag van het lid Rajkowski over studenten, gesteld tijdens de begrotingsbehandeling van het ministerie van OCW (Kamerstuk 31288, nr. 1235);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 10 februari 2026 inzake reactie op verzoek commissie over de motie van de leden Abdi en De Hoop over overleggen over de impact van de voorgenomen bezuinigingen op de beschikbaarheid en betaalbaarheid van het ov-aanbod (Kamerstuk 23645, nr. 873) (Kamerstuk 23645, nr. 878);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 5 februari 2026 inzake reactie op definitief advies van AclCT over IT-project DAB bij DUO (Kamerstuk 26643, nr. 1461);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 2 februari 2026 inzake update uitvoering van de motie van het lid Ergin over de inventarisatie en toetsing van vervuilde data en de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren opnieuw uitvoeren (Kamerstuk 31288, nr. 1165) (Kamerstuk 31288, nr. 1232);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 2 februari 2026 inzake reactie op verzoek commissie over de burgerbrief van de heer B. met betrekking tot misstanden bij Avans+ (Kamerstuk 31288, nr. 1233);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 18 december 2025 inzake update sociale en fysieke veiligheid op universiteiten en hogescholen (Kamerstuk 29240, nr. 179);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 26 januari 2026 inzake verstoring onderwijsactiviteiten bij bezetting Universiteit Utrecht (Kamerstuk 31288, nr. 1230);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 10 november 2025 inzake verstoring van onderwijs bij de Universiteit Utrecht (Kamerstuk 31288, nr. 1223);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 28 november 2025 inzake rapport Verder vooruit: Examencommissies in een veranderend hoger onderwijs (Kamerstuk 31288, nr. 1225);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 2 oktober 2025 inzake reactie op Nuffic-rapport over inkomende diplomabiliteit 2024-25 (Kamerstuk 22452, nr. 93);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 19 september 2025 inzake kabinetsreactie op onderzoeken Wet studiefinanciering BES (Kamerstuk 24724, nr. 248);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 19 december 2025 inzake reactie op de motie van de leden Abdi en De Hoop over overleggen over de impact van de voorgenomen bezuinigingen op de beschikbaarheid en betaalbaarheid van het ovaanbod (Kamerstuk 23645, nr. 873) (Kamerstuk 23645, nr. 876);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 8 december 2025 inzake voortgang internationale neerlandistiek (Kamerstuk 31288, nr. 1226);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 14 november 2025 inzake verschillen normbedragen studiefinanciering en restitutie les- en cursusgeld (Kamerstuk 24724, nr. 249);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 9 september 2025 inzake publicatie Education at a Glance 2025 (Kamerstuk 36600-VIII, nr. 183);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 10 juli 2025 inzake convenant gesloten ten behoeve van bachelor Fries (Kamerstuk 36600-VIII, nr. 180);
- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 3 juli 2025 inzake reactie op rapporten accreditatiestelsel hoger

onderwijs, protocol onderwijsvernieuwingen en aanpak kwaliteitszorgstelsel (Kamerstuk 31288, nr. 1209);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 4 juli 2025 inzake moties en toezeggingen over flexstuderen (Kamerstuk 31288, nr. 1211);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 11 juni 2025 inzake reactie op Monitor praktijkgericht onderzoek (Kamerstuk 29338, nr. 293);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 24 april 2025 inzake voortgang cyberweerbaarheid in het vervolgonderwijs (Kamerstuk 31288, nr. 1189);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 22 mei 2025 inzake toekenning tweede tranche financiële middelen voor vitale opleidingen in krimpregio's (Kamerstuk 31288, nr. 1199);

- de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 20 januari 2026 inzake reactie op verzoek van de commissie over ECIO-onderzoek inzake studeren met een ondersteuningsvraag (Kamerstuk 31288, nr. 1229).

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de commissie,
Koorevaar

De griffier van de commissie,
Verhoev

Voorzitter: Koorevaar

Griffier: Van Thiel

Aanwezig zijn elf leden der Kamer, te weten: Abdi, De Beer, Boomsma, Claassen, Ergin, Hamstra, Van Houwelingen, Keijzer, Koorevaar, Raijer en Rooderkerk,

en mevrouw Letschert, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Aanvang 13.30 uur.

De voorzitter:

Ik open bij dezen het commissiedebat Hoger onderwijs, studiefinanciering en DUO. Ik heet de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Letschert, en ook haar ondersteuning van harte welkom. Ik verwelkom ook de mensen op de publieke tribune, de pers, de mensen die thuis met ons meekijken en de hier aanwezige Kamerleden. Dat zijn mevrouw Rooderkerk namens D66, de heer De Beer namens de VVD, de heer Claassen van de Groep Markuszower, de heer Boomsma van JA21, mevrouw Raijer van de PVV, de heer Hamstra van het CDA, de heer Van Houwelingen namens FVD en mevrouw Abdi komt net binnenstappen namens GroenLinks-PvdA of namens PRO.

Er geldt in dit commissiedebat een spreektijd van vier minuten per fractie in de eerste termijn. Over het aantal interrupties wil ik het nog even hebben. In een vorig debat hebben we de pilot toegepast, met succes, denk ik. Dat betekent dat interrupties onder de 30 seconden niet tellen. Interrupties boven de 30 seconden tellen als twee interrupties. Wanneer de interrupties op zijn, mogen er ook geen korte interrupties meer worden gepleegd. Is dat helder? Ik denk dat dit goed is voor de levendigheid van het debat en dat het debat dan ook goed te volgen is.

We gaan nu beginnen aan het debat zelf en ik ga aan mevrouw Rooderkerk vragen om haar eerste termijn te starten. Aan u het woord, mevrouw Rooderkerk.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Veel dank, voorzitter. Wij hebben het vandaag over goed onderwijs en dan gaat het vaak over wat er in de collegezaal gebeurt: inspirerende colleges, betrokken docenten, sterke opleidingen. En terecht, want daar wordt het

fundament gelegd. Maar goed onderwijs is meer dan dat. Het gaat ook over de omstandigheden waarin studenten studeren. Hebben zij de rust en ruimte om zich te concentreren, te ontwikkelen, hun studie goed af te ronden? Want hoe goed een college ook is, als je hoofd vol zit met zorgen, komt die kennis niet binnen. Of, zoals een student in Amstelveen onlangs tegen mij zei: "Als ik 's nachts wakker lig van mijn huurprijs, ben ik overdag niet bezig met mijn scriptie." Vandaag wil ik het daarover hebben, over de financiële ondersteuning van studenten, over hoe wij hen beter kunnen ondersteunen in tijden van AI en hun mentale welzijn kunnen versterken.

Voorzitter. Ik begin met de financiële situatie van studenten. Ik ben blij dat het kabinet recent heeft aangekondigd de pechgeneratie extra te gaan compenseren met ruim €2.100 per persoon en dat we van plan zijn om de basisbeurs voor uitwonenden verder te verhogen. Want gezien de recente stijgingen in de huur en in de prijzen van boodschappen en energie is het belangrijk dat studenten ook tijd overhouden voor hun studie. Daarom zou ik de minister willen vragen of zij zicht kan geven op de uitwerking hiervan. Wanneer kunnen studenten deze verhoging daadwerkelijk op hun rekening verwachten?

Nog altijd lopen daarnaast duizenden studenten onbetaalde of slecht betaalde stages. Daarom staat in het coalitieakkoord een minimumstagevergoeding, met een onderzoek naar een stagefonds voor tekortsectoren. Ook hier ben ik benieuwd of en wanneer de minister ons hierover nader kan informeren.

Dan AI en het hoger onderwijs. Onlangs organiseerden we in de Kamer een heel interessante rondetafel over AI en het onderwijs. Volgens experts moet door AI het onderwijs op de schop. In Trouw werd onlangs al het einde van de scriptie ingeleid door leraren en hoogleraren, en tentamens plakken studenten gewoon in ChatGPT. Laten we zorgen dat de toekomstige generatie door AI slimmer wordt in plaats van dommer. Ik ben benieuwd naar de reflectie van de minister op deze ontwikkelingen en naar of zij bereid is een strategie met richtlijnen voor het hoger onderwijs te ontwikkelen voor AI-gebruik. Hoe kijkt zij in dit licht naar de arbeidsmarkt van de toekomst? Waar leiden wij toe op?

Voorzitter. Tot slot de mentale gezondheid van studenten. De cijfers zijn zorgelijk. Studiestress en burn-outs nemen toe, eenzaamheid is wijdverbreid. Daarom is het van belang dat we onderwijsinstellingen de ruimte geven om goede ondersteuning te bieden en studentenpsychologen in te zetten. Ook initiatieven van de studenten zelf voor het mentale welzijn van studenten worden gestimuleerd. Kan de minister ons laten weten hoe het staat met deze plannen? Kan zij concreet maken hoe initiatieven van de studenten zelf worden ondersteund en opgeschaald?

Daarbij hoort ook het onderzoek dat recent is uitgekomen naar het bindend studieadvies. Hieruit blijkt dat dit niet alleen niet leidt tot meer afgestudeerden, maar zelfs zorgt voor een daling in het aantal diploma's.

Vanuit D66 waren wij hier altijd al kritisch op en nu zien we dat het ook daadwerkelijk niet werkt in de praktijk, terwijl het wel zorgt voor meer prestatiedruk voor studenten. Hoe reflecteert de minister op dit onderzoek? Ziet zij aanleiding om het bsa te overwegen of aan te passen? Goed onderwijs vraagt namelijk om meer dan alleen goede colleges. Pas als de basis op orde is, kan talent echt tot ontwikkeling komen. Dank u wel.

De **voorzitter**:

De eerste interruptie is van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Ik dank collega Rooderkerk voor haar hele mooie woorden over studenten en talent. Zij had het ook over de afspraken uit het coalitieakkoord die zijn nagekomen. Eén afspraak uit het coalitieakkoord is echter nog steeds niet nagekomen, namelijk de belofte, ook van D66, om een landelijke regeling in te stellen voor Oekraïense studenten. Uit de beantwoording blijkt dat er nu nog geen sprake is van die regeling, maar dat het om een "mogelijke" regeling gaat. Hoe reflecteert het lid Rooderkerk daarop?

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Deze coalitie is net van start, maar het is inderdaad een heel lang gekoesterde wens van D66 om een oplossing te vinden voor deze Oekraïense studenten. Daar hebben we in het verleden al voorstellen voor ingediend. We zijn ook blij dat Oekraïense studenten vanaf het studiejaar 2027 tegen het reguliere tarief kunnen studeren, maar we moeten natuurlijk ook een oplossing vinden voor studenten die dit studiejaar al willen beginnen. Ik weet dat mevrouw Abdi zich daar ook hard voor maakt. Daarvoor moeten we inderdaad tot een oplossing komen. Ik kijk ook zeker de minister aan, want dit is vooral een geldvraag; het moet ook betaald worden. Wij hopen dat het lukt om dit op korte termijn mogelijk te maken, zodat studenten zich ook zeker voor het komende studiejaar kunnen aanmelden.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Het is vandaag 8 april. 1 mei is de deadline voor heel veel instellingen. Voor die datum kunnen Oekraïense studenten zich aanmelden. Een aantal van hen

heb ik gisterenavond weer gesproken. Heel veel van deze studenten zijn bezorgd en teleurgesteld. Ze snappen niet waarom dit voor zo veel politiek getouwtrek zorgt -- en ik begrijp het ook niet. Mevrouw Rooderkerk heeft het over Financiën, maar ze maakte net een optelsom van allerlei dingen uit het coalitieakkoord die wél zijn geregeld met middelen. Dit gaat om een relatief klein bedrag, zeker als je kijkt naar de brede inzet voor Oekraïne. Mijn vraag is dus nogmaals: kan ik op het lid Rooderkerk rekenen om dit daadwerkelijk te regelen? Ik wil niet dat dit weer verschoven wordt naar een Miljoenennota of dat het een "mogelijk" of "niet" wordt, maar dat men woord gaat houden. Al een jaar geleden is er immers een motie ingediend, maar het is nog steeds niet geregeld. Dus wat gaat het lid Rooderkerk er zélf hoogstpersoonlijk aan doen om dit wel mogelijk te maken?

De **voorzitter**:

Ik merk even op dat dit een vrij lange interruptie was; die telt dus voor twee. Probeer 'm dus te beperken om meer interrupties te kunnen plegen.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Wat mij betreft gaan wij daar gewoon samen voor zorgen. Zoals ik al zei, is daar in het verleden al een voorstel voor ingediend, dat is aangenomen door de Kamer en dus moet worden uitgevoerd. Dat is in het vorige kabinet niet gebeurd; daar is alleen maar keihard bezuinigd op onderwijs. We hopen dat het met deze nieuwe begroting wel mogelijk wordt om daarin te investeren. Ik sluit me dus helemaal aan bij de oproep van het lid Abdi. Ik snap ook dat zij zich zorgen maakt over het tempo; dat deel ik. Ik hoop dus op een antwoord van de minister, zodat deze studenten zich zo snel mogelijk kunnen inschrijven.

De **voorzitter**:

De heer Claassen nog voor een interruptie.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Even terug naar Al. Ik hoorde mevrouw Rooderkerk zeggen dat het aan de overheid is om daar richtlijnen voor te maken. Ik zie haar instemmend knikken. Ik kom zelf ook uit het onderwijs. Wij waren daar als onderwijskundigen, onderwijswetenschappers, zelf al mee bezig en vroegen ons af of je dat niet beter aan het beroepenveld kunt overlaten in plaats van dat de overheid gaat zeggen wat de richtlijnen zouden moeten zijn.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Helemaal mee eens. We moeten zeker niet hier vanuit Den Haag gaan beslissen wat die richtlijnen moeten zijn. Mijn oproep is vooral de volgende. Wij hebben heel veel mensen uit het onderwijs gesproken, en allerlei organisaties die bezig zijn met ontwikkeling van AI voor het onderwijs. Dat gaat van GPT-NL tot de supercomputer in Amsterdam. Ik ben daarover dus heel breed in gesprek gegaan. Zij geven allemaal vooral aan: AI is er al, studenten maken daar al ontzettend veel gebruik van, bij docenten is het wisselend. Sommige docenten kiezen ervoor het helemaal te verbannen uit de klas en te verbieden in de klas, voor zover dat überhaupt kan. Anderen kiezen ervoor om daar opdrachten mee te maken. Anderen moeten er vooral zelf nog induiken om helemaal goed te weten wat je ermee kan. Wat we vooral zien is dat iedereen zegt: kom nou met een duidelijke aanpak. Estland is het voorbeeld van een land dat dat wél heeft gedaan. Die hebben een hele duidelijke aanpak; die zijn dus ook onderwijskundig gaan nadenken over hoe je dat kunt inzetten. Dat gebeurt door de experts, waar de heer Claassen het terecht over heeft. Men heeft daar ook een uitgebreid programma ontwikkeld om onderwijsinstellingen daarbij te ondersteunen. Het nadeel daarvan vind ik dat big tech daarbij heel erg omarmd wordt. Op dat vlak zouden wij onafhankelijker willen zijn. Kortom, ik denk dat het een onderwerp is dat ons allemaal bezig moet houden, omdat het heel veel betekent voor het onderwijs. Het is in ieder geval van belang dat we daar een duidelijke visie op ontwikkelen met elkaar.

De **voorzitter**:

Helder, dank u wel. Ik zie geen vervolgininterrupties.

Dan is het woord aan de heer De Beer, namens de VVD-fractie.

De heer **De Beer** (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Voor de VVD staat één ding centraal: goed onderwijs dat mensen voorbereidt op een toekomst met perspectief. Dat vraagt om kwaliteit, aansluiting op de arbeidsmarkt en een veilige leeromgeving. Universiteiten en hogescholen moeten plekken zijn waar studenten en medewerkers vrij zijn om te leren, te werken en zich uit te spreken -- zonder intimidatie, zonder dreiging en zonder uitsluiting. Maar de realiteit is soms anders. We zien demonstraties uit de hand lopen, bezette gebouwen, studenten en docenten die zich soms onveilig voelen. In het bijzonder zijn er signalen dat Joodse studenten zich niet meer vrij voelen op de campus. Dat is onacceptabel. Demonstreren mag, dat is een goed recht, maar het is geen vrijbrief voor intimidatie, vernieling of het ontregelen van het onderwijs. De VVD vindt dat er een grens is, een grens die ook moet worden gehandhaafd. Daarover heb ik een aantal concrete vragen aan de minister. Kan de minister

aangeven wat er concreet gebeurt wanneer demonstraties ontaarden in intimidatie of de bezetting van gebouwen? Welke instrumenten hebben instellingen om op te treden tegen raddraaiers, die de orde verstoren? Worden deze instrumenten ook daadwerkelijk gebruikt of wordt er soms nog weggekeken? Vindt de minister zelf ook dat, als het demonstratierecht wordt misbruikt voor intimidatie en ontwrichting, er dan stevig moet worden opgetreden?

Voorzitter. Ik hoor te vaak dat een kleine groep het voor de grote meerderheid verpest zonder dat er consequenties aan verbonden worden. Dat ondermijnt niet alleen de veiligheid maar ook het gezag van de instelling. Is de minister daarom bereid om samen met instellingen te komen tot een duidelijker en steviger handhavingskader, inclusief sancties voor studenten of derden die zich structureel misdragen? En hoe wordt voorkomen dat dezelfde personen keer op keer betrokken zijn bij verstoringen, zonder dat er echt wordt ingegrepen?

Voorzitter. Vrijheid is geen bijzaak maar een randvoorwaarde. Dat geldt voor iedereen, maar zeker voor groepen die zich nu aantoonbaar onveilig voelen. De Taskforce Antisemitismebestrijding is daar helder over. De vraag is wat we daarmee gaan doen. Wanneer komt de wet zorgplicht veiligheid naar de Kamer?

Voorzitter. We leiden nog te vaak op voor sectoren waar weinig vraag naar is, terwijl de tekorten in techniek, zorg, onderwijs en defensie alleen maar oplopen. De VVD vindt dat arbeidsmarktrelevantie zwaarder zou moeten wegen: bij accreditaties, bij studiekeuzevoorlichting, maar ook bij de bekostiging. Want laten we eerlijk zijn: zolang instellingen vooral worden bekostigd op basis van aantallen studenten sturen we op volume en niet op de maatschappelijke behoefte. Dat wringt.

De **voorzitter**:

Meneer De Beer, ik zie een interruptie van de heer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

Ik kan het volgen, maar je hebt natuurlijk ook veel opleidingen die niet direct maatschappelijk nut hebben, zoals de studie Hittitisch. Hoe ziet de VVD dat dan? Die mogen er toch ook zijn?

De heer **De Beer** (VVD):

Jazeker. Ik had het net ook over de maatschappelijke behoefte; daar zit een arbeidsmarktbehoefte en -relevantie, maar ook een wat bredere

maatschappelijke behoefte aan vast. het is dus beide: economisch en maatschappelijk. Daarover een vraag aan de minister.

De **voorzitter**:

Meneer Claassen heeft een interruptie.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Op hetzelfde onderwerp. De heer De Beer had het over accreditaties voor opleidingen die misschien minder aan de markt hangen. Bedoelt de VVD dan accreditaties voor opleidingen die al bestaan en om de vijf jaar een NVO-accreditatie moeten doorlopen? Of gaat het over de CDHO, die over de doelmatigheid in het hoger onderwijs gaat? Dat betreft nieuwe opleidingen. Ik hoop dat daar onderscheid tussen gemaakt wordt.

De heer **De Beer** (VVD):

Ja. Wij komen beiden uit het onderwijs, en ook nog uit dezelfde instelling. Bij nieuwe opleidingen gaat het over de macrodoelmatigheid; dat is een zwaardere toets. Maar ook bij heraccreditaties moeten opleidingen goed de relevantie voor hun werkveld kunnen onderbouwen. Wat ons betreft is het dus beide.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Daarmee wordt dus expliciet gezegd dat we bestaande opleidingen, die het eigenlijk goed doen, op basis van een standaard die nog niet bestaat, gaan afschaffen. Dat kan toch nooit de bedoeling zijn?

De heer **De Beer** (VVD):

Dan heeft mijn collega me verkeerd beluisterd, want ik heb het niet gehad over afschaffen; ik heb het erover gehad dat opleidingen goed moeten kunnen onderbouwen wat hun relevantie is voor het werkveld. Dat betekent soms ook dat je gaandeweg in je curriculum aanpassingen doet die beter aansluiten op het werkveld. Volgens mij is dat niks nieuws.

De **voorzitter**:

De heer Claassen, afsluitend.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dat klopt, want dat is wel een van de standaarden. Met dat antwoord is uiteindelijk toch enige nuance aangebracht in wat net in de spreektekst werd gezegd. Dat waardeer ik zeer van de collega.

De heer **De Beer** (VVD):

Die nuance zat er al in. Maar goed, het is maar net hoe je 'm wil horen.

De **voorzitter**:

U heeft nog een minuut.

De heer **De Beer** (VVD):

Daarom mijn vraag aan de minister: hoe gaat zij ervoor zorgen dat prikkels in het systeem daadwerkelijk sturen op opleidingen met perspectief op werk? Hoe wordt daarbij rekening gehouden met regio's waar het aanbod onder druk staat, maar waar juist behoefte is aan goed opgeleide mensen? Denk daarbij aan de krimpregio's.

Voorzitter. De VVD wil af van de wedloop om studentenaantallen en naar samenwerking en specialisatie. Niet meer van hetzelfde, maar gerichte keuzes die passen bij de arbeidsmarkt van morgen.

Voorzitter, tot slot. Goed onderwijs vraagt om duidelijke keuzes voor kwaliteit, relevantie en veiligheid, zodat studenten niet alleen hun diploma kunnen halen, maar ook in een veilige omgeving worden voorbereid op een toekomst waarin ze daadwerkelijk aan de slag kunnen.

Dank u wel, voorzitter.

De heer **Ergin** (DENK):

De heer De Beer gaf aan dat we niet moeten sturen op volumes. We weten echter dat het bsa voor onderwijsinstellingen inmiddels een instrument is geworden om te sturen op rendement, maar ook om te sturen op leerlingenaantallen. Ik vroeg me af of de VVD nieuwe inzichten heeft opgedaan naar aanleiding van de ontwikkelingen van vorige week op het gebied van het afschaffen van het bindend bsa.

De heer **De Beer** (VVD):

Nee, volgens mij is het ook belangrijk om te kijken naar het rendement en naar de voortgang van studenten. Het bsa kan daar een middel in zijn. Het is daarin niet heilig. Je ziet inderdaad dat instellingen daarmee experimenteren en dat op een andere manier invullen. Die vrijheid vinden we prima, maar we zijn er geen voorstander van om het bsa zomaar af te schaffen.

De heer **Ergin** (DENK):

Dat is gek, ook op basis van wat de heer De Beer aangeeft, want dat geeft eigenlijk aanleiding om dat bindend bsa af te schaffen. Uit onderzoek onder 712.000 studenten blijkt namelijk dat het bsa niet leidt tot studiesucces, maar tot verspilling van talent. Het is dus een instrument om te sturen op volume en rendement. Dat willen we niet. We willen de studenten helpen. We willen dat ze sneller hun studie halen. Ook dat doel wordt niet behaald. Het leidt eigenlijk aan beide kanten niet tot het gewenste resultaat. Zou het niet mooi zijn om juist dit moment aan te grijpen om het bsa af te schaffen?

De **voorzitter**:

Ik geef u aan dat u een vrij lange interruptie had. We werken hier met een pilot waarbij het aantal seconden telt. Als u boven de 30 seconden zit, dan telt het als twee interrupties. Na vier interrupties zijn uw interrupties op. Anders kunt u zo veel interrumpen als u maar wil. Wellicht had u dat niet meekregen toen u deze zaal binnenkwam?

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, dat klopt. Ik wist niet dat er een pilot was. Ik had begrepen dat een interruptie 45 seconden mag duren. Ik ben de interruptie ook aan het timen. Het is nu dus 30 seconden geworden?

De **voorzitter**:

Het is 30 seconden, maar ik stel voor dat we de heer Ergin vergeven op dit punt. Ja, er is vergiffenis geschonken. We gaan nu naar de heer De Beer.

De heer **Ergin** (DENK):

Dank voor de coulance, voorzitter.

De heer **De Beer** (VVD):

Met een bsa was die vergiffenis waarschijnlijk niet gegeven.

(Hilariteit)

De heer **De Beer** (VVD):

Maar goed, ik denk dat het belangrijk is om naar dat onderzoek te kijken. Welke lessen halen we daaruit? Wat betekent dat voor het stelsel? Maar dat is wat ons betreft te kort door de bocht om meteen te zeggen: we schaffen het bsa generiek af. Het kan wel degelijk een middel zijn om te sturen op rendement, op studievoortgang. Zo zien we het middel ook, zonder dat we zeggen dat het door alle hogescholen op eenzelfde manier moet worden ingevuld.

De **voorzitter**:

Oké, helder. U was aan het einde van uw betoog gekomen, denk ik. De heer Claassen en mevrouw Keijzer zijn officieel geen lid van deze commissie, maar ik ga ervan uit dat u er geen bezwaar tegen heeft dat zij hier spreken. Dan geef ik nu de heer Claassen het woord.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dank u wel, voorzitter. Ik wil het over drie dingen hebben, namelijk het professionele doctoraat, het bindend studieadvies en de veiligheid op onderwijsinstellingen. Dit kabinet zet stevig in op praktijkgericht onderzoek en wil het professionele doctoraat wettelijk verankeren. Daarmee ontstaat feitelijk een aparte doctoraatsroute binnen het hbo. Wij onderschrijven de grote toegevoegde waarde van hoogwaardig praktijkgericht onderzoek, maar het creëren van een tweede, parallelle doctoraatsstructuur naast de universitaire promotie roept veel vragen op.

In 2002 hebben we in het Nederlandse hoger onderwijs bewust gekozen voor helderheid en internationale herkenbaarheid met de invoering van de bamastructuur. Die structuur zou lineair en eenduidig moeten gelden. Een apart hbo-doctoraat leidt tot verdere versnippering van ons stelsel en ondermijnt de duidelijkheid juist: het is dan alleen in Nederland duidelijk maar daarbuiten niet meer. Bovendien bestaat het risico op niveau-inflatie. De minister stelt dat het doctoraatsniveau voldoet aan de academische standaard en daarom verankerd wordt. Juist daarom vraag ik waarom we dan niet kiezen voor integratie in de bestaande universitaire promotieroutes.

Praktijkgericht onderzoek kan uitstekend plaatsvinden binnen PhD-trajecten, in samenwerking met universiteiten, hogescholen en werkveld. Ik heb daar talloze voorbeelden van gezien de afgelopen jaren en het gebeurt ook in toenemende mate. Zo houden we één kwaliteitskader, één internationale standaard en een eenduidige titel, namelijk de titel van doctor. Daarom willen we graag van de minister weten waarom zij kiest voor een aparte hbo-route in plaats van volledige integratie in het bestaande promotiesysteem. Bent u bereid het professionele doctoraat onder universitaire regie te gaan organiseren? En bent u eigenlijk tevreden over het praktijkgericht werk dat PhD-studenten tegenwoordig verrichten?

Wat ook sterk varieert, is het bindend studieadvies, het bsa. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de uitvoering ervan grote diversiteit kent, zowel tussen hogescholen en universiteiten als tussen opleidingen en bijvoorbeeld faculteiten. De vraag is: past de keuze echt bij maatwerk voor de student, afgestemd op het curriculum en het assessmentprogramma dat erbij hoort, of is het vooral gemakkelijk voor de instelling zelf? Zuyd Hogeschool presenteerde vandaag de positieve effecten van het werken met een persoonlijk studieadvies, het psa. Is de minister daarmee bekend? Zijn er andere opleidingsinstituten naast Zuyd Hogeschool die daar ervaring mee hebben? Zou een landelijke richtlijn voor zo'n psa dan niet een beter alternatief kunnen zijn voor het huidige bsa?

Dan nog even terug naar de veiligheid op onze universiteiten. De minister heeft de Kamer geïnformeerd over de bezetting van een universiteitspand in Utrecht, waarbij onderwijs geen doorgang kon vinden. Deze ontwikkeling staat niet op zichzelf. Door jarenlang te kiezen voor de-escalatie en dialoog en door activistische groepen alle ruimte te geven, zijn grenzen vervaagd. Besturen grijpen te laat in, terwijl bezettingen, intimidatie en verstoring van het onderwijs veel te lang duren. De Universiteit Utrecht deed uiteindelijk aangifte en zette stappen richting ontruiming, maar pas nadat het onderwijs al langdurig was verstoord. Dat laat zien dat de instrumenten er wel zijn, maar dat tijdige handhaving ontbreekt. Te vaak lijkt de veiligheid van de bezetters het uitgangspunt te zijn van het beleid.

En over veiligheid gesproken: is de minister bekend dat bij de recente bezetting van de Universiteit Maastricht, waar wij het vorige week over hadden, de bezetters waarschijnlijk kennis hadden van het gegeven dat het gebouw via het Medisch Centrum toegankelijk was? Dat zijn twee aparte stukken. Eigenlijk had dat middendeel beveiligd moeten zijn, maar blijkbaar was dat dus niet zo. Als je die route bewandelt, dan kom je uit bij de MRI's en bij het cryolab, waar het onveilig werd. Dat had volgens ons voorkomen kunnen worden. Toch is daar niets aan gedaan. Ik ben benieuwd hoe de minister dat ziet. Is de minister bereid landelijke minimumnormen vast te stellen voor handhaving en ordeherstel op de campussen?

Dat was mijn bijdrage, voorzitter.

De **voorzitter**:

Geweldig, binnen de tijd.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

De heer Claassen zei over de demonstraties en de veiligheid daaromheen "kennelijk is daar niets aan gedaan". Ik zag in de berichtgeving dat dat gebouw om 17.00 uur al ontruimd is door de politie en dat er ook aanhoudingen zijn verricht. Wat bedoelt de heer Claassen dan precies met wat hij zei?

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dat klopt, er is wat aan gedaan, maar niet om te voorkomen dat het zover kon komen. Het punt dat ik wilde inbrengen, is dat het volgens mij mogelijk was geweest om de bezetters te weren uit delen van de gebouwen waar zij niet horen te zijn. Als ze buiten gaan demonstreren: doe je best en laat je stem horen, maar ga niet ... Daarom zijn het ook eigenlijk bezetters. Daarom is wat er is gebeurd ook heel kwalijk en heel schadelijk voor de maatschappij. Er werd een gebouw bezet en ze probeerden via een slinkse weg ergens binnen te komen. Dat heet volgens mij indringing en dat had voorkomen moeten worden. Volgens mij had dat ook voorkomen kunnen worden. Daarom de vraag aan de minister. Volgens mij moet in alle veiligheidsprotocollen geborgd zijn dat zo'n doorbraak binnen de organisatie voorkomen kan worden. Blijkbaar is dat niet gelukt. Ik bedoel het meer in preventieve zin dan dat mensen uiteindelijk opgepakt worden en achter slot en grendel zitten. Ik hoop overigens dat ze daar dan ook nog vele jaren mogen blijven zitten.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ik hoor u zeggen dat u wel blij bent met hoe er is opgetreden maar dat u vooraf meer had gewild. Wat stelt u zich daar dan bij voor? Moet er dan overal een politiepost staan? Ik probeer even te bedenken hoe je zoiets kunt voorkomen volgens de heer Claassen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Je moet voorkomen dat ... Als mensen willen demonstreren, moeten ze dat eerst aangeven. Dat lijkt mij het handigst. Dat hoeft niet, maar dat lijkt me wel zo net. Dan doe je dat vervolgens op een plek die veilig is en ga je niet een gebouw binnen. Als er zoiets gaat gebeuren, als er meldingen zijn, moet je niet lekker afwachten totdat ze in het gebouw zijn. Je moet ze gewoon van

straat vegen. Het maakt me niet uit hoe, maar zorg ervoor dat ze het gebouw niet in komen. Als ze dat met één voet wel doen ... Iedereen die dat heeft gedaan, moet wat mij betreft worden opgepakt en berecht. Je moet niet gaan onderhandelen. Vergeet niet, eerst was er nog een poging om te gaan onderhandelen. Onderhandelen! Ga onderhandelen met bezetters. Ik weet niet waar we vandaan komen, maar als je gaat onderhandelen met bezetters, dan sta je al met 10-0 achter. Wij staan telkens 10-0 achter. Het zit 'm dus niet alleen in preventie, maar ook in het niet onderhandelen. Wegjagen die hap en als je ze in de kraag kunt grijpen, oppakken en in de gevangenis gooien.

De **voorzitter**:

Mevrouw Rooderkerk, afsluitend.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Het klinkt allemaal heel streng, maar feitelijk is er gewoon gehandeld. Volgens mij kan dat rekenen op de goedkeuring van de heer Claassen. Ook wij maken ons zorgen over de veiligheid en over een goede toegang tot onderwijs. Wij vinden het echter ook belangrijk dat het demonstratierecht overeind blijft. Volgens mij is in dit geval juist goed omgegaan met die balans.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ja, demonstreren is prima, maar bezetten is gewoon laakbaar en schadelijk voor de maatschappij. Maar tegenwoordig is bezetten ook al demonstreren. Als we het met elkaar eens zijn dat bezetten niet demonstreren is en dat het binnendringen van gebouwen geen demonstratie is en als we met elkaar erkennen dat gaan onderhandelen niks te maken heeft met demonstreren ... Dit is onderhandelen met bezetters. De geschiedenis heeft geleerd waar dat toe leidt.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat ik heel goed vind aan het verhaal van de heer Claassen, is dat hij tegen bezetting is en dat hij op zoek is naar een manier om te voorkomen dat demonstraties uit de hand lopen. Zou het met het oog op een preventieve werking geen goed idee zijn om de universiteiten te vragen om te stoppen met de samenwerking met de bezetter van de Palestijnse gebieden? Zou dat geen betere oplossing zijn dan een discussie voeren over de vraag of studenten al dan niet bezetters zijn? We zeggen gewoon: bezetten is niet

goed en daarom gaan we onze universiteiten vragen om de samenwerking met de bezetter te stoppen.

De **voorzitter**:

Dit was een lange interruptie.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Een heel lange interruptie en ook mooi om te zien dat je als volksvertegenwoordiger in staat bent een onderwerp helemaal om te buigen naar je eigen achterban. Mijn oproep aan de meneer van DENK is om zijn achterban -- daar wil ik de discussie verder bij laten, omdat we anders te veel afwijken van waar dit debat over gaat -- op te roepen om weg te blijven bij dat soort instellingen en om hun Palestinvlaggetjes in hun broodtrommeltje te stoppen en op zolder te leggen. Dan wordt het een stuk rustiger in Nederland. Ik vraag u dus: roep uw achterban op om te gaan werken of te studeren, maar op te houden met de boel te bezetten.

De **voorzitter**:

Ik wil even opmerken dat we via de voorzitter discussiëren. We hebben ook allemaal een achternaam gekregen en we noemen elkaar bij die achternaam. Meneer Ergin, heeft u nog een vervolgvraag? We moeten anders verdergaan met het debat en ook een beetje binnen de lijnen van het debat blijven. Dank u wel. Meneer Boomsma, aan u het woord voor uw eerste termijn.

De heer **Boomsma** (JA21):

Dank, voorzitter. Komende dinsdag gaan wij spreken over het rapport over antisemitisme. Dan zal ik nader ingaan op de kwesties omtrent bezettingen. Overigens, wat ons betreft moet dat afgelopen zijn, laat dat helder zijn. Als je iets bezet, is dat iets anders dan demonstreren. Dat is in strijd met de wet. Je krijgt dan één kans om vrijwillig weg te gaan en anders moet er wat ons betreft gewoon worden opgetreden. Dan moeten mensen worden vervolgd en bestraft.

De **voorzitter**:

Er is een interruptie van mevrouw Rooderkerk van D66.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Dit was het betoog. Nee hoor. Ik probeer even te begrijpen wat dan het verschil is tussen bezetten en demonstreren. Waar in het demonstratierecht vind ik dit terug?

De **voorzitter**:

Ik wil nogmaals oproepen om het wel binnen de lijnen van het debat te houden. Maar goed, prima. De heer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

Nee voorzitter, een hele goede vraag. Demonstreren mag, maar je moet je wel aan de wet houden. Het bezetten van andermans pand is in strijd met de wet. Daar moet tegen worden opgetreden, zeker als je anderen ervan weerhoudt om onderwijs te volgen. Gelukkig is dat hier en daar ook wel gedaan; inderdaad in Maastricht. Wat ons betreft moet je dit nadrukkelijker gaan onderscheiden. Je mag demonstreren, maar daarbij mag je anderen niet ervan weerhouden om onderwijs te genieten. Daar moet het een keertje klaar mee zijn.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Dit verduidelijkt het al wat. Eens, het baart mij ook zorgen dat heel veel onderwijs wordt belemmerd. Demonstreren mag, maar doe dat dan op een manier die het onderwijs niet belemmert. Daar kunnen we elkaar vinden. Het lijkt me wel goed dat we vasthouden aan het demonstratierecht en daarbij bestuurlijke moed betrachten, zoals ook de Taskforce Antisemitismebestrijding aangaf.

De heer **Boomsma** (JA21):

Daar ben ik het helemaal mee eens. Dat gesprek zullen we dinsdag kunnen voortzetten, denk ik. Voor nu wil ik het hebben over de vraag van mevrouw Rooderkerk ...

De **voorzitter**:

Er is toch nog een interruptie, meneer Boomsma. Mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik hoor deze discussie zo eens aan. We gaan elkaar doormidden zagen over het recht op demonstratie versus huisvredebreuk, maar moeten we deze discussie niet op een andere manier gaan voeren, en wel als volgt? Wij hebben hier een Tweede Kamer, ook een openbaar gebouw, maar we hebben wel huisregels: je demonstreert niet in het gebouw van de Tweede Kamer. Op universiteiten wordt onderzoek gedaan en wordt onderwijs gegeven. Waarom vragen we niet aan de minister om huisregels op te stellen, in gesprek te gaan met de besturen en er gewoon voor te zorgen dat dit -- hoe zeg je dat netjes? -- geëmmmer een keer afgelopen is?

De **voorzitter**:

Ik merk even op dat dit een lange interruptie was en dus voor twee telt.

De heer **Boomsma** (JA21):

Hier ben ik het helemaal mee eens. Iedereen in Nederland erkent dat er recht is op demonstreren. Dat geldt natuurlijk ook voor studenten en medewerkers. Maar er is gewoon een verschil tussen demonstreren en een pand bezetten. Elke universiteit heeft inderdaad huisregels. Daar heeft men zich aan te houden. Het zou heel goed zijn als die huisregels nadrukkelijker worden gehandhaafd. Dat betekent dat mensen duidelijk wordt gemaakt dat ze niet panden mogen bezetten, anderen in die panden lastigvallen en verhinderen dat ze onderwijs genieten of onderzoek doen. Afgelopen maanden en jaren is het volstrekt uit de hand gelopen. Het zou heel goed zijn als wij daar een keer paal en perk aan gaan stellen en dat signaal heel duidelijk geven vanuit de Tweede Kamer. Daar ben ik het dus mee eens.

De **voorzitter**:

Mevrouw Keijzer?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nee, geen interruptie meer, wel een punt van orde. Hoelang mag een interruptie zijn om nog kort te zijn? Dat was mij niet duidelijk.

De **voorzitter**:

30 seconden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nou, ik denk dat wij -- ik kijk naar meneer Ergin -- niet blij zijn met dit ...

De **voorzitter**:

Nou, we hebben het debat nog niet afgemaakt. Ik zou zeggen, wacht eventjes tot het eind en probeer het kort te houden. Dat komt het debat echt ten goede.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, steun voor mevrouw Keijzer.

De **voorzitter**:

Dat was niet aan de orde, meneer Ergin, maar jullie zijn het fantastisch eens met elkaar. Meneer Boomsma, aan u het woord.

De heer **Boomsma** (JA21):

Dank. Ik wil me ook aansluiten bij het verzoek van mevrouw Rooderkerk over een AI-strategie. Zoals ik vorige week ook al heb aangegeven, zul je ernaartoe moeten dat meer werk onder toezicht op de universiteit wordt verricht als het gaat om het schrijven van opstellen. Dat is heel belangrijk. Examineren zul je op een andere manier moeten inrichten.

Vorige week heb ik ook al een aantal prioriteiten van JA21 genoemd wat het hoger onderwijs betreft: meer geld en meer ruimte voor ongebonden onderzoek, voor fundamenteel onderzoek en voor academische vrijheid, en minder regeldruk en bureaucratie. In dat kader is het goed om te kijken naar het huidige stelsel voor kwaliteitszorg en de rol van de visitaties daarin. Nu is het om de zes jaar voor onderwijs én onderzoek. Instellingen krijgen dus elke drie jaar een visitatie. Dat zorgt voor heel veel regeldruk, administratieve lasten en stress. Het kabinet schrijft zelf dat er nu veel tijd verloren gaat met verplichte activiteiten die niet bijdragen. Daar ben ik het mee eens. In meerdere onderzoeken is dat ook geconstateerd, al jaren. De huidige praktijk leidt gewoon tot hoge regeldruk.

Natuurlijk is een bepaalde vorm van extern toezicht heel belangrijk. Het gaat om belastinggeld en het is belangrijk dat de kwaliteit wordt geborgd. Het risico is wel dat allerlei mensen elkaar bezighouden om een papiermolen draaiende te houden. Dat leidt juist af van de eigen verantwoordelijkheid en van de kwaliteit. De vorige minister wilde niet door met de instellingsaccreditatie maar binnen het bestaande stelsel blijven. Hoe ziet deze minister dat? Uit eerder onderzoek naar extern toezicht bleken er juist

wel voordelen te zitten aan instellingsaccreditatie. Wat wil het kabinet? Wij willen in ieder geval voorstellen om, ook als je binnen het huidige stelsel blijft, de frequentie van de visitaties wel aan te passen, zodat je niet elke drie, maar elke vier of vijf jaar ermee te maken hebt. Dat geeft al heel wat lucht. Als er reden tot zorg is, moet je natuurlijk altijd kunnen ingrijpen. Ik hoor graag hoe anderen daarover denken. Ten aanzien van de onderzoeksvisitaties wil ik het volgende zeggen. Qua onderzoek heb je dan het SEP, het Strategy Evaluation Protocol. Dat is net vernieuwd. Dat roept ook wel vragen op, want naast drie kwaliteitscriteria heb je ook verschillende aspecten en een van die aspecten is weer diversiteit. Maar het gaat dan weer om etnische diversiteit. Het gaat nooit over standpuntdiversiteit. Ik vind dat dat daarbij hoort. Er is dan ook de Inspectie van het Onderwijs. Je hebt dus die examencommissies. Voor dat laatste is er nu een rapport met 44 aanbevelingen, waaronder drie voor OCW. Ik ben dus ook benieuwd wanneer daar een reactie op komt. Wat wordt er nou mee gedaan?

Wat gaat er nou gebeuren met de Wib, met het voorstel omtrent de internationalisering? JA21 vindt het nog steeds van groot belang om de positie van het Nederlands te versterken. Universiteiten geven nu aan dat ze afzien van het eerdere aanbod om opleidingen om te zetten, omdat die taaltoets nu sowieso zou worden geschrapt. Er is nog helemaal niet over besloten. Wij vinden dat Nederlands echt belangrijk. Sowieso heb je natuurlijk een hele discussie over de demografische verandering, de daling van het aantal studenten en de financiering. Wij vinden dat je een stabiele, toekomstgerichte financiering moet hebben die minder afhankelijk is van het aantal studenten.

Dan nog even over de compensatie van studenten die een bezoek kregen om te controleren of ze recht hadden op zo'n uitwonende beurs. Hoe controleert DUO dat nu? JA21 is niet tegen risicogedreven selectie, als die maar eerlijk tot stand komt. Als mensen onterecht zijn aangewezen als fraudeur, dan moeten ze zeer ruimhartig worden gecompenseerd. Mij is nu niet duidelijk om hoeveel mensen dat gaat en wij zijn er niet voor om mensen te compenseren die alleen een huisbezoek hebben gekregen of mogelijk wel hebben gefraudeerd. Bovendien lijken uitvoeringskosten van 40 miljoen en totale lasten van 80 miljoen ons ook gewoon onverstandig, dus wij zouden zeggen: ga dat heroverwegen, want daar zijn we niet voor.

De **voorzitter**:

Dank u wel. De heer Van Houwelingen heeft een interruptie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik heb een korte vraag. Ik herken natuurlijk volledig dat de standpuntdiversiteit op universiteiten nogal gering is. Dit is een open vraag, hoor, maar heeft de heer Boomsma hier wellicht een verklaring voor?

De **voorzitter**:

Meneer Boomsma, wat is de verklaring?

De heer **Boomsma** (JA21):

Ik denk dat dat te maken heeft met een aantal dingen. Ten eerste is er onder alle instellingen waar mensen bij elkaar zitten altijd de neiging tot een vorm van conformisme. Dat kan ertoe leiden dat mensen in bepaalde vakgroepen op een gegeven moment op zoek zijn naar mensen die dezelfde standpunten hebben als zij en die vervolgens sneller een kans geven voor een positie op de universiteit, voor een promotieplek of voor een functie. Zo krijg je mechanismes die daartoe leiden. Daarom is het goed om daar bewust van te zijn en te kijken hoe je er nou voor zorgt dat er ook genoeg ruimte is voor diversiteit aan standpunten. Dat komt namelijk uiteindelijk het hele academische denken en de academische vrijheid zeer ten goede.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Tot slot op dit punt. Dit is ook weer een open vraag. Heeft JA21 wellicht nog een suggestie voor hoe we dit grote probleem op de universiteiten zouden kunnen doorbreken?

De heer **Boomsma** (JA21):

Ik denk dat het in ieder geval heel belangrijk is om het erover te hebben. Er wordt natuurlijk nu een onderzoek gedaan. Daar hebben we het vorige week ook over had. Dan wordt het nog wat nader bekeken. Ik denk dat het ook goed zou zijn om in de Wet op het hoger onderwijs een bepaling op te nemen dat de universiteiten een zorgplicht hebben ten aanzien van standpuntdiversiteit en een bepaalde pluriformiteit. Dan heb je in ieder geval ook een wettelijk uitgangspunt om mensen op aan te spreken.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Zou het dan ook kunnen helpen als meer vrouwen in de wetenschap door kunnen stromen?

De **voorzitter**:

U wordt bevestigd, meneer Boomsma. We zijn erg benieuwd naar uw reactie.

De heer **Boomsma** (JA21):

Wij steunen de aanwezigheid van meer vrouwen in de wetenschap zeer. Nederland scoort internationaal gezien wat dat betreft natuurlijk laag, zeker binnen Europa. Er zijn ook Zuid-Europese landen waar meer vrouwen op de universiteiten op onderzoeksposities terecht komen. Het zou inderdaad goed zijn als daarnaar zou worden gekeken. Maar dat staat los van de vraag naar standpuntdiversiteit, want vrouwen kunnen natuurlijk verschillende standpunten hebben.

De **voorzitter**:

U leert hier van alles als u op de publieke tribune zit.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik kan het niet laten, omdat JA21 tegen de motie van Faber over de transgender vrouwen in gevangenissen heeft gestemd. Wat is dan een vrouw?

De **voorzitter**:

Meneer Boomsma, afsluitend.

De heer **Boomsma** (JA21):

Dit is ook een hele interessante discussie. Ik heb daar een documentaire over gezien. Daar wordt in het Engels de definitie gegeven van "adult human female". Volgens mij kan de heer Van Houwelingen die ook naar het Nederlands vertalen. Wat de motie over transgenders betreft: daar moeten we zeer voorzichtig mee zijn. We weten dat er incidenten zijn geweest waarbij er vrouwen zijn verkracht door transgenders met mannelijke genitaliën in vrouwelijke gevangenissen. Dat moet je natuurlijk te allen tijde voorkomen. Alleen, er zijn ook transgenders die wel degelijk een fysiek proces hebben ondergaan, waardoor ze die lichaamsdelen niet meer hebben. Die zou je misschien weer niet in de mannengevangenissen willen zetten. Die motie van mevrouw Faber was dus net weer wat kort door de bocht. Maar dat is een andere discussie.

De **voorzitter**:

Dank u wel. We gaan nu echt naar mevrouw Raijer. Dat lijkt me beter. Mevrouw Raijer, aan u het woord.

Mevrouw **Raijer** (PVV):

Voorzitter. We zien een overheid die zegt het systeem te willen verbeteren, maar ondertussen blijven de verschillen bestaan. Allereerst wil ik de aandacht vestigen op de grote verschillen tussen het mbo en het hoger onderwijs. In het coalitieakkoord wordt met grote woorden gesteld dat studeren in het mbo gelijkwaardig is aan studeren in het hbo of het wo. Het kabinet benadrukt hiermee dat iedere student dezelfde kansen en mogelijkheden zou moeten hebben, ongeacht de onderwijsvariant die zij volgen. In de praktijk blijkt echter dat dit nog niet het geval is. De verschillen qua financiering en randvoorwaarden blijven groot, waardoor mbo- studenten vaak structureel minder mogelijkheden hebben dan hun hbo- of wo-collega's. Wat wil deze minister nou veranderen om ervoor te zorgen dat de gelijkheid tussen mbo, hbo en wo op orde komt?

Een ander voorbeeld van ongelijke behandeling zien we bij de studiefinanciering binnen het Koninkrijk. Studenten op de BES-eilanden ontvangen een hogere prestatiebeurs dan studenten in Nederland. Zij krijgen zelfs een aanzienlijk bedrag voor studies in bijvoorbeeld Amerika en Canada. De PVV is daar heel duidelijk over: één Koninkrijk, één systeem, gelijke regels voor iedereen. Is deze minister bereid om dit aan te passen, zodat iedereen een gelijke prestatiebeurs ontvangt? Ik wil daar wel bij opmerken dat dit niet over de aanvullende opstarttoelage voor de BES-eilanden gaat.

Dan de pechgeneratie: die verdient natuurlijk ook onze aandacht. Vorige sprekers hadden het er ook al over. Studenten die jarenlang onder het leenstelsel vielen, kregen €2.000 compensatie, maar dat dekt bij lange na niet de schade. Sterker nog: zij betalen nog steeds rente over hun studieschuld. Wij vinden dit niet rechtvaardig. Deze studenten hebben niet alleen pech gehad; zij betalen daar nog elke maand de prijs voor. Is de minister bereid om te onderzoeken wat het kost om de rente voor deze groep volledig te laten vervallen?

Dan de discriminatie bij DUO. Het is goed dat de overheid de slachtoffers compenseert. Tegelijkertijd is het van groot belang dat de 80 miljoen die hiervoor is gereserveerd, terecht komt bij de mensen die daar recht op hebben. Hoe gaat de minister garanderen dat deze schadevergoeding bij de slachtoffers terecht komt en niet bij fraudeurs of bureaucratische tussenlagen? Is het dossier na deze schadevergoeding dan ook definitief gesloten?

Voorzitter. Tot slot de broodnodige modernisering van de ICT-systemen bij DUO. De migratie van cruciale systemen naar een nieuwe cloudomgeving is

"vastgelopen in een moeras van bureaucratie, technische discussies en een gebrek aan regie", zoals Dutch IT Leaders recent prachtig verwoordde. Het kan en mag niet de bedoeling zijn dat we blijven werken met een dubbele infrastructuur waardoor de kosten verder oplopen. Daarom heb ik de volgende vragen aan de minister. Wanneer kunnen wij concrete resultaten verwachten? Wat zijn de totale kosten van dit traject? En misschien nog wel belangrijker: wat zijn de consequenties als we nietsdoen? Kunt u ervoor zorgdragen dat alle afdelingen van DUO op dezelfde wijze met ICT gaan werken en niet dat de een bezig is met modernisering en de ander vasthoudt aan oude systemen.

Dank u wel.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ik hoorde een pleidooi voor studenten. Ik vroeg mij af of de PVV ook vindt dat het bindend studieadvies een begeleidend studieadvies zou moeten worden voor studenten, omdat het hun nu veel stress geeft maar ook nog eens geen studiesucces oplevert.

Mevrouw **Raijer** (PVV):

Dank u wel voor uw vraag. Daar kan ik kort en krachtig over zijn: daar ben ik het mee eens.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. Dan gaan we verder met de heer Hamstra, van de CDA-fractie. Aan u het woord.

De heer **Hamstra** (CDA):

Voorzitter, dank u wel. Ik mag hier invallen voor collega Armut omdat zij nu in de plenaire zaal is. Mooi om bij dit commissiedebat te mogen zijn.

Voorzitter. Wij leren niet voor school maar voor het leven. Dat is niet helemaal precies zoals Seneca het rond 65 na Christus zei, maar het is wel precies zoals ik onderwijs zie. Het is niet alleen een plek waar je leert lezen, schrijven, rekenen of later Nederlands en wiskunde, maar ook een plek van verwondering. Een plek waar je jezelf, je interesses, je talenten leert kennen. Het is ook de plek waar je leert hoe je jezelf tot anderen verhoudt. Dit gebeurt in de klas, maar ook tijdens vakken als maatschappijleer en burgerschap. Mijn studententijd heb ik doorgebracht in Amsterdam, Utrecht en Rotterdam. Als jongen uit de provincie heeft deze tijd mij gevormd tot wie

ik nu ben. Ik leerde op mezelf te wonen, kreeg eindelijk door wat ik met mijn studie precies kon worden en kreeg interesse voor politiek. Best bijzonder waar dat laatste toe geleid heeft.

Voorzitter. Ik wil het vandaag hebben over drie onderwerpen: opleiden voor de toekomst, een Leven Lang Ontwikkelen en studiefinanciering. Ik begin met opleiden voor de toekomst. Zoals ik al zei is de studententijd een vormende tijd in je leven. Voor velen is dit het moment om op eigen benen te leren staan en heel veel te leren in korte tijd, zowel binnen als buiten de muren van de hogeschool of universiteit. De studie die je volgt, is vaak in grote mate bepalend voor het soort werk dat je daarna gaat doen. Voor het CDA is het belangrijk dat we studenten goed begeleiden bij het maken van deze keuzes. Op die manier kunnen zij gericht kiezen voor de baan waarmee zij een bijdrage kunnen leveren aan de samenleving en aan de economie van de toekomst. In het coalitieakkoord zijn afspraken gemaakt over het geven van voorlichting over baankansen na de studie en het sturen van de studiekeuze via de talentstrategie. Hoe borgt de minister de aansluiting tussen opleidingen die studenten kiezen, en wat de arbeidsmarkt van de toekomst vraagt?

Voorzitter. Dan een Leven Lang Ontwikkelen. Zoals ik net schetste, zal de studie voor een groot deel bepalen wat voor beroep een student gaat beoefenen. Tegelijkertijd verandert de samenleving snel en vraagt dat, ook als je je hele leven hetzelfde beroep uitoefent, om een Leven Lang Ontwikkelen. Daarom wil ik graag stilstaan bij de rol van hogeronderwijsinstellingen in het vormgeven van een samenleving waarin eenieder die dat wil zich een leven lang kan ontwikkelen. Hoe gaat het kabinet ervoor zorgen dat het LLO-onderwijs aan hogeronderwijsinstellingen complementair is aan het onderwijs dat op dit moment door private partijen gegeven wordt? Wat is de visie van de minister op hoe die complementariteit nu is vormgegeven? Welke verbeteringen ziet zij om die complementariteit in het stelsel te borgen?

Voorzitter. Dan studiefinanciering. Ik ben blij dat deze coalitie de financiële positie van studenten gaat versterken. Zo gaat de uitwonendenbeurs omhoog en maximeren we de rente voor studenten op 2,5%. Dit zijn maatregelen die direct voelbaar zijn in de portemonnee van studenten en die hun hopelijk meer rust geven om zich te focussen op de studie. Een toegankelijke studiefinanciering is een groot goed waar we ons als CDA altijd hard voor hebben gemaakt. Maar tegelijkertijd wil ik hier als woordvoerder armoede en schulden stilstaan bij een negatief bijeffect van die toegankelijkheid: de studiefinanciering wordt ook gebruikt door gokverslaafde studenten die zich enkel bij een hogeschool of universiteit inschrijven om toegang te krijgen tot studiefinanciering. Is de minister bekend met deze problematiek? Zo ja, kan zij dan met de Kamer delen hoe groot de omvang van dit probleem is en wat mogelijke oplossingsrichtingen zijn?

Voorzitter. Ik rond af. Een meer positief punt is de motie van mijn collega Jeltje Straatman over het recht op studiefinanciering bij een wo-master na een hbo-bachelor, ingediend bij de OCW-begrotingsbehandeling. Zou de minister met ons kunnen delen hoe het staat met de uitvoering van deze motie?

Voorzitter. Onderwijs, en zeker hoger onderwijs, sluit goed aan bij de arbeidsmarkt en draagt bij aan een Leven Lang Ontwikkelen, omdat we niet leren voor school maar voor het leven.

Dank u wel.

De voorzitter:

Hartelijk dank. De heer Van Houwelingen spreekt namens de fractie van Forum voor Democratie.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Dank u, voorzitter. Wat Forum voor Democratie betreft is hoger onderwijs iets wat per definitie te beurt zou moeten vallen aan een klein deel van de samenleving, laten we zeggen 10%, 15%. In de brief die de minister aan de Kamer heeft gestuurd, staat dat inmiddels 45% van de beroepsbevolking hogeropgeleid is. Is dat iets wat we zouden moeten willen, ook gezien de ontwikkelingen rond AI, waardoor juist heel veel beroepen voor hogeropgeleiden waarschijnlijk zullen gaan verdwijnen? Wat ons betreft zou het hoger onderwijs niet zo grootschalig, fabrieksonderwijs, moeten zijn als dat het nu is. Het zouden juist kleine, onafhankelijke instituten moeten zijn, waar mensen worden onderwezen. Waar gaat het dan om? Dat kwam net in het interruptiedebatje met de heer Boomsma al aan bod. Het is belangrijk dat we mensen leren om kritisch te denken, om zaken van alle kanten te belichten, om zelfstandig na te denken. Dat is een heel groot probleem, vooral op onze universiteiten. Ik heb dat al vaker gezegd. Je ziet daar namelijk een grote gelijkschakeling. Er is nauwelijks nog standpuntdiversiteit. Er wordt gedoceed en helaas ook onderzocht vanuit, zoals Karel van Wolferen dat zo mooi noemt, "de voorgeschreven werkelijkheid". Dat zie je ook terug, bijvoorbeeld bij de hoogleraren. Je zult bijvoorbeeld geen hoogleraar vinden die voor nexit pleit. Dat komt niet voor. Je zult geen hoogleraar vinden op een Nederlandse universiteit die heel kritisch is op het migratiebeleid. Jan van de Beek, die daar een mooi boek over heeft geschreven -- hij is echt een migratie-expert, wat je er verder ook van vindt -- kan geen emplooi vinden aan een Nederlandse universiteit. Dat kan niet. Dat heeft hij zelf ook gezegd. Hij brengt zijn eigen geld mee in de stichting. Hij is nergens welkom. De enige Nederlandse migratiedeskundige die enigszins kritisch is, Ruud Koopmans, werkt aan een Duitse universiteit. Voor Marcel Crok geldt hetzelfde verhaal. Dan heb ik het over de klimaatwetenschap.

Daar weet hij heel veel van. Net als heel veel andere wetenschappers en net als Forum voor Democratie is hij van mening dat er geen klimaatcrisis is. Aan geen enkele universiteit is hij welkom. En het gaat nog verder. In de coronatijd zagen we dit bijvoorbeeld ook in de medische wetenschap. Jona Walk werkt bijvoorbeeld aan de Radboud Universiteit. Zij was publiekelijk kritisch op onder andere het vaccinbeleid. Zij heeft van haar leidinggevende te horen gekregen: je kunt zo bezig blijven, maar dan kun je hier geen carrière meer maken. Dit is dus de Nederlandse wetenschap, het Nederlandse academische veld. Het is natuurlijk heel, heel zorgelijk dat dit kan gebeuren.

Die gelijkschakeling wordt nog versterkt door de NWO, denk ik. Daar zijn we ook heel erg tegen. Het onderzoeksgeld zat vroeger bij de universiteiten. Dat is nu ook gecentraliseerd. Dat heeft onvermijdelijk een uniformiserende werking. Wat helemaal zorgelijk is -- ik ben ook wel benieuwd hoe de minister daartegen aankijkt -- is dat je aan Nederlandse universiteiten, bijvoorbeeld in Leiden en Amsterdam, leerstoelen hebt van de NCTV. Dat is onze veiligheidsdienst. Ik denk dat als je hier zou zeggen dat bijvoorbeeld in Iran of Rusland -- ik noem maar wat -- de veiligheidsdiensten leerstoelen financieren, de meeste Kamerleden zouden zeggen: o, dat is een zorgelijke zaak. Hier in Nederland is dat staande praktijk. Ook dat versterkt dus de eenvormigheid. Dat is ontzettend zorgelijk.

Het resultaat is er dan ook naar, denk ik. "Hoger opgeleid" is vooral een synoniem geworden voor "hoger afgericht". Dat zijn de mensen die niet meer goed zelfstandig kunnen nadenken. Daar hebben we er in de Kamer helaas te veel van. Ik denk echt dat we als Tweede Kamer beter af zouden zijn als hier veel meer laagopgeleiden zouden zitten, want bij hen is nog gezond verstand aanwezig. Ik heb het ook getest met een motie. Zoals u wellicht weet, was dat de motie waarin stond: "De Kamer spreekt uit dat de wetenschappelijke consensus niet per definitie ook 'de waarheid' is." Elke wetenschapper, iedereen die intellectueel uit de luiers is, zal natuurlijk zeggen: ja, dat is zo. Ik hoop dat de minister dat onderschrijft; dat is ook een vraag aan de minister. De meerderheid van deze Kamer stemde daar dus tegen. Hoe krijg je dat voor elkaar? Dat is echt mind-boggling. Dat is heel zorgelijk. Dat laat de trieste toestand van ons onderwijs zien.

Voorzitter, ik rond af. Hoe zien we het dan wel graag als Forum voor Democratie? Wij willen hoger onderwijs in kleinschalige, onafhankelijke instituten, dus zonder NWO of NCTV-leerstoelen, die geworteld zijn in de gemeenschap en dus in verbinding staan met de provincie, de gemeente en het Rijk, waar de voertaal als het enigszins kan het Nederlands is -- dat hoort er ook bij -- en waar de hoogleraren ook in verbinding staan met de rest van het onderwijshuis, dus met het funderend onderwijs. Vroeger was dat normaal. Dan gaven ze af en toe, één dag in de week, een keer les op school en ontwikkelden ze bijvoorbeeld de leer methode van de middelbare school.

Daarmee rond ik af, voorzitter. Dank.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zou wel willen opmerken dat u, of de hele commissie, wel een beetje kunt letten op het noemen van namen in betogen. U gaat over uw eigen woorden, maar dat zou ik even willen opmerken. Dat viel me op.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Voorzitter, volgens mij is dat helemaal geen probleem. Dit is allemaal publiek materiaal, uit het publieke domein. Dan mag je namen noemen. Het was ook niet kritisch. De namen die ik noemde, noemde ik juist ...

De **voorzitter**:

Ik heb het gehoord. Het viel mij op, dus ik dacht: ik maak er even een opmerking over, ook omdat die mensen zich niet kunnen verweren, mocht het een probleem zijn. We gaan naar mevrouw Abdi.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Voorzitter, ik heb toch even een vraag over de orde. U zit scherp voor -- daar houd ik van -- maar als je in een discussie over onderwijs wetenschappers niet meer bij naam kan noemen, dan wordt het wel erg ingewikkeld. Is dat ook echt de bedoeling?

De **voorzitter**:

Ik denk dat wat de heer Van Houwelingen zei, wel kan, maar ik merk wel op: laten we niet te veel met namen gaan smijten. Laten we anders buiten de orde van de vergadering daar nog even over doorpraten.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ja, graag.

De heer **Boomsma** (JA21):

Dit is een keer uitgezocht. Volgens de afspraken die gemaakt zijn -- die kan je natuurlijk ook weer veranderen -- moet je namen van hoogleraren kunnen gebruiken, want die nemen ook deel aan het publieke debat. In die zin kun je ze ook gewoon aanspreken. Het is usance om dat bij hoogleraren wel te

doen, maar op basis van heel veel andere gronden doe je dat niet als het gaat om mensen die zich hier inderdaad niet kunnen verdedigen.

De **voorzitter**:

Goed, laat dat dan ook een leerpunt voor mij zijn. Mevrouw Keijzer had het over "scherp voorzitten". Hartelijk dank voor uw complimenten. We gaan gewoon verder met het debat. Meneer Van Houwelingen, hartelijk dank voor uw eerste termijn. We gaan verder met mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Een van de voornemens van dit kabinet is om bij te dragen aan een fijne studententijd voor alle studenten. Dat voornemen kan natuurlijk op de hartelijke steun van mijn fractie rekenen. Ik wil het vandaag vooral hebben over de vragen wie er mag gaan studeren en wie er daadwerkelijk kan studeren. Ik realiseer me dat het voor alle mooie voornemens die zijn opgenomen, aan gaat komen op de uitvoering. Er moet nog best wel een hoop gebeuren.

Ik begin met de Oekraïense studenten, want voor hen tikt de klok. Voor 1 mei moeten zij beslissen. Gaan zij wel of niet in Nederland studeren? Moeten ze uitwijken naar het buitenland? Vertrekken ze? Ik moet eerlijk zeggen dat ik het helemaal niet begrijp. Er lag een aangenomen motie, het staat in het coalitieakkoord, maar in de beantwoording van vandaag staat nu ineens "misschien komt dat met de Miljoenennota" en "we gaan het mogelijk regelen" terwijl er eerder "we gaan het regelen" werd gezegd; dat vind ik echt zorgelijk. Ik vind het ook onbegrijpelijk. Wat is er gebeurd tussen de presentatie van het coalitieakkoord en vandaag? Deze studenten hebben geen boodschap aan intern getouwtrek over budget en bevoegdheden. Ik geloof het eigenlijk ook gewoon niet. Het gaat namelijk om een gering aantal studenten en de middelen zijn er. Ik wil dus eigenlijk heel graag van deze minister horen: waar zit het 'm in? Wat gaat u tegen deze studenten zeggen voor 1 mei? Het gaat namelijk over jongeren die hier naar school gaan, hier wonen en gewoon recht hebben om hier hun toekomst vorm te geven en daarmee bij te dragen aan de wederopbouw van Oekraïne. Daarom doe ik een beroep op de minister: maak hier nou werk van.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dit is een oprechte vraag: zijn de universiteiten in Oekraïne allemaal dicht?

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Het gaat om studenten en scholieren -- dat laatste moet ik erbij zeggen -- die hier in Nederland wonen, die hier ook naar school gaan en die hier hun examens doen. Daar gaat het om.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dat is wel een goede toevoeging, want het lijkt zo alsof studenten uit Oekraïne hiernaartoe komen om hier te studeren. Maar als ze hier al wonen, dan geeft dat een iets ander perspectief. Het staat ze natuurlijk ook altijd nog vrij om gewoon in Oekraïne te gaan studeren.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat de vraag van de heer Claassen voor zichzelf spreekt. Ik ga verder met mijn betoog.

Een fijne studententijd begint natuurlijk al voordat iemand zich inschrijft. De vraag is namelijk wie zich tegenwoordig überhaupt een studie kan veroorloven. We zien dat heel veel studenten uit lagere inkomensgroepen of bepaalde regio's het heel moeilijk vinden om vervolgens te gaan studeren. Ik vind het bewonderenswaardig dat het kabinet voor een financiële plus kiest, maar dat gaat bijvoorbeeld ten aanzien van de uitwonende beurs om enkele tientjes, terwijl het Nibud zegt dat de gemiddelde student elke maand €400 tekortkomt. Tel daarbij op dat heel veel studenten inmiddels ook een beroep doen op allerlei regelingen. Mijn collega van het CDA had het al over verslavingen en schulden. We zien dat dit een breed probleem is. Ik zou dus heel graag van deze minister willen horen wat we daadwerkelijk gaan doen om studenten financieel te begeleiden. En gaan we dat dan ook gericht doen? Heel veel van de maatregelen zijn namelijk vrij generiek. Mijn fractie is heel blij met de verplichte stagevergoeding; dat is goed nieuws voor alle praktisch geschoolde studenten die, vaak zelfs zonder onkostenvergoeding, worden ingezet als volwaardige arbeidskrachten. De slachtoffers van discriminatie bij DUO worden gecompenseerd; dat kan ook op onze steun rekenen.

Uiteindelijk wordt er best wel veel geld vrijgemaakt, maar geld kan natuurlijk niet alles oplossen. De onderliggende druk blijft namelijk bestaan. 83% van de studenten geeft aan zich depressief te voelen en geeft aan dat er heel veel druk is. Een aantal collega's hebben het bindend studieadvies al benoemd. Er is eigenlijk aangetoond dat dit niet echt iets doet, maar dat het studenten, met name jonge mannen, wel belemmert om hun studie te vervolgen. Ik zou graag van de minister willen horen hoe ze hiernaar kijkt en waarom ze vasthoudt aan het bsa.

Wij maken ons ook zorgen over de studiefaciliteiten, die enorm onder druk zijn komen te staan door de bezuinigingen die zijn doorgevoerd door het kabinet-Schoof. Sommige zijn helemaal afgeschaald of zelfs verdwenen. Een

vorige minister, Eppo Bruins, zei dat hij onderzoek zou gaan doen. De uitkomsten daarvan zijn nog steeds niet gedeeld met de Kamer. Mijn fractie vindt het belangrijk dat er snel wordt bekeken wat we nu daadwerkelijk moeten gaan doen. Dan heb ik het over bibliotheken, sportfaciliteiten en begeleiding van studenten met mentale zorgen.

Wanneer gaan we nou eens werk maken van het gelijktrekken van de normbedragen voor studiefinanciering voor het hbo, wo en mbo? Dat wil ik ook graag horen van de minister. Concreet: wat wordt het plan van aanpak om ervoor te zorgen dat werkelijk alle studenten, ongeacht achtergrond of portemonnee, een fijne studententijd krijgen? Ik wil dat iets concreter horen, zeker als het gaat over mentale gezondheid. Daarover is tot nu toe namelijk nog niets toegezegd.

Dan wil ik nog een ander punt opbrengen. Het is al jaren bekend dat studenten benadeeld worden als het gaat om die ov-boetes. Nu blijkt dat er in 2025 ruim 5,6 miljoen euro aan boetes is uitgedeeld aan 30.000 studenten. Het ministerie ziet het probleem ook. Hier is een hele goede oplossing voor: breng gewoon de ritprijs in rekening in plaats van een boete. Wil het ministerie hier ook serieus naar kijken?

Voorzitter. Ten slotte -- ik rond af -- een ander punt dat mijn partij ook heel belangrijk vindt: als we kijken naar studentenwelzijn, moeten we ook garanderen dat studenten met een beperking echt toegang hebben tot hybride onderwijs. Daar zijn meerdere moties over aangenomen, maar elke keer blijft het gewoon heel erg vaag. Hoe zorgen we ervoor dat je daar gewoon toegang toe hebt, en dat dit niet afhangt van waar je studeert, maar alleen maar van het feit dat je studeert?

De **voorzitter**:

Hartelijk dank, mevrouw Abdi. Ik kijk naar mevrouw Keijzer. Het is tijd voor haar eerste termijn. Mevrouw Keijzer, als u de aantekeningen er even bij pakt, dan is het woord aan u.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nee, ik zette nog even de stopwatch aan.

Dank u, voorzitter. Ik ga even terug in de tijd, naar de tijd dat onze samenleving georganiseerd was in zuilen. Het is niet zo dat ik daarnaar terug wil, want daar zaten ook wel wat nadelen aan. Maar die zuilen hadden wel het effect dat in buurten, verenigingen en kerken zowel praktisch als theoretisch en wetenschappelijk opgeleiden naast elkaar zaten. Dat waren mensen met verschillende achtergronden die een gemeenschappelijke leefwereld deelden, dezelfde taal spraken, letterlijk en figuurlijk, en zich samen verantwoordelijk voelden voor Nederland.

Die vanzelfsprekende verbondenheid is onder druk komen te staan. Ik denk dat de sterke internationalisering en verengelsing van universiteiten en hogescholen daaraan bijgedragen hebben. Dat heeft ons wel het een en ander opgeleverd -- dat is absoluut waar -- maar het heeft ons ook iets gekost: de gezamenlijke oriëntatie op Nederland, op onze economie, publieke sector, regio's en maatschappelijke opgaven, is minder vanzelfsprekend geworden.

Voor heel veel praktisch opgeleiden voelt het hoger onderwijs daardoor verder weg dan vroeger. Zij herkennen zich sowieso letterlijk minder in de taal die wordt gesproken, in de vragen die centraal staan en in de focus, die minder zichtbaar is gericht op het versterken van de Nederlandse samenleving. Er zijn twee werelden ontstaan, die elkaar steeds minder ontmoeten, terwijl die ontmoeting juist de basis vormt voor een sterk land. Tegen die achtergrond vind ik het ronduit onverstandig dat het kabinet spreekt over het zoeken naar een nieuwe balans in de internationalisering van het hoger onderwijs. Dat is een debat dat al jaren wordt gevoerd. De internationalisering is diep doorgedrongen in het hart van het hoger onderwijs en de Nederlandse cultuur en taal zijn daar structureel slachtoffer van geworden.

Wie werkelijk een balans wil, moet erkennen dat we die allang kwijt zijn. Het gaat hier namelijk niet om een abstract beleidsvraagstuk, maar om het behoud van de Nederlandse taal, cultuur en tradities binnen onze eigen onderwijsinstellingen, ook binnen het hoger onderwijs. Ik vraag de minister: wanneer is de internationalisering volgens haar niet langer een bijkomstigheid, maar een aantasting van de maatschappelijke en culturele opdracht van het onderwijs?

Dit debat gaat dan automatisch niet alleen over taal, maar ook over normen, waarden, veiligheid en consistent bestuur. Bij het commissiedebat van vorige week antwoordde de minister als volgt op mijn vraag: als je Palestijnse demonstranten de ruimte geeft, moet je dat ook doen voor Israëliische wetenschappers. Dat klinkt mooi, maar als je vervolgens kijkt naar het handelen aan universiteiten, maar ook naar het handelen van deze minister voordat zij minister was, zie je een ongemakkelijke spanning. Demonstraties die schuren met onze Westerse wereld krijgen ruime bewegingsvrijheid, terwijl Joodse studenten zich al lange tijd onveilig moeten voelen. Ik zie met verdriet in mijn hart steeds meer berichten van Joden die dit land gaan verlaten. Demonstreren is een grondrecht. Ja, absoluut. Daar ging het net al even in een interruptiedebatje over. Maar is het niet verstandig om daar grenzen aan te stellen? Graag hoor ik een antwoord van deze minister. Dan hoor ik ook graag heel concreet hoe ze dat gaat doen.

Laat ik helder zijn: niet elke demonstratie is taakverwaarlozing. De wet stelt terecht een hoge drempel voor ingrijpen. Maar autonomie mag geen vrijbrief zijn om weg te kijken. Daarom vraag ik het volgende aan deze minister. Wordt het niet gewoon eens tijd dat er, in gesprek met universiteiten of

anders gewoon opgelegd, uitgesproken wordt dat er huisregels zijn, net zoals we die hier in de Tweede Kamer hebben: op universiteiten krijg je onderwijs en doe je onderzoek; demonstere, zeker op de disruptieve manier waarop dat nu gebeurt, doe je elders.

Dan was ik er al. Wat goed! Vier minuten.

De **voorzitter**:

Perfect binnen de tijd, ja. Ongelofelijk. Heel strak.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Wauw! Had ik dat maar eerder gedaan. Dank u.

De **voorzitter**:

Het woord is aan de heer Ergin, voor zijn eerste termijn.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, dank u wel. Ik wil het vandaag hebben over het bsa, over de hersteloperatie van DUO en discriminatie in het hoger onderwijs en over de ministersplaatsen.

Voorzitter. Het bsa is ooit ingevoerd met het simpele idee om te kijken of student en opleiding bij elkaar passen. Op papier klinkt dat heel logisch, maar we hebben in de afgelopen jaren, sinds 1993, gezien dat de praktijk weerbarstig is en dat het bsa geen hulpmiddel meer is, maar een drukmiddel is geworden. Het is geen begeleiding meer, maar wordt meer ingezet als selectiemiddel door universiteiten. Studenten staan onder enorme druk en de gevolgen zijn groot. De helft van de studenten ervaart mentale klachten. Nu blijkt uit een groot onderzoek dat het bsa helemaal niet zorgt voor meer studiesucces, maar dat het juist averechts werkt. Studenten vallen uit. Voor een groot deel schrijven zij zich opnieuw in voor een studie in dezelfde richting, of zelfs voor dezelfde opleiding maar dan op een andere school. We hebben gewoon gezien dat dit leidt tot verspilling van talent. Het leidt er niet toe dat er meer studenten een diploma halen, maar juist dat er minder studenten hun diploma halen. En dan heb ik het nog niet eens over het feit dat we stress creëren bij studenten. We lossen gewoon helemaal niks op. Daarom een vraag aan de minister: wat gaat zij doen met het bsa?

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

De heer Ergin stelt terecht iets vast, namelijk dat als een student binnen een opleiding van een hogeschool niet verder kan, die naar een andere hogeschool kan en daar succesvol door kan gaan. Zou dat dan niet te maken hebben met hoe het curriculum en het assessmentprogramma zijn ingericht, in plaats van met het instrument bsa?

De heer **Ergin** (DENK):

Er zijn heel veel dingen die impact hebben op een studentenleven. Als je moeilijk aan een woning kunt komen, en je moet dan je bsa halen, dan kan het heel goed zijn dat het niet aan het curriculum van de scholen of aan de normen ligt, maar met name aan wat je zelf hebt ervaren. Er zijn heel veel verschillende voorbeelden. Ik vind dat we ons niet blind moeten staren op een instrument dat heel bot aan de poort selecteert -- of niet aan de poort, maar aan het einde van het eerste jaar -- terwijl er heel veel kan gebeuren in een studentenleven.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Dat was mijn punt niet. Mijn punt was: als een student een opleiding binnen een hogeschool niet haalt, dan kan die naar een andere hogeschool gaan voor dezelfde opleiding en daar glorieus doorheen lopen. Dat heeft dus niks met wonen te maken. Volgens mij heeft dat te maken met het curriculum en het assessmentprogramma. Moeten we dan niet veel beter kijken naar dat onderdeel, in plaats van naar het instrument bsa?

De heer **Ergin** (DENK):

De heer Claassen heeft ervaring in het onderwijs. Ik heb die ervaring niet, dus ik kan dat niet heel goed beoordelen, maar ik kan wel terugvallen op mijn eigen ervaring. Ik ben de opleiding bestuurskunde en overheidsmanagement begonnen bij hogeschool één en ik heb 'm afgerond bij hogeschool twee. Dat had niet te maken met de onderwijsinhoud, maar met het feit dat er bezuinigd moest worden; de ene opleiding kapte ermee. Er zijn dus heel veel redenen die je kunt bedenken. Ik denk dat je heel moeilijk kunt zeggen dat het aan de onderwijsinhoud ligt. Het zou bij sommige opleidingen aan de onderwijsinhoud kunnen liggen. Het zou eraan kunnen liggen voor welke specifieke beroepen een opleiding is ingesteld. Mijn ervaring is dat het heel vaak ligt aan persoonlijke ervaringen in het leven van studenten. Deze botte bijl draagt daar niet aan bij.

De **voorzitter**:

Afsluitend, meneer Claassen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Mijn punt is: ik ben ook kritisch op het bsa, maar ik ben nog kritischer op het onderwijsprogramma en het assessment dat eronder ligt om te komen tot een oordeel of de student eraan voldoet. Ik denk dat we ons niet blind moeten staren op het instrument, maar op de weg waarmee de student aan zijn leerresultaten moet komen. Volgens mij is de fundamentele vraag niet of we het bsa moeten afschaffen of niet. Ik hoop dat u het met mij eens bent dat het meer gaat over het onderliggende probleem.

De heer **Ergin** (DENK):

Onderliggend, ja. De discussie gaat nu over het bsa, omdat dit heel veel studenten raakt. Natuurlijk wil je liever ergens anders een discussie over voeren. Natuurlijk wil je een discussie hebben over hoe we omgaan met onderwijsinhoud. Dan lopen we heel snel tegen grenzen aan, omdat de onderwijsinstellingen daar voor een groot deel zelf over gaan. Ik heb daar wel een ideeën bij, maar de ideeën die de heer Claassen aandraagt of die ik aandraag, worden misschien door het onderwijsveld niet zo goed gevonden als wij ze vinden. Dat kan prima, maar ik heb liever een heel compacte discussie. Die compacte discussie is nu dat er met de botte bijl, het bsa, voor wordt gezorgd dat minder studenten een diploma halen, en ik heb liever dat studenten wél een diploma halen.

De **voorzitter**:

Gaat u verder, meneer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter. Dan wil ik het over DUO hebben, want DUO heeft jarenlang studenten gewantrouwd met discriminerende algoritmes. Vooral mbo'ers en studenten met een migratieachtergrond werden eruit gepikt: 25.000, om precies te zijn. Zij werden bij voorbaat gewantrouwd door de overheid. Opnieuw gewantrouwd door de overheid. Daarmee faalt de overheid opnieuw op een beslissend examenonderdeel, namelijk het eerlijk behandelen van iedereen die in Nederland woont. Het is goed dat er een hersteloperatie komt, maar als we kijken naar die hersteloperatie, dan zien we dat de minister komt met bedragen van €500 en €2.000. Waarom zou iemand die onrecht is aangedaan zich af laten kopen met €500? Sinds wanneer is de prijs van gediscrimineerd worden een footje van €500, zou ik aan de minister willen vragen.

De heer **Boomsma** (JA21):

Mijn vraag is juist de tegenovergestelde. Ik vind het heel raar om mensen €500 te geven alleen omdat ze een huisbezoek hebben gehad. We hebben wel gezien dat er een algoritme werd gebruikt waar geen wetenschappelijke basis voor was en dat dit indirect een discriminerende werking had, maar dat betekent niet dat er voor mensen die alleen een huisbezoek hebben gehad enorme schade is ontstaan. Waarom zouden die €500 moeten krijgen? Ik snap daar werkelijk helemaal niks van.

De heer **Ergin** (DENK):

Omdat het heel logisch is dat je als overheid mensen eerlijk behandelt. Als je dat niet doet ... We hebben het bij de hersteloperatie toeslagen ook gezien. Als je je als overheid niet aan je afspraken houdt, als je mensen bij voorbaat wantrouwt, dan zul je dat moeten herstellen. Eigenlijk is er een hele makkelijke verklaring voor de vraag van de heer Boomsma: de overheid gedraagt zich volgens bepaalde normen en wetten, en als de overheid een wet overtreedt, dan hangt daar onder andere een prijskaartje aan.

De heer **Boomsma** (JA21):

De vergelijking met het toeslagenschandaal gaat natuurlijk totaal niet op. Daar werden mensen ten onrechte aangemerkt als fraudeur en zijn hele levens verwoest. Dat is een verschrikkelijk schandaal, waar we nog steeds mee bezig zijn. Daar zijn we het over eens. Maar hier gaat het om mensen die inderdaad zijn gecontroleerd, zoals dat bij heel veel mensen kan gebeuren. We worden allemaal weleens gecontroleerd. Ik ben ook weleens aan de kant van de weg gezet om een blaastest te doen. Dat is ook niet leuk, maar als je dan onschuldig bent, dan hoef je nog geen compensatie te krijgen van €500 omdat de overheid jou wantrouwt; dat hoort gewoon bij het feit dat je een controle uitvoert.

De heer **Ergin** (DENK):

Wat hier is gebeurd, wat bij de zogenaamde fraudeaanpak van DUO is gebeurd, is dat studenten selectief, op basis van hun postcode en onderwijsniveau, eruit zijn gepikt. Vanaf 2012 waren er signalen dat er met name Marokkaanse, Turkse en Surinaamse studenten uit werden gepikt. Vervolgens ging er een ambtenaar langs voor een buurtonderzoek. Die deed een buurtonderzoek. Als een van de burens zei dat die meneer A of meneer B niet had gezien, dan werd er een sanctie opgelegd. Dit is niet alleen maar iets waarbij je uit een systeem wordt gepikt; dit heeft verregaande consequenties gehad voor mensen. Dit heeft op z'n minst het vertrouwen van onze toekomst, namelijk onze studenten, in de overheid enorm

kapotgemaakt. Dit gebeurde niet alleen bij DUO, maar ook bij andere overheidsinstanties. Als je je als overheid niet aan de wet houdt en mensen niet eerlijk behandelt, dan hangt daar zeker een prijskaartje aan. €500 is gewoon veel, veel te weinig.

De **voorzitter**:

De heer Boomsma, afsluitend.

De heer **Boomsma** (JA21):

Die €500 is juist voor de mensen aan wie geen sanctie werd opgelegd. Er werd geselecteerd met risicofactoren. Er is gekeken naar de afstand tot het ouderlijk huis, leeftijd en onderwijsniveau, wat op zich neutrale principes en selectiemechanismes zijn. Alleen, in de uitwerking daarvan kwam het oneerlijk uit. Dan moet het aangepast worden. Maar dat betekent toch niet dat iedereen die alleen een controle heeft gehad en geen sanctie, dan €500 moet krijgen?

De heer **Ergin** (DENK):

Het is niet zo dat hier per ongeluk, omdat een aantal losstaande feiten bij elkaar kwamen, mensen onrecht is aangedaan. Dat is gewoon niet zo. Dit is uitvoerig onderzocht, en daaruit bleek heel duidelijk dat men heel lang van tevoren wist dat je met deze selectiecriteria bij specifieke groepen uitkomt. Dat was van tevoren al bekend. Dit had dus eerder stopgezet moeten worden. Als dit eerder was stopgezet, dan hadden we al die 12.000 studenten in groep één geen onrecht aangedaan. Dan hadden we hun vertrouwen niet geschaad. Er waren genoeg signalen. Er waren genoeg signalen, en die zijn niet opgevolgd. Als je dat als overheid niet doet, dan hebben we daar wetten voor. Als de overheid zelf wetten overtreedt, dan mag de overheid daarvoor boeten. Zo makkelijk is dat.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter. Voor de studenten die schade hebben geleden, de studenten die €2.000 ontvangen, de tweede groep ... Hoe komt de minister tot die €2.000? Waarom zou dat bedrag dan voldoende zijn? Het probleem zit dieper. Het probleem zit 'm erin dat de minister het bij deze hersteloperatie alleen maar

over geld heeft, terwijl vertrouwen niet te koop is. Het vertrouwen is geschaad. Deze studenten kunnen de overheid niet meer vertrouwen. Hoe gaat de minister werken aan het herstellen van het vertrouwen van al die studenten?

Voorzitter. Nog een punt dat ik helemaal niet begrijp, waarvan ik denk "leert de overheid nou echt niet van wat voor ellende wij mensen hiermee hebben bezorgd?", is dat DUO zelf de hersteloperatie uitvoert. Je vraagt de brandstichter om het huis te blussen. Je ziet toch van mijlenver aankomen dat DUO deze hersteloperatie niet op een geloofwaardige manier kan uitvoeren, en al helemaal niet voor die derde groep, die ik even "de complexe groep" noem? Zou de minister bijvoorbeeld kunnen kijken of er voor die derde groep een route mogelijk is, bijvoorbeeld via Stichting (Gelijk)waardig Herstel, waarbij er niet alleen wordt gekeken naar de financiële component, maar ook wordt geluisterd naar wat het met mensen heeft gedaan?

Voorzitter. Een vraag over de compensatie. De minister heeft het over maatwerk. Betekent dat een ruimhartige compensatie, of gaan we weer verhalen krijgen waarbij er, omdat een bedrag van een paar honderd euro wordt betwist, duizenden euro's aan advocaatkosten gemaakt gaan worden door de overheid? Hoe gaat de minister dat voorkomen?

Ik heb nog twee korte vragen. Vraag één gaat over het manifest tegen stagediscriminatie. Dat loopt dit jaar af. Is de minister bereid om dat te verlengen? Dan een vraag over de uitvoering van de motie omtrent de ministersplaatsen. De Kamer heeft gezegd: minister, zorg voor 46 studieplaatsen voor Caribisch Nederland zodat kritische infrastructuren daar kunnen blijven bestaan.

De **voorzitter**:

Rondt u af.

De heer **Ergin** (DENK):

Die motie is aangenomen, maar de minister doet alleen een verkenning naar hoe het niet kan. Nogmaals de vraag aan de minister: wanneer gaat zij ervoor zorgen dat er ministersplaatsen komen in Caribisch Nederland?

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan sluiten wij, denk ik, de eerste termijn van de kant van de Kamer af. Ik kijk even naar de Kamerleden. Dat is het geval. Dan stel ik voor dat we overgaan tot een moment van schorsing van een halfuur. Ik kijk even naar de minister of dat voldoende is. Ja? Dat betekent dat we om 15.15 uur het debat vervolgen, in dezelfde zaal. Dan hoeft u daar niet naar te zoeken.

De vergadering wordt van 14.46 uur tot 15.17 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Wij gaan verder met de beantwoording van de minister. Voor de beantwoording wil ik haar vragen in welke blokjes zij had gedacht ons toe te spreken.

Minister **Letschert**:

Ja, voorzitter. Excuses dat ik twee minuten te laat ben. Het is een hele wandeling naar onze kamer, waar wij proberen orde in al jullie prachtige vragen te brengen. Er zijn nogal wat vragen gesteld, waarvoor veel dank. Ik heb, net als vorige week, geprobeerd daar weer een logische onderverdeling van te maken. U gaat mij vast corrigeren als dat niet zo is of als u een vraag mist. Ik wilde graag beginnen met het domein rondom de talentstrategie, de arbeidsmarkt, LLO en de discussie over de internationalisering en de Wib. Dat komt allemaal in één blok. Het tweede blok gaat over de vragen rondom de studenten en scholieren uit Oekraïne en het bsa. Dat lijkt misschien onlogisch, maar het gaat allebei over studenten, dus ik dacht: die zetten we daarbij. Dan heb ik een blokje over de bezettingen en sociale veiligheid. Dan heb ik een breder blok over studenten. Daarin komen de vragen naar voren over studiefinanciering, stages, welzijn en compensatie vanuit DUO. Dan heb ik een blok over AI in het onderwijs; dat lijkt me ook belangrijk om apart te vermelden. Als laatste heb ik dan toch ook nog een mapje overig. Maakt dat zin? Ik zie iedereen puzzled kijken, dus ik heb u nu al in verwarring gebracht.

De **voorzitter**:

Misschien kunt u het eerste blokje nog even herhalen.

Minister **Letschert**:

Talentstrategie. Daar zitten vragen in rondom de arbeidsmarkt, internationalisering en LLO. Als ik een nieuw blokje start, zal ik de thema's in dat blokje weer even noemen.

De **voorzitter**:

Ja. Laten we proberen de minister aan het woord te laten per blokje, en dan te kijken of we kunnen interrumpen. Ik zeg nogmaals dat we nu opnieuw

starten met het aantal interrupties. U krijgt vier interrupties. Blijft u onder de 30 seconden, dan telt die niet mee. Gaat u over de 30 seconden, dan heeft u twee interrupties te pakken. Als u goed naar mij kijkt, dan gebaar ik, en dan betekent dat dat u aan het einde van uw tijd zit. Laten we dat even inbakken in onze werkwijze. Ik geef het woord aan de minister.

Minister **Letschert**:

Dank u wel, voorzitter. U mag dat bij mij ook gerust doen, want ik heb al een paar keer gehoord dat ik soms wat lang antwoord. Als ik te lang van stof word, beperkt u mij dan vooral.

We hebben in de afgelopen debatten al een paar keer met elkaar van gedachten gewisseld over de talentstrategie. We zijn binnen het kabinet bezig met het ontwikkelen van een talentstrategie. Dat doen we vanuit de taskforce op het gebied van nieuwe economie, toekomstige welvaart en vestigingsklimaat, waar we met meerdere bewindspersonen samen aan werken. Met name de vraag over voldoende en goed opgeleid talent, dat wij absoluut nodig hebben voor de grote maatschappelijke opgave waar wij voor staan, is iets wat ik vanuit OCW als coördinerend minister op mij neem. Dat betekent dus ook dat wij een soort integrale aanpak met elkaar aan het ontwikkelen zijn, waarbij ook de instrumenten die daarvoor nodig zijn samenhangend worden ingezet. Dan gaat het uiteraard over onderwijs en aansluiting op de arbeidsmarkt, maar ook over productiviteit, fiscaliteit en gerichte migratie. Op het thema van gerichte migratie kom ik zo nog even terug.

Ik heb in vorige debatten aangegeven dat wij nu een tweetal bijeenkomsten met de taskforce hebben gehad en dat u voor de zomer de eerste concepten vanuit die taskforce kunt verwachten. Daarin is een belangrijke taak weggelegd voor het hele onderwijs, niet alleen voor het vervolgonderwijs. Kinderen beginnen al met hun keuzes, of in ieder geval met hun inspiratie voor keuzes, in het funderend onderwijs. Dat gaat ook na het vervolgonderwijs weer door als het gaat om LLO. De hele waaier van de onderwijsketen zal aandacht krijgen in die talentstrategie. Dan moet u denken aan belangrijke programma's die er nu al zijn om kinderen bijvoorbeeld meer geïnteresseerd te krijgen in techniekonderwijs. Dat begint daar al, en niet pas op de mbo-, hbo- of wo-opleiding. Voor de zomer krijgt u van mij vanuit de taskforce een uitgebreidere analyse over de talentstrategie die wij aan het ontwikkelen zijn. Daarbij zijn wij uiteraard ook aan het kijken hoe je vanuit de onderwijssector nog beter kan aansluiten bij de behoefte van de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd is de brede vorming die studenten krijgen binnen het vervolgonderwijs ook van heel groot belang. Dat hoorde ik ook enkele Kamerleden in het debat zeggen. Hoe zorg je er nou voor dat je de juiste balans houdt tussen gericht studenten verleiden om opleidingen te kiezen die passen binnen de tekortsectoren of de groeisectoren -- hoe je ze ook wil noemen -- voor onze Nederlandse economie, en studenten

keuzevrijheid laten hebben? Die discussie hebben wij als we spreken in de taskforce. Ik denk dat het belangrijk is dat we ons ook realiseren dat het helemaal niet zo makkelijk is om de arbeidsmarkt en wat daarin nodig is te voorspellen. Ik ben op dit moment in gesprek met commissies die gaan over de hervormingen binnen het mbo. Die geven me elke keer datzelfde feit terug. Misschien moeten we ons dus ook ergens realiseren dat de voorspellende waarde van de arbeidsmarkt in de toekomst en van wat die doet met de opleidingen nu, niet een hele makkelijke is. Dat wil ik u hier nu vast meegeven.

Ik noemde net bij de onderwerpen die de taskforce op de tafel heeft liggen ook de internationalisering en de zinsneden die we in het coalitieakkoord hebben opgenomen over gerichte groei. Ik weet dat deze Kamer al heel lang met elkaar en met de sector discussies heeft over internationalisering en over de vraag of er nog wel grip is op de internationale instroom van studenten naar Nederland. In het coalitieakkoord hebben we aangegeven dat wij aan de ene kant internationalisering in balans belangrijk vinden en die gerichte groei willen stimuleren. Wel verwachten we van de sectoren -- dan heb ik het met name over de hogescholen en de universiteiten -- dat zij zich aan de zelfregieafspraken houden die zij al eerder met mijn voorgangers hebben gedeeld. Ik zit op dit moment midden in die gesprekken. Ik zal in de beleidsbrief, die binnenkort uw kant op komt, aangeven hoe wij daarin staan en hoe de gesprekken met de sectoren op dit moment verlopen.

U heeft gezien dat in het coalitieakkoord het voornemen is opgenomen om de toets anderstalig onderwijs voor het bestaande en toekomstige aanbod eruit te halen. Uiteraard gaan wij daar ook met u het gesprek over hebben. Dat hebben we in het coalitieakkoord opgeschreven. Dat betekent dat u waarschijnlijk de vraag gaat stellen hoe je ervoor zorgt dat je die grip houdt. Laten we wel wezen: vanaf 2018 vragen de instellingen al om instrumenten om die grip te kunnen houden, bijvoorbeeld via een numerus fixus of met een noodmaatregel om instroom snel bij te kunnen sturen. Inmiddels is het amendement-Martens-America wet geworden. Daardoor kunnen instellingen nu al sturen.

Ik kom dadelijk op de taaldiscussie. Dat is namelijk een andere discussie. Ik heb in de gesprekken die ik nu met de twee sectoren heb -- ik heb het dan over de hogescholen en de universiteiten -- aangegeven dat je moet laten zien dat je je verantwoordelijkheid neemt, die instrumenten toepast en de afspraken handhaaft die de instellingen onderling hebben gemaakt in een vorige kabinetsperiode. Ik denk dat dat wel heel belangrijk is. We gaan met elkaar de discussie hebben over de vraag hoe ik ervoor zorg dat ik dat voldoende hard maak, zodat het ook in bestuurlijke afspraken verankerd is. In dat gesprek zit ik als we spreken. Ik kom verder met u in gesprek op het moment dat wij de vanuit het kabinet voorgenomen herziening van de Wib met u willen bespreken.

Daarmee is het argument wat betreft taal niet van tafel. Mevrouw Keijzer gaf volgens mij heel scherp aan dat door de toenemende internationalisering in de verschillende onderwijssectoren er ook een segregatie ... Misschien was dat niet het woord dat u gebruikte, maar u had het in ieder geval over een verdere verwijdering tussen de verschillende studenten in het mbo, hbo en op de universiteiten, die mede door internationalisering veroorzaakt zou zijn. Dat is precies waarom we die balans met elkaar moeten bewaken en ervoor moeten zorgen dat zowel de hogescholen als de universiteiten -- ik denk dat dat in meerdere mate voor de universiteiten geldt -- voldoende investeren in de Nederlandse taalvaardigheid van internationale studenten.

Als wij zeggen dat internationale studenten ook naar Nederland komen om een belangrijke factor op onze arbeidsmarkt te zijn, dan is het ook belangrijk dat ze de Nederlandse taal kunnen leren en daarin gefaciliteerd worden. Als onderdeel van die zelfregie zijn er nu binnen de instellingen plannen gemaakt om de Nederlandse taalvaardigheid te bevorderen en daarmee niet alleen de blijfkans -- dat is uiteindelijk een doelstelling die daaronder ligt -- te vergroten, maar ook de integratie in de samenleving te verbeteren. Nogmaals, het is niet alleen maar gericht op de arbeidsmarkt. Het is ook om te kunnen integreren in de samenleving. Het heeft ook te maken met die waaier, waar ik dadelijk nog op terugkom. De waaier tussen het mbo, hbo en wo moet ervoor zorgen dat de knelpunten tussen de verschillende sectoren worden weggenomen en dat ze gelijkwaardig worden geacht. Niet iedereen zou naar de universiteit moeten. Meneer, de voorzitter, dat was een vraag van een van uw ...

De **voorzitter**:

Ik zoek even naar uw punt.

Minister **Letschert**:

Ik maak dadelijk een punt. Ook in die waaier is het volgende van belang. Als wij willen dat mbo-studenten, hbo-studenten en wo-studenten meer met elkaar gaan samenwerken -- ook wat betreft de talentstrategie gaan wij voorstellen doen over hoe je dat kan faciliteren, bijvoorbeeld met regionale campussen die daar een belangrijke rol in kunnen spelen -- dan moet je er ook voor zorgen dat ze elkaar kunnen begrijpen en verstaan. Dat is dus een belangrijke doelstelling voor het huidige kabinet.

De **voorzitter**:

Ik ga toch even naar de heer Boomsma. Hij heeft een interruptie.

De heer **Boomsma** (JA21):

De minister geeft aan dat de afspraak van het vorige kabinet over internationalisering in principe blijft staan, maar ik heb net gelezen dat de universiteiten hebben gezegd dat zij de omzettingen die ze eerst van plan waren, willen terugdraaien. Wat is dan de positie van het kabinet daarin?

Minister **Letschert**:

Het gaat om de afspraken die ze hebben gemaakt over de aantallen studenten en de afspraken over taal. Die zijn met het huidige coalitieakkoord vanuit de input die in de Wib stond rondom de toets anderstalig onderwijs ... Dit kabinet wil die eruit halen. Dat gaan we uiteraard nog met u bespreken als we over de Wib komen te praten. De universiteiten en de hogescholen zijn dus momenteel niet voornemens om de taalknop in te drukken. Dat wil niet zeggen dat we in de discussie over fricties die instellingen of steden hebben ervaren wat betreft huisvesting, onderwijsinfrastructuur en de taal -- dat laatste tastte ik net al heel even kort aan -- die afspraken niet met elkaar willen kunnen blijven handhaven. Dat is iets anders dan de taalknop induwen, om op die manier studenten niet meer de mogelijkheid te bieden om in Nederland onderwijs te volgen. Daarvoor zijn de andere instrumenten heel belangrijk. Nogmaals, dat zijn instrumenten die al vanaf 2018 door de sectoren gevraagd werden, waaronder de numeri fixi en de noodfixus. Die zijn al deels wettelijk geworden vanwege het amendement-Martens-America. Dat bedoelde ik dus met de afspraken over de aantallen.

De heer **Boomsma** (JA21):

Ik heb natuurlijk in het coalitieakkoord gezien dat de taaltoets eruit zou gaan. Universiteiten zeggen nu ook: dan hoeven we die omzettingen ook niet meer te doen. Hoe ziet het kabinet dat? Daar zijn wij het in ieder geval niet mee eens.

Minister **Letschert**:

Dat klopt, want de omzettingen met de taalknop hoeven dan niet meer. Dat wil niet zeggen dat je dan ongebreidelde groei laat gebeuren.

De **voorzitter**:

Afsluitend, meneer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

Wanneer bespreken we dan de Wib? Het lijkt me namelijk belangrijk om dat zo snel mogelijk te doen.

De **voorzitter**:

Dat is de Wet internationalisering in balans, geloof ik. Ik zeg dat zodat het voor de mensen thuis ook nog een beetje te begrijpen valt. Ik kijk even naar de minister.

Minister **Letschert**:

De nieuwe nota van wijziging, die voortvloeit uit het huidige coalitieakkoord, komt na de zomer. Als het nog mag, meneer de voorzitter, wil ik zeggen dat we wat mij betreft wel de discussie hierover kunnen voeren op het moment dat we met de talentstrategie ... Dat is voor de zomer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik hoor de minister zeggen dat het ook weer niet de bedoeling is dat er een ongebreidelde groei is, maar hoe gaat ze dat dan in de klauwen houden?

De **voorzitter**:

Hoe gaat u dat in de klauwen houden?

Minister **Letschert**:

Dat zijn de gesprekken die ik dus op dit moment met de sectoren voer. Dat kan enerzijds met bestuurlijke afspraken. Die moeten we met elkaar gaan bespreken, want die wil ik wel kunnen handhaven, want anders heb je daar niet zo veel aan. U zult begrijpen dat het feit dat de toets anderstalig onderwijs in het coalitieakkoord niet meer op deze manier genoemd wordt, voor de sectoren vertrouwen geeft, maar dat vertrouwen moet je wel houden. Dat wil ik er ook wel bij zeggen. Het is dus heel belangrijk om te laten zien dat de instrumenten die er zijn, toegepast worden om het vertrouwen van de Kamer en van de politiek niet te verliezen.

De **voorzitter**:

Oké. U gaat bijna naar de afronding van uw eerste blokje, toch? Na Leven Lang Ontwikkelen bent u er, of niet? Klopt dat? U wil een tweede interruptie,

mevrouw Keijzer. Die sta ik toe, hoor, maar we moeten de orde niet helemaal loslaten. Heeft u nog een blokje LLO, Leven Lang Ontwikkelen, minister?

Minister **Letschert**:

Zeker.

De **voorzitter**:

We gaan eerst even naar mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Wat is dan de stok achter de deur? Hoe handhaaft u dit? Er zijn namelijk financiële belangen om zo veel mogelijk studenten uit het buitenland te halen.

Minister **Letschert**:

Daar ...

De **voorzitter**:

Het woord is aan de minister.

Minister **Letschert**:

Sorry, ik ga steeds te snel, hè?

De **voorzitter**:

U wil heel veel zeggen, maar dat moet gewoon even via de voorzitter.

Minister **Letschert**:

Meneer de voorzitter. Ik kom daar echt met u op terug, mevrouw Keijzer. Nogmaals, het is ook in het belang van het ministerie dat de afspraken die wij maken over de aantallen studenten en de gerichte groei en de afspraken die we in de talentstrategie maken vanuit het ministerie, gehandhaafd kunnen worden. We zijn die gesprekken op dit moment met de verschillende besturen van de twee sectoren aan het voeren. Waarschijnlijk ga ik daar voor

een deel al voor de zomer het gesprek met u over hebben. Specifiek wat betreft de Wib gaat dat na de zomer zijn.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Maar ziet deze minister ook ...

De **voorzitter**:

Wacht even. Mevrouw Keijzer, voor een interruptie.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Wauw. Maar ziet deze minister ook dat er jaar na jaar mensen afstuderen die niet meer met een gewone Nederlander kunnen praten over hun vakgebied, omdat dat in het Engels is? Ziet zij het belang daarvan?

Minister **Letschert**:

Ik zei in het begin ook dat ik absoluut het belang van de Nederlandse taal zie en het belang dat wij vanuit de verschillende onderwijssectoren die manier om te kunnen integreren en mee te kunnen doen in die arbeidsmarkt vormgeven.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Voorzitter, ik heb nu geleerd om mijn interruptie binnen die 30 seconden te houden. Hoe gaat dat gesprek met die Nederlander nou plaatsvinden?

De **voorzitter**:

Wacht even, mevrouw Keijzer. U heeft drie interrupties geplaatst.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nee, onder de 30 seconden tellen ze niet mee, toch?

De **voorzitter**:

Ja, maar ik probeer het bij drie te houden. U mag nog even uw laatste plaatsen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dat had u van tevoren niet gezegd.

De **voorzitter**:

Maak 'm even en dan gaan we snel verder. Dan weet u dat ook.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Wie mag nu? Ik had mijn vraag al gesteld.

De **voorzitter**:

U mag nog even uw laatste interruptie plaatsen, maar we proberen het in drieën te doen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Oké. Mijn vraag is de volgende. Er studeren mensen af, bijvoorbeeld in de psychologie, die niet in staat zijn om met een Nederlandse patiënt in het Nederlands te praten over wat er aan de hand is en wat er moet gebeuren. Is dat ook een belang dat deze minister meeneemt? Zo ja, hoe dan?

Minister **Letschert**:

Dat belang zie ik. Op het hoe kom ik serieus terug op het moment dat dat in gesprekken met de sector over de zelfregieplannen, in het licht van het huidige coalitieakkoord, is afgestemd. Maar ik ben het eens met het belang.

De **voorzitter**:

Goed. Ik zie dat er behoefte is aan interrupties. Ik sta het nu wel toe, want het is een vrij lang blokje. De heer De Beer vroeg het zich ook al even af, maar de heer Claassen was eerst. Daarna mag de heer Van Houwelingen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik wil even terug naar die buitenlandse studenten en de relatie met de talentstrategie. Ik denk dat mevrouw Keijzer terecht zegt dat er ook een

financiële prikkel achter zit. Vaak gebruiken universiteiten de instroom van buitenlandse studenten om een andere opleiding te financieren. Betekent dat niet dat als we dit onderwerp echt willen aanpakken, we ook moeten kijken naar andere financiering van opleidingen, juist om te voorkomen dat dit soort handgrepen worden gebruikt om opleidingen overeind te houden?

Minister **Letschert**:

Er wordt via verschillende sporen naar de bekostiging van het hoger onderwijs gekeken. Onlangs is er een eerste analyse gemaakt vanuit de KNAW, die ik inmiddels op mijn bureau heb liggen. Ook binnen de bestuurlijke omgevingen van sectoren zelf -- dan heb ik het met name over de hogescholen en de universiteiten -- zijn er werkgroepen die bekijken welk type bekostigingsstelsel beter recht zou doen aan de maatschappelijke opgaven die er zijn. Ze halen bepaalde prikkels die erin zitten er ook uit. Ik denk dat het goed is dat wij, vanuit het kabinet, over de uiteindelijke voorstellen vanuit het ministerie met u in gesprek gaan, als we die ook echt allemaal goed geanalyseerd hebben. Zover ben ik nog niet. Dat is anders voor het mbo, want daarvoor lag er al een heel traject met een reviewcommissie die naar de herziening van het bekostigingsstelsel van het mbo kijkt. Het lijkt mij verstandig om op een soortgelijke manier diezelfde discussie te gaan voeren binnen de hogescholen en de universiteiten. Ik wil daar nu niet op vooruitlopen, want dan zou ik dat weinig onderbouwd met u delen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Als we gaan kijken naar een ander financieringsstelsel, is de minister dan ook bereid om niet alleen landelijk te kijken, maar ook naar waar de regio's misschien meer behoefte aan hebben? Kan de regio misschien sturend zijn in het kijken naar een ander bekostigingssysteem?

Minister **Letschert**:

Dat staat absoluut bij ons op het netvlies. Je ziet dat ook terugkomen in de gesprekken die ik nu heb rondom het mbo. Het is overigens ook een gedeelde ambitie vanuit de sectoren zelf. Zij voelen een collectieve verantwoordelijkheid om het onderwijs ook in de regio's van kwalitatief hoogwaardig niveau te laten voortbestaan. Dat is dus niet iets waar wij alleen top-down op moeten sturen. Ik merk echt dat dat een collectief gedragen ambitie is.

De **voorzitter**:

Oké, helder. Ik zag de heer Van Houwelingen nog.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Er worden niet alleen studenten uit het buitenland gehaald, maar ook wetenschappers. Daar gaat mijn vraag over. De NWO heeft het Tulp Fonds ingericht om wetenschappers uit het buitenland hiernaartoe te halen. Op hetzelfde moment -- dat weten we -- worden er goed functionerende Nederlandse wetenschappers aan Nederlandse universiteiten ontslagen omdat er onvoldoende geld is. Is dat niet heel wrang? Hoe kan dat zo zijn? Dat is mijn vraag.

Minister **Letschert**:

We hebben daar vorige week ook een mooi debat over gevoerd toen we het hadden over het onderzoek binnen onze sectoren. Ik denk dat het belangrijk is dat wij onze eigen wetenschappers vooral in het zonnetje zetten voor het werk dat ze hier doen en ze het liefst ook stabiele loopbaanpaden bieden. Tegelijkertijd is talent van buiten ook altijd absoluut noodzakelijk. Dat geeft vaak nieuwe inzichten en nieuwe kennis die ook ons eigen wetenschapssysteem enorm verrijken. Ik ben daar dus groot voorstander van. Uiteraard is "balans" hier ook weer het keyword.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Een korte vervolgvraag. Politiek is natuurlijk afwegingen maken. Mijn vraag is nog niet helemaal beantwoord. Er worden op dit moment, bijvoorbeeld bij het UCR in Middelburg, goed functionerende wetenschappers ontslagen omdat er onvoldoende geld is. Op hetzelfde moment halen we wetenschappers uit het buitenland hiernaartoe met het Tulp Fonds. Is het in het Nederlandse belang niet volstrekt logisch dat we eerst onze eigen goed functionerende Nederlandse wetenschappers behouden voordat we wetenschappers uit het buitenland hiernaartoe halen?

Minister **Letschert**:

Nogmaals, ik denk dat het belangrijk is dat we die balans houden. Je kunt wetenschappers die bijvoorbeeld bij een bepaalde instelling mogelijkwerijs niet meer zouden kunnen werken niet zomaar een-twee-drie ergens anders plaatsen. Dat heeft ook te maken met het type vakgebieden dat instellingen nodig hebben. Volgens mij gaat het om balans. We moeten zuinig zijn op de wetenschappers die we in Nederland in huis hebben. We verrijken ons wetenschappelijke systeem en onze kennis door ook wetenschappers uit andere landen de mogelijkheid te bieden om hier een carrièrepad te

bewandelen. Dat is altijd de kern van wetenschap geweest. Het is internationaal. Het inspireert elkaar. Dat betekent dus niet dat we onze Nederlandse wetenschappers uitsluiten.

De **voorzitter**:

Afsluitend, meneer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Afsluitend, voorzitter. Het is niet zo dat Nederlandse wetenschappers overgeplaatst moeten worden naar andere universiteiten. Ik heb het hier over wetenschappers, bijvoorbeeld van het University College Roosevelt -- dat weet ik heel zeker -- die ontslagen worden omdat er onvoldoende geld is. Die willen graag hun baan in Middelburg behouden, maar dat kan niet. Dat is de situatie. Dat zou misschien wel kunnen als bijvoorbeeld geld dat nu aan het Tulp Fonds is gealloceerd, voor dat soort Nederlandse wetenschappers zou worden ingezet. Die keuze zouden wij maken.

Minister **Letschert**:

Ik denk dat de politieke afwegingen over bijvoorbeeld dit fonds anders liggen bij de partij van de heer Van Houwelingen dan bij mijn partij. Dat kan.

De **voorzitter**:

Gaat u verder. U heeft nog een klein aantal onderwerpen in het eerste blokje, denk ik.

Minister **Letschert**:

Zeker. Eens eventjes kijken. We hebben het nu voldoende over de talentstrategie gehad, denk ik.

Het LLO. We hebben in het debat over LLO, toen ik hier zat met de minister van SZW en de staatssecretaris, waarbij het onder andere ging over laaggeletterdheid, aangegeven dat er voor de zomer een brief naar de Kamer komt waarin wij de integrale benadering van het hele LLO-domein met u zullen gaan bespreken, omdat er ook in het coalitieakkoord vanuit die drie ministeries beleidslijnen en initiatieven zijn opgenomen. Dan gaat het over de leerrechten. Het gaat ook over het aanbod. Het gaat over de discussie rondom publiek-privaat. In dat debat hebben we daar al een mooi gesprek over gevoerd. Ik heb de punten die u toen met mij gedeeld heeft ook ter

harte genomen. Die zal ik uiteraard verder meenemen bij de uitwerking van onze voorstellen. Die brede LLO-brief komt voor de zomer uw kant op. Daarbij wil ik benadrukken dat de rol van het vervolgonderwijs in dat aanbod wel heel belangrijk is, maar dan moet het ze ook wel mogelijk worden gemaakt om die rol te vervullen. Dat is niet altijd makkelijk, ook gezien de wettelijke mogelijkheden. Die discussie hebben we gevoerd en die zullen we verder uitkristalliseren in die beleidsbrief.

Dat was blokje één.

De **voorzitter**:

Dat was blokje één. Hartelijk dank. Dan gaan we verder met Oekraïne en het bindend studieadvies. Er zijn geen interrupties, denk ik. Nee.

Minister **Letschert**:

Zeker. Ik wil graag beginnen met het bindend studieadvies. Daar is veel over te doen, omdat er onlangs een onderzoek naar boven is gekomen ... Nou, naar boven is gekomen? Dat klinkt zo mysterieus. Het is uitgekomen, moet ik zeggen. Sindsdien is er veel discussie over het bsa. Er is al jaren een discussie over het bsa. Op verschillende momenten in de tijd is door uw Kamer verschillend gewogen of de overheid daar een rol in moet pakken, om daar voor de sector keuzes in te maken. Er is toen besloten om de keuze bij de sectoren, de individuele instellingen, te laten. Het is ook geen verplichting om een bsa toe te passen, het is een keuze. Als je wil bevorderen dat studenten de eindstreep halen, zul je niet alleen de keuze moeten maken of je dat via het bsa-instrument doet, maar dit ook moeten inbedden in flankerend beleid, zoals studiebegeleiding, de opbouw van het curriculum, de toetsing en de mogelijkheden tot herkansing. Dat allemaal, niet alleen het bsa, leidt uiteindelijk tot studeerbaarheid en slagingskansen van onze studenten.

Waarom zeg ik dat nu allemaal? Omdat ik van mening ben dat de instellingen en opleidingen op dat niveau met elkaar het gesprek moeten voeren of het bsa-instrument, gezien het onderzoek dat we kennen, past bij de visie van de onderwijsinstelling. De medezeggenschapslagen, zowel die op facultair niveau op de universiteiten als de centrale medezeggenschappen, hebben een heel belangrijk adviesrecht. Dat is waar het gesprek zou moeten plaatsvinden. Ik kan me voorstellen dat het feit dat we hier met elkaar het debat voeren en het feit dat het zo veel in het nieuws is, de instellingen uitdaagt om met elkaar, en met hun medezeggenschap, waar studenten, docenten, onderwijsondersteunend personeel en wetenschappers samen met de facultaire of universitaire besturen het gesprek hebben, richting te kiezen, in plaats van dat ik vanuit mijn ministeriële verantwoordelijkheid top-down ga zeggen dat het bsa eruit moet. Dat ben ik vooralsnog niet voornemens. Ik

hoor wel heel graag hoe de Kamer in de nieuwe samenstelling hiernaar kijkt. Daar sta ik uiteraard voor open.

De **voorzitter**:

Allereerst is er een interruptie van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Ik sloeg vooral aan op de laatste opmerking van de minister, omdat ze het een beetje van zich afduwt in die zin dat het niet haar verantwoordelijkheid is. Mijn vraag gaat over de besluitvorming rond het bsa. Het is ingevoerd, terwijl de effectiviteit en doelmatigheid onvoldoende was vastgesteld. Dat blijkt ook uit onderzoek. Wil de minister op z'n minst onderzoeken hoe dit überhaupt tot stand is gekomen? Daar ligt het probleem natuurlijk ook.

Minister **Letschert**:

Ik wil dit absoluut niet van mij afduwen. In veel discussies die wij met uw Kamer hebben, wordt verwezen naar de belangrijke rol van de medezeggenschap. Ik vind dat die hierin ook een belangrijke rol heeft. Ik vind echt dat de medezeggenschap op die instellingen, die gekozen is met de mandaten die daarbij horen, hier een stap kan, mag of moet zetten. Nogmaals, dat is afhankelijk van de discussie en de manier waarop het bij die instelling is ingebed in flankerend beleid. Het is dus absoluut niet iets om weg te duwen. De samenstelling van uw Kamer is inmiddels anders dan zoveel jaar geleden toen deze discussie vrij intens werd gevoerd. Als uw Kamer daar nu anders over denkt, ga ik graag met u in gesprek over de voorstellen die u met mij zou willen delen. Ik heb nu zelf echter niet het voornemen om het bsa wettelijk te gaan verbieden.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Kan de minister dan wel toezeggen om samen met de instellingen te kijken naar mogelijkheden om studenten alsnog een studie succesvol te laten volgen of passende alternatieven te zoeken? Kan ze toezeggen om dat samen met instellingen te doen?

Minister **Letschert**:

Dat is al de verantwoordelijkheid. Dat is een dagelijkse ... Ik ben niet dagelijks met alle instellingsbesturen van al die instellingen in gesprek. Maar dat is waarom je in het onderwijs zit: je wilt dat je studenten de eindstreep

halen. Als ze de minister nodig hebben om dat te beseffen, heb ik met die instelling waarschijnlijk een heel ander gesprek.

De **voorzitter**:

Afsluitend, mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Het ging concreet om het bindend studieadvies. De minister wijst naar de medezeggenschapsraad. Laat haar nu twee dagen geleden zeggen dat dat op heel veel instellingen niet goed geregeld is. Mijn vraag is heel concreet: als de Kamer af wil van het bindend studieadvies of in ieder geval wil kijken naar een minder dwingende vorm, is de minister dan bereid om samen met instellingen te onderzoeken hoe we dat kunnen bewerkstelligen?

Minister **Letschert**:

Ik zit even na te denken. Het is nu namelijk geen verplichting. Het is geen instrument dat een instelling móét toepassen. Stel dat ik nu instellingsbestuurder zou zijn. Als ik dan weer een nieuw onderzoek zou zien en de discussie in de samenleving en in de Kamer, dan zou ik zelf dat gesprek actief opzoeken met mijn medezeggenschap en kijken of wij dit goed ingebed hebben in alle mogelijkheden om studenten die studiebegeleiding te geven. Als u mij vraagt of ik dat nog eens actief met de twee sectoren wil bespreken, is mijn antwoord: uiteraard. Maar als u mij nu vraagt of ik zelf een wet ga voorbereiden om het bsa er nu uit te halen, is het antwoord: nee, dat zou nu niet mijn eerste stap zijn.

De **voorzitter**:

Kunnen we dat als een toezegging noteren? Wanneer komt u daarop terug?

Minister **Letschert**:

Ik weet niet zo goed welke toezegging u bedoelt.

De **voorzitter**:

Ik hoorde wel iets van een toezegging, waarbij u zei dat u breder dan het bsa ...

Minister **Letschert**:

Ja, dat is een goeie. We hebben met de Kamer afgesproken dat wij u op de hoogte houden van thema's rondom studentenwelzijn. Er is ook een Kamerbrief daarover in de maak. Die krijgt u voor de zomer. Ik kan in mijn gesprekken met de koepels vragen hoe de gesprekken verlopen binnen hun sectoren. Ik heb inderdaad het bericht van Zuyd Hogeschool rondom het persoonlijk studieadvies gezien. Er werd mij vandaag ook gevraagd wat de instellingen met elkaar delen over de ervaringen. Daar wil ik u uiteraard over informeren. Daar zal ik ook proactief naar vragen, als dat uw vraag is.

De **voorzitter**:

Daar ga ik van uit. Op welke termijn komt dat richting de Kamer?

Minister **Letschert**:

Voor de zomer.

De **voorzitter**:

Voor de zomer van 2026?

Minister **Letschert**:

Dat zeg ik er nooit bij!

De **voorzitter**:

Maar ik vraag het nu wel! Ik noteer "2026".

Minister **Letschert**:

Zeker.

De heer **Ergin** (DENK):

De minister wijst naar de autonomie van onderwijsinstellingen, maar we hebben hier te maken met een instrument waardoor minder studenten met een diploma hun opleiding verlaten. Dat speelt name bij de universiteiten,

maar ook bij de hogescholen. Dat zou voor de minister toch een zwaarwegend argument moeten zijn om in te grijpen, in plaats van te wachten op een uitspraak van de Kamer? Waarom houdt de minister de boot af?

Minister **Letschert**:

Deels omdat ik echt sta voor de autonomie van die instellingen, niet alleen van de bestuurlijke laag, maar ook van de medezeggenschap. Er zijn voldoende opleidingsomgevingen waar de studenten zelf niet willen dat het bsa er bij hun opleiding af gaat, waar de slagingskansen en -percentages van studenten heel hoog zijn. Er is niet één generieke situatie. Mijn insteek is op dit moment als volgt. Iedereen in deze twee sectoren heeft dit laatste onderzoek gezien. Er zijn meer onderzoeken geweest. Neem die ter harte. Ga het gesprek aan met je medezeggenschap. Ga kijken of het bsa zoals je dat op je eigen opleiding hebt gezet, past bij het totaal aan interventies van de opleiding om te zorgen voor goede studiebegeleiding en -advisering. Als je van mening bent dat het bsa niet past en dat je het slagingspercentage en het studiesucces via andere methoden kunt bevorderen, doe dat dan. Daar heb je op dit moment geen uitspraak van de minister voor nodig.

De **voorzitter**:

Tweede interruptie van de heer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):

Het punt is dat het bsa niet leidt tot meer studiesucces. Als de vraag was of er meer studiesucces moet komen, had ik begrepen dat de minister wil kijken naar bepaalde elementen in het bsa. Na al die signalen is er nu eindelijk een uitgebreid onderzoek waarin letterlijk wordt gesproken over "een averechts effect". Dan kan ik niet begrijpen waarom de minister het nog steeds heeft over de autonomie van onderwijsinstellingen en niet zelf de regie neemt.

Minister **Letschert**:

Zoals ik net al zei, hangt het studiesucces niet alleen van het bsa af. Het is een pakket aan maatregelen, interventies en voorzieningen die je studenten biedt. Ik beveel alle instellingen aan om, daar waar op opleidingsniveau het slagingspercentage laag is én er een bsa is, heel goed naar deze studies te kijken en met de medezeggenschap het gesprek aan te gaan of het bsa in het licht van de percentages die daar gelden passend is, of er andere voorzieningen nodig zijn of dat het bsa eruit moet. Nogmaals, geef de sectoren en de opleidingen -- dit speelt namelijk echt op opleidingsniveau --

de ruimte om dit onderzoek, dat vorige week pas uitkwam, te bespreken. Ik zal dat nauwlettend in de gaten houden. Ik heb net toegezegd dat we dit proactief met de twee onderwijssectoren bespreken. Daar zal ik u voor de zomer opnieuw over informeren. Als het bsa bij een opleiding het effect heeft zoals u dat schetst, dan zou je verplicht moeten zijn om of dat flankerend beleid in te richten, of het bsa eraf te halen. Dat ben ik met u eens. Maar geef de sectoren nu ook de tijd om de bevindingen van dit onderzoek tot zich te nemen. Nogmaals, ik ben niet van de haastpolitiek. Vorige week kwam er een onderzoek uit en dan zou ik nu meteen moeten zeggen: het bsa gaat eruit. Dat is niet mijn stijl.

De **voorzitter**:

Goed. Dan gaan we nu naar mevrouw Rooderkerk.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Ik begrijp dat de minister zegt dat het wettelijk gezien aan de instellingen is en dat de medezeggenschap daarbij een rol heeft. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat dat natuurlijk alleen een adviesrecht is. Mijn vraag is meer: hoe weegt zij het onderzoek en wat vindt zij daarvan als zij ziet dat het er vooral voor zorgt dat jongens weg moeten van een opleiding -- die hebben namelijk toch vaak wat meer tijd nodig -- terwijl ze het later wel blijken te kunnen?

Minister **Letschert**:

Als ik instellingsbestuurder zou zijn, zou ik dit onderzoek serieus nemen en daar met de medezeggenschap en de opleidingsdirecteuren over gaan praten. Dan over het adviesrecht. Ook al is het geen instemming, maar als je een negatief advies krijgt van je medezeggenschap, moet je wel een heel goed verhaal hebben om toch door te gaan. Dus een negatief advies van je medezeggenschap is voor mij geen te negeren statement.

De **voorzitter**:

Mevrouw Rooderkerk heeft geen vragen meer, dus dan gaan we naar de heer Claassen.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ik denk dat in de media het beeld is ontstaan dat het verplicht is om een bsa te hebben. Ik denk dat het goed verwoord is dat dit niet zo is, maar dat

universiteiten en hogescholen dat wel hanteren, zij het divers. Ik denk dat dan het volgende veel beter is. Mijn vraag is eigenlijk: wil de minister regie nemen om met de instellingen en organisaties na te denken over hoe je dan komt tot flankerend beleid om te stimuleren dat studenten intrinsiek bereid zijn om te komen tot de afronding van hun studie? Er moet wel een stok achter de deur zijn. "Een" stok achter de deur; dat hoeft geen bsa te zijn. Mijn vraag in mijn eerste termijn was ook als volgt. Voorzitter, ik blijf gewoon doorpraten, want ik ga hierna toch weg.

Minister **Letschert**:

Nou, wat jammer.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Ja, maar overigens pas na het antwoord. Zuyd Hogeschool heeft bijvoorbeeld een persoonlijke benadering en volgens mij helpt dat veel beter om een student erdoorheen te krijgen. Is de minister het daarmee eens?

Ten tweede denk ik dat opleidingen en medezeggenschap niet alleen adviesrecht hebben. Bij de totstandkoming van de OER kan de medezeggenschap het oordeel vellen of ze het eens is met de OER of niet en in dat laatste geval moet het assessmentprogramma worden aangepast. Daarin kunnen heel veel drempels zitten die ervoor zorgen dat studenten de opleiding niet halen. Ze hebben wel zeggenschap en niet alleen adviesrecht. Ik wil even bij de minister toetsen of het klopt wat ik nu zeg.

Minister **Letschert**:

Mijn hersenen zijn aan het malen. In de tijd dat ik nog rector was, wist ik dit altijd meteen en precies. Als het bsa altijd in de OER zit, heeft u gelijk en ligt de facultaire instemming op dat vlak. Houd mij even ten goede.

De heer **Claassen** (Groep Markuszower):

Los van het bsa kun je in je curriculum natuurlijk drempels inbouwen waar een student overheen moet om te komen tot een x-aantal studiepunten en door te mogen in het eerste of naar het tweede, derde of vierde jaar. Daarbij heeft de medezeggenschap volgens mij gewoon instemmingsrecht en niet alleen adviesrecht. Ik wil de minister dus meegeven dat er heel veel middelen zijn waarmee een organisatie wel kan sturen zonder dat we direct iets doen met dat bsa, want eigenlijk is dat maar een dingetje.

Minister **Letschert**:

Dat kan ik beamen. Ik dacht dat de heer Claassen net wilde weten of het bsa in de OER zit. Ik heb net het Kamerlid Abdi toegezegd dat ik dit in het bestuurlijk gesprek dat ik heb met de twee onderwijssectoren op tafel ga leggen. Absoluut.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Ik heb één korte vraag. Wil de minister ook meenemen dat het soms heel verstandig is om een bindend studieadvies te krijgen, omdat je gewoon op de verkeerde studie zit?

Minister **Letschert**:

Of ik dat mee wil nemen?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Nou ja, in alles waarmee u bezig bent en waarmee u straks gaat terugkomen naar deze commissie.

Minister **Letschert**:

Zeker. De vraag is dan alleen welk instrument het meest effectief is om die boodschap mee af te geven. Ik denk dat we daar de discussie over hebben. Een eenzijdig instrument gaat 'm niet worden. Dat probeer ik ook te betogen. Het heeft echt een inbedding nodig in een breder palet aan voorzieningen die instellingen bieden aan studenten. Dat gaat via de studieadviseurs en via de studentenpsychologen. Er zijn allerlei manieren om studenten bij je te houden, te begeleiden en op enig moment in het belang van de student ook te kunnen zeggen: deze studie is het wellicht niet voor jou; wat als we nu eens gaan bekijken welke studie wel zou passen? Dat zit trouwens ook in die bsa-route. Hoe kan je daar de voorlichting proactief op voeren? Dat zal ik graag meenemen.

De **voorzitter**:

Oké, helder. Ik denk dat u in het tweede blokje nog wat over Oekraïense studenten heeft of wellicht nog meer over het bsa?

Minister **Letschert**:

Nee, meneer de voorzitter, ik denk dat we het onderwerp bsa voor nu kunnen afsluiten. Dat voel ik aan. Dat is prima.

Oekraïne is een heel belangrijk onderwerp. Ik begrijp helemaal de zorg vanuit de Kamerleden Abdi en Rooderkerk, en ik voel ook wel de frustratie en misschien een beetje woede over de vraag waarom het kabinet nog geen uitsluitsel heeft gegeven over wat te doen met de groep scholieren die zich nu aan het oriënteren is op een mogelijke studie in Nederland, waarvoor nu de oriëntatiefase loopt. Kamerlid Abdi noemde ook de deadline van 1 mei. Ik kom dadelijk op de fase waarin het kabinet zit, maar ik wil eerst een kleine nuance aanbrengen, namelijk dat studenten tot 1 mei het recht hebben om te worden toegelaten als ze voldoen aan de toelatingseisen die daarbij horen. Na 1 mei kan je je nog steeds inschrijven. Dan is het geen recht meer, maar is het aan de instelling om in gesprek met de student te bepalen of die alsnog kan worden toegelaten. Met betrekking tot die periode rond 1 augustus en 1 september is er dus nog wel een mogelijkheid om studenten alsnog aan die instelling toelaatbaar te laten zijn.

Maar dat was niet de achtergrond van uw vraag. Die was: hoe zorgen we nou dat die scholieren die binnenkort hun examen halen het verlaagde collegegeldtarief van €2.600 zouden mogen betalen in plaats van de om en nabij €10.000 -- soms is het, afhankelijk van het type opleiding, iets meer -- die voor studenten geldt die niet uit Europese Unie komen? In de berekeningen die wij gemaakt hebben, zou het gaan om een groep van in totaal bijna 10.000 potentiële studenten. Nu wordt het misschien heel akelig, omdat het over geld gaat. Het gaat in totaal 100 miljoen euro kosten -- dat is dus serieus geld -- als wij die groep de garantie zouden willen geven dat als zij zich inschrijven, wij de kosten op ons nemen van het bedrag waarmee wij de instellingen subsidiëren als zij uiteindelijk voor dat lagere collegegeld instromen. Wij zijn met het kabinet op dit moment echt nog steeds in gesprek over de vraag of wij dekking zouden kunnen vinden voor dat bedrag. Het kabinet en onze minister-president hebben al meerdere keren geuit dat wij onze verantwoordelijkheid voor de Oekraïense inwoners en de mogelijke studenten serieus nemen.

Wij moeten ook nog een besluit nemen over de rechten van Oekraïense ontheemden na maart 2027. Dan loopt namelijk de tijdelijke bescherming vanuit die EU-richtlijn, die Richtlijn Tijdelijke Bescherming, af. Daarin loopt ook de discussie over het wettelijke collegerecht vanaf die periode mee. Je zou willen dat het dan voor die groep duidelijk is welk type collegegeldtarief gaat gelden. Het vorige kabinet heeft aangegeven dat de Oekraïense ontheemden onder het lagere wettelijk collegegeld zouden vallen. In het coalitieakkoord is dat omarmd. Bij de bespreking van de Miljoenennota voor dat jaar gaan wij daar met de Kamer opnieuw over in gesprek. Dat lost op dit moment nog even niks op voor de groep die nu aan de lat staat om mogelijk te gaan studeren. Nogmaals, ik ben nog met het kabinet aan het bekijken wat er eventueel mogelijk is voor deze groep, maar daarover heb ik nu nog geen uitsluitsel.

Als laatste wil ik nog noemen dat ik de afgelopen weken heb gesproken met de onderwijssectoren, die zelf een mogelijkheid hebben om het lagere collegegeldtarief aan te bieden. Meerdere instellingen doen dat ook. Ik wil niet de volledige verantwoordelijkheid bij hen leggen. Dat zou makkelijk zijn, zo van: jij regelt het niet; ga het dan nou maar in de onderwijssector regelen. Maar er zijn meerdere onderwijsinstellingen in hbo- en wo-land die dat doen. Nogmaals, een andere aanpak zou ook vanuit hun oogpunt beter zijn.

De **voorzitter**:

Ik zie een interruptie van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Heel kort. Ik vroeg natuurlijk aan de minister: hoe heeft dit kunnen gebeuren? Ik vroeg dus eigenlijk meer om een reflectie op het feit dat we het sinds de aangenomen motie en sinds het coalitieakkoord nu pas hebben over de aantallen en wat daar mogelijk voor nodig is. Wat is er al die tijd eigenlijk concreet gedaan? Dat was mijn concrete vraag.

Minister **Letschert**:

Het is toch best een flinke financiële claim en daar moet ik dekking voor vinden. Dat klinkt heel basaal, maar dat is wel zo. Wij voelen ons er ook niet comfortabel bij om te kijken naar mogelijke scenario's om die groep kleiner te maken, want dan ga je onderscheid maken binnen die groep. Ook hebben we gekeken naar voorstellen vanuit uw Kamer, die vanuit het oogpunt van gelijkwaardigheid toch niet de voorkeur van het ministerie hebben. Je wilt de dekking dus eigenlijk voor de totale groep gereed hebben. Daar ben ik op dit moment nog mee bezig, maar ik heb 'm nog niet; daar wil ik ook eerlijk in zijn.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Dat begrijp ik. Ik hoor het de minister zeggen. Ik val in herhaling, maar dit gaat ook over het voorwerk dat is gedaan. Hoe komt het dat we het nu pas hebben over ramingen en dekkingen? Wat is er nou concreet gebeurd sinds die motie is aangenomen en het vorige kabinet heeft aangegeven: we gaan dit regelen? Waarom is het tot op de dag van vandaag dan niet geregeld?

Minister **Letschert**:

Ik ben even mijn herinnering aan het opfrissen aan de tijd toen ik hier nog niet was. "Dat is knap", hoor ik mevrouw Keijzer zeggen. Wat ik weet is dat er in de gesprekken, ook nu in de huidige Taskforce Asiel en Migratie, wordt gekeken naar verschillende domeinen als het gaat om vergoedingen. Daarbij kan het gaan om huisvesting of zorg, maar ook onderwijs is daar een onderdeel van. In de eerdere gesprekken echter is dat naar mijn weten niet op die manier, zo scherp als wij het nu met elkaar doen, sinds de tasforce er is, besproken. Ik kan voor u wat beter op een rij zetten wat er sinds de motie is gebeurd. Uiteraard ben ik bereid om u dat op papier toe te sturen, want zover gaat mijn herinnering niet terug. Ik weet wel dat we sinds het aantreden van het huidige kabinet met elkaar, ook binnen de coalitie, gesprekken hebben over hoe we ervoor kunnen zorgen dat we ook voor deze groep, voor wie opleiding zo belangrijk is, iets kunnen doen zodat ook zij tegen dat lagere collegegeld kunnen instromen. Tegelijkertijd gaat het ook weer niet om een dusdanig klein bedrag dat het meteen op die manier geregeld kan worden. Dat is het eerlijke verhaal.

De **voorzitter**:

Afsluitend, mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Afsluitend. Eigenlijk vind ik het gewoon teleurstellend, als ik heel eerlijk ben. Ik had gehoopt dat de minister zou zeggen: we gaan het inderdaad regelen. Nu hoor ik de minister weer zeggen "mogelijk" en "grote bedragen". Ik denk dat we met elkaar kunnen vaststellen dat er een meerderheid is en dus steun voor het kabinet om dit mogelijk te maken. Ik doe bij dezen dus de dringende oproep om niet langer te wachten en te dralen maar om te komen met een gepaste structurele regeling, want het gaat hierbij ook om het nakomen van beloftes door de overheid en de betrouwbaarheid van de overheid. Dat wil ik de minister dus echt nog een keer op het hart drukken.

Minister **Letschert**:

Ik heb dat goed opgeslagen.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. Dan kunt u dat in uw volgende herinnering weer meenemen. Zullen we dat dan maar afspreken? Dit was het tweede blokje, over het bindend studieadvies en Oekraïense studenten. Dan gaan wij verder met het derde blokje.

Minister **Letschert**:

Ik hoor de bel. Pauze?

De **voorzitter**:

Nee, de groeten. Uw werkdag eindigt pas aan het eind van de dag. Het derde blokje gaat over bezettingen en sociale veiligheid. We gaan gewoon door!

Minister **Letschert**:

We gaan van het ene mooie thema naar het andere. Aanstaaende dinsdag hebben wij een debat in de Kamer over het rapport van de Taskforce Antisemitismebestrijding. Die taskforce hield zich bezig met de veiligheid op Nederlandse universiteiten en hogescholen en op onze stations. Ik geloof dat uw Kamer voor het weekend verder geïnformeerd wordt over de reactie van het kabinet op de aanbevelingen van die taskforce. Daar gaan we aanstaande dinsdag met elkaar het debat over voeren. Daar kijk ik absoluut naar uit. Ik ga nu ook al wel het een en ander zeggen, want ik wil u allemaal niet tot dinsdag laten wachten. Sinds ik deze functie vervul, heb ik al een aantal keren met vertegenwoordigers van de Joodse gemeenschap en met Joodse studenten gesproken, ook ter voorbereiding van de reactie van het kabinet op de aanbevelingen van de taskforce. Daar was ik overigens, totdat ik informateur werd, zelf lid van. Daarna ben ik eruit gestapt. Het raakt je enorm als je de studenten spreekt die aangeven dat ze op de campussen hun identiteit niet meer durven te laten zien en die ervoor kiezen hun eigen identiteit te verhullen, omdat ze zich onveilig voelen op de instelling waar ze zelf studeren. Dat raakt denk ik iedereen die dat soort verhalen hoort. Als kabinet hebben we daarin dus een opdracht, maar ook binnen de onderwijssector hebben we een opdracht. Geen enkele onderwijsinstelling wil namelijk dat studenten, met welke vorm van discriminatie ze ook te maken hebben, hun eigen identiteit zouden moeten verhullen. Laat ik dat vooropstellen.

Ook begrijp ik het ongenoegen en de frustratie vanuit de Kamer over hoe bepaalde vormen van demonstraties ontaarden in bezettingen, die veiligheidsproblemen met zich meebrengen en die ervoor zorgen dat onderwijs in bepaalde gebouwen moet worden uitgeroosterd, en die intimidatie opleveren voor medewerkers die in die gebouwen werken. Dat heeft allemaal niks meer met demonstreren te maken. Dat heeft te maken met het misbruiken van het recht op demonstreren in ons land, wat ik een enorm belangrijk grondrecht vind. Dat mag ook schuren. Ik heb zelf veel studie gedaan naar het recht op demonstreren: wanneer houdt schuren op en ben je ook andere wetten aan het overtreden? Of: wanneer heb je te maken

met botsende grondrechten, namelijk van het demonstratierecht en het recht op onderwijs? Die kunnen botsen. Dat is niet altijd zwart-wit, en het is ook vanuit bestuurlijk oogpunt soms best ingewikkeld om dan tijdig de juiste route te kiezen. Ik denk dat instellingen in de afgelopen jaren, door schade en schande wijs geworden, geleerd hebben hoe zij daarmee moeten omgaan.

Je ziet tegenwoordig ook dat instellingen veel sneller de grens aangeven van wat begint als een demonstratie en eindigt in een bezetting, met mogelijke veiligheidsconsequenties en repercussies voor de staf die binnen die gebouwen werkt. Dat uitte zich bijvoorbeeld afgelopen week aan de Universiteit Maastricht, waar de bezetting binnen een dag tot een einde werd gebracht. Ik hoorde een van de Kamerleden wat verbaasd zeggen: waarom ga je dan nog onderhandelen? Dat woord is dan ook niet altijd goed gekozen, want het is vaak niet eens onderhandelen. Het is de groep zelf bewegen om het gebouw te verlaten, zonder dat de hele lokale driehoek -- dat vergt ook weer veel capaciteit -- in actie moet komen. Dat is eigenlijk het gesprek dat je voert. Als dat niet lukt, dan neemt de lokale driehoek het over. Ik hoef u niet uit te leggen wat er dan voor situaties kunnen ontstaan.

Nogmaals, wij gaan daar aanstaande dinsdag zeker langer met elkaar over doorpraten. In dat debat zal ik ook aangeven hoe ik de rol van mijzelf als minister, als stelselverantwoordelijke, zie ten aanzien van de bestuurlijke verantwoordelijkheden die instellingen hebben en de verantwoordelijkheden van de lokale driehoek. Op dat vlak is heel veel geleerd, maar dat kan nog steeds beter. Aanstaande dinsdag zullen we zeker het gesprek met elkaar voeren over de vraag waar dat dan in zit, waar dat nog beter kan en wat daarin de rol is van mij als minister -- en uiteraard van de minister van JenV. Daarom gaan wij ook samen met u dat debat voeren.

Ook ga ik dan met u praten over de rol van de huisregels. Die regels zijn er niet voor niks. Universiteiten en hogescholen hebben huisregels. Dat betekent ook dat je geen gebouwen mag vernielen, geen graffiti op de muren mag spuiten, geen staf naar buiten mag jagen en niet met gezichtsbedekkende kleding naar binnen mag gaan. Hoe kan het dan dat in de ogen van de samenleving of van de Kamer niet altijd opvolging wordt gegeven aan die huisregels? Die zijn er immers niet voor niks. Daar zitten ook allerlei dilemma's in. Dat is soms bijvoorbeeld het geval als het gaat over het identificeren van degenen die iets bezet hebben en over het vrijgeven van de identificatie van die personen aan de instellingen. Soms weet je niet eens om wie het gaat als je je huisregels wil toepassen, maar de huisregels zijn er. Er zijn ook ordemaatregelen mogelijk. Dan gaat het over schorsing, over iemand verwijderen van de opleiding en ook over routes buiten de eigen huisregels. Op het moment dat je een student of een medewerker die bijvoorbeeld graffiti op je muren spuit op heterdaad betrapt, kun je als instelling aangifte doen.

Instellingen doen dat ook. Het gaat dan niet alleen om aangifte voor die vernieling, maar ook om het claimen van de schadevergoeding via de civiele

route. Het kost namelijk enorm veel geld om elke keer al die muren weer schoon te maken. Instellingen doen dat dus. Misschien hebben instellingen te weinig genoemd dat dat gebeurt. Soms is er ongeloof bij mensen in de samenleving en ook bij uw Kamer over hoe daar wordt opgetreden. Dat begrijp ik. Nogmaals, daar zullen we wat mij betreft aanstaande dinsdag breder het debat over voeren. Dan kent u ook de reactie op alle aanbevelingen en dan is de minister van JenV er als het gaat over de rol van die driehoek en de bestuurlijke verantwoordelijkheid binnen de instellingen.

De voorzitter:

Dat was dit blokje. Mevrouw Keijzer heeft een interruptie.

Mevrouw Keijzer (Lid Keijzer):

Dat klinkt allemaal goed, maar wat doet de minister vervolgens? Toen zij nog werkte aan de universiteit van Maastricht was er wel ruimte voor een kantoortje voor pro-Palestinademonstranten, maar met Israëlische wetenschappers was het toch wel erg ingewikkeld allemaal. Vorige week zei ze nog als antwoord op een vraag van mij: als je de ene toestaat, moet je de andere ook toestaan.

Minister Letschert:

Ik wil heel graag met mevrouw Keijzer een keer de specifieke context van Maastricht bespreken vanuit mijn vorige rol als bestuurder. Dat lijkt me sowieso interessant. Ik denk niet dat dit de gelegenheid daarvoor zou zijn. Ik zit hier nu ook in een andere rol. Dan zou ik me nu namelijk gaan verdedigen vanuit die rol. Ik denk dat dit niet de plek daarvoor is. Pro-Palestijnse demonstraties mag je toestaan. Ik ben heel vaak trots geweest op studenten die zich uitten, ook als het gaat over wat zij in het Midden-Oosten aanschouwen. Tegelijkertijd moeten instellingen er ook voor zorgen -- we hebben het vorige week in het debat ook gehad over de pluriformiteit van opvattingen -- dat er ruimte is voor Israëlische of Joodse sprekers om hun verhaal te kunnen houden en dat dit op een zorgvuldige en veilige manier gebeurt. Dat is op verschillende momenten verkeerd gegaan, soms om redenen die met veiligheidsmaatregelen te maken hadden omdat die niet gegarandeerd konden worden. Dat is erg zat; dat wil ik hier ook bij zeggen. Dat is erg zat. Maar zo zwart-wit als het soms misschien overkomt, is het ook weer niet altijd. Ik moet daar als minister voor staan en daar moeten de sectoren ook voor staan. Vorige week hebben we er in het debat met elkaar over gesproken dat de rectoren van de veertien instellingen een traject in gang hebben gezet. Dat doen ze om die schurende gesprekken en de dialoog over onderwerpen waarbij je van tevoren weet dat je het daarover totaal

oneens gaat zijn, gegarandeerd een plek te blijven geven binnen die universiteiten. Daarover verschillen we, denk ik, helemaal niet zoveel van mening.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Dat wij niet van mening verschillen is mooi, maar wat doe je er vervolgens mee? Voor een pro-Israëliische activist, Rawan Osman, en een Joodse student, Kestenbaum, is geen ruimte, maar wel voor pro-Palestina... -- ik zeg even "slopers", want daar gaat het soms bijna om. Je kunt niet aan de ene kant belijden dat je daarmee gelijk moet omgaan en dat vervolgens niet doen. Dan wordt het voor mij gewoon ingewikkeld om naar deze minister te luisteren, want ik houd ervan dat je, als je a zegt, ook a doet.

Minister **Letschert**:

Ik begrijp mevrouw Keijzers behoefte om op die specifieke situatie dieper in te gaan. Nogmaals, daar ben ik graag toe bereid. Maar ik denk niet dat dit de plek is om vanuit een soort verdedigend perspectief en vanuit mijn oude functie de feiten die er toen waren en die tot die overwegingen hebben geleid, te bespreken. Daar is dit Kamerdebat volgens mij niet voor bedoeld. Wat u van mij mag verwachten, is dat ik als minister en als verantwoordelijke voor het stelsel, met die sectoren voor het volgende zorg. Op het moment dat er geen ruimte is om vanuit verschillende perspectieven bepaalde thema's met elkaar te bespreken, falen we als wetenschappelijk systeem. Daar mag u mij verantwoordelijk voor houden. En nogmaals, ik bied graag aan om dieper met u in gesprek te gaan over die specifieke situatie, die naar mijn mening toen uitlegbaar was. Daar mag u uiteraard iets anders van vinden, maar ik zou daar niet het hele debat aan willen wijden.

De **voorzitter**:

Afsluitend, mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Tot slot, voorzitter. Trauma-arts Frenkel was ook niet welkom in Amsterdam. Als je elke keer redenen hebt waardoor Israëliische wetenschappers niet kunnen komen, terwijl -- laat ik het maar gewoon zeggen -- rapaille universiteiten sloopt en je die wel toelaat, dan gaat er iets mis. Ik vind dat deze minister, als zij wetenschap en gelijke berechting hoog in het vaandel heeft, ook moet zorgen dat haar daden daarmee in overeenstemming zijn. Genoeg voor nu. Volgende week hebben we hier weer een debat over, maar

dan wil ik gewoon van deze minister horen hoe ze dit gaat regelen. Want het is om je kapot voor te schamen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Keijzer, dit was uw tweede lange interruptie. Dan weet u dat even. Een reactie van de minister.

Minister **Letschert**:

Nee, meneer de voorzitter. Ik kijk uit naar dinsdag.

De **voorzitter**:

Dat was een korte reactie. Ik ga naar de heer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

De minister zei net dat veiligheidsmaatregelen niet gegarandeerd konden worden en dat dat al erg genoeg is. Dat ben ik natuurlijk helemaal met haar eens. Kan zij nader uitleggen wanneer veiligheidsmaatregelen niet konden worden gegarandeerd, hoe vaak dat is gebeurd en wat we daaraan gaan doen?

Minister **Letschert**:

Dan gaat we toch te veel in op één incidentele casus waar ik toevallig alles van weet. Dus daar reageerde ik op. Volgens mij is dit debat daar niet voor. Ik zit hier als minister; ik zit hier niet als voormalig universiteitsbestuurder. Als u meer inzicht wil in de specifieke situatie waar uw collega-Kamerlid naar verwijst, dan ben ik uiteraard bereid dat te delen. Maar dat was geen generiek statement.

De heer **Boomsma** (JA21):

Oké, want dat vroeg ik me even af. Ik hoef niet per se op dit moment dat incident helemaal uit te diepen. Dat heb ik begrepen. Dat kan op een ander moment. Maar de minister zegt dat veiligheidsmaatregelen niet gegarandeerd konden worden. Ook als dat één keer voorkomt, is dat natuurlijk wel reden tot zorg, voor ons allemaal.

Minister **Letschert**:

Absoluut, dat deel ik. Dat zei ik net ook een aantal keer: het kan niet zo zijn dat je als universiteit niet meer garant kan staan voor het voeren van debatten over welk thema dan ook, ook al zijn die zo schurend als het maar kan. Daar is een universiteit voor. Punt.

De **voorzitter**:

Punt. Kijk eens aan. Afsluitend nog, meneer Boomsma?

De heer **Boomsma** (JA21):

Dan is dat wel een hele belangrijke gezamenlijke opdracht.

Minister **Letschert**:

Daar ben ik het helemaal mee eens.

De **voorzitter**:

Gaat u verder. We zijn bij het vierde blokje, denk ik dan, over studiefinanciering, stages, compensatie en DUO.

Minister **Letschert**:

Meneer de voorzitter, met uw toestemming ga ik nog een kort antwoord geven op de vraag van Kamerlid De Beer over de wettelijke zorgplicht sociale veiligheid. U vroeg: wanneer komt u met uw wet daarvoor? Mijn voorgangers begonnen al met het uitwerken van die wettelijke zorgplicht in een soort verkennende fase. Ik ben op dit moment bezig met het verder uitwerken van een manier waarop zo'n wettelijke zorgplicht zo effectief mogelijk kan worden vormgegeven zodat het niet een soort gedrocht wordt waar de sectoren eigenlijk helemaal niet mee geholpen zijn. In die fase van de besprekingen zitten we. Dat betekent dat de informatie omtrent dat wetsvoorstel na de zomer uw kant op komt. Maar u krijgt heel veel voor de zomer, dus misschien is het goed om het rondom een aantal onderwerpen wat te gaan faseren.

De **voorzitter**:

Kunt u "na de zomer" wat specifieker maken?

Minister **Letschert**:

In de herfst. Een mooi seizoen.

De **voorzitter**:

De herfst. Wanneer loopt de herfst eigenlijk af?

Minister **Letschert**:

Ik hoor: op 21 december. Dan pas? Ja, dan begint de winter.

De **voorzitter**:

Goed. U gaat ook een beetje over de scherpste van de toezegging, samen met mij. Maar als u hiermee kan leven, dan gaan we dat noteren. Gaat u verder, minister.

Minister **Letschert**:

Meneer de voorzitter. Dan gaan wij naar de verschillende vragen over de studiefinanciering. We hebben ook nog het studentenleenstelsel. Ik heb alles zo goed als mogelijk verzameld, maar hoor het graag als dat niet zo is.

We hebben in het coalitieakkoord twee maatregelen genomen ten aanzien van de positie van studenten en de wijzigingen die het kabinet wil aanbrengen in de studiefinanciering. Eén maatregel is bedoeld om met name de positie van uitwonende studenten te verbeteren. Wij denken er nu aan om de basisbeurs voor uitwonende studenten te verhogen met een bedrag van €50. Nogmaals, in de beleidsbrief bespreek ik de voornemens. Dan ga ik daar graag dieper met u op in. Daarnaast hebben we in het coalitieakkoord een maatregel opgenomen rondom de rentemaatregel. Ook die zijn we momenteel aan het uitwerken en komt uw kant op.

Tegelijkertijd ben ik me er uiteraard van bewust dat er bij uw Kamer en uw voorgangers veel vragen leven en wensen zijn ten aanzien van de financiële positie van studenten en het gelijktrekken van de financiële positie van studenten in het mbo, hbo en wo. Er is meerdere malen gepleit voor een verhoging van de studiefinancieringsbedragen voor alle studenten. Dat hebben we meerdere keren in Kamerbrieven voor u in kaart gebracht, inclusief de kosten die daarmee gepaard gaan.

Als je het mij vraagt, willen we het allemaal goed regelen voor studenten. We willen allemaal dat studenten geen stress krijgen doordat ze het einde van de maand niet halen of omdat ze te veel moeten werken om in hun

levensonderhoud te kunnen voorzien. Tegelijkertijd zijn de basisbeurs en de uitwonendenbeurs ook niet bedoeld om het volledige levensonderhoud van studenten te kunnen opvangen. Er is een soort driehoek van ouders, studenten en de studiefinanciering om ervoor te zorgen dat je in je levensonderhoud kan voorzien. Als je het deel van ouders niet hebt, kun je gebruikmaken van de aanvullende beurs of het onderdeel van de leningen.

Het eerlijke verhaal is ook dat we op het moment dat we alles gelijk zouden willen trekken, een heel ander dekkingsverhaal met elkaar te bespreken hebben. Dat gaan we uiteraard met elkaar doen op het moment dat het kabinet komt met de plannen voor de middelen die het voornemens is in te zetten. Ik kan me zo voorstellen dat we op dat moment met elkaar het gesprek hebben over de vraag of de weging die wij als coalitie gemaakt hebben, overeenkomt met de weging die uw Kamer zou maken. Dat is dan weer het voordeel van werken met een minderheidscoalitie, want u heeft daar absoluut ook iets over te zeggen. Nogmaals, de inzet van het kabinet is de uitwonende beurs verhogen en de rentemaatregel uitwerken. Ik ga heel graag met u in gesprek over de voorkeuren die u heeft en de vraag of u daar andere keuzes in zou willen maken. Ik denk alleen dat we dat moeten doen op het moment dat die brief er ligt.

Meneer de voorzitter. Kamerlid Rooderkerk vroeg hoelang het dan duurt als de maatregel ten aanzien van de uitwonendenbeurs door de Kamer zou komen. Dan heb je toch te maken met een wetswijziging. Ik dacht dat het misschien heel makkelijk zou zijn, omdat je een bedrag verandert. Dat lijkt niet zo te werken, want daar staat toch weer twee jaar voor. Dat betekent dat dit op zijn vroegst vanaf het studiejaar 2028-2029 zou kunnen werken. Als ik het kan versnellen, doe ik dat, maar dit zijn wel routes waar wetswijzigingen doorheen gaan. Dat is het eerlijke antwoord.

Meneer de voorzitter. Dan heb ik nog een antwoord met betrekking tot de motie-Straatman c.s. die oproept om een wetswijziging te verkennen rondom de doorstroom van de hbo-bachelor naar de wo-master. Deze verkenning gaan wij uiteraard uitvoeren. Die loopt al voor een deel. We moeten kijken wat er juridisch en uitvoeringstechnisch nodig is om dat te doen. Wat zijn de gevolgen voor de doorstroom naar de wo-master als wij hiervoor zouden gaan? Als ik dat weet, kan ik ook inschatten wat die maatregel zou gaan kosten. Ook hiervoor moet dekking gevonden worden. Die dekking heb ik op dit moment niet in mijn begroting zitten. Wij gaan dan ook weer met elkaar het gesprek hebben over de vraag of die weging op de juiste manier gedaan is. Die verkenning komt in hetzelfde najaar.

Kamerlid Hamstra vroeg naar de problemen van studenten met een gokverslaving die de studiefinanciering gebruiken voor hun gokverslaving. Volgens mij was dat de link die u maakte. Wij zijn binnen het ministerie bekend met die problematiek. We weten niet hoe groot die groep studenten is. Ik heb mij laten informeren dat het soms voorkomt dat DUO van een betrokkene het verzoek krijgt om de studiefinanciering stop te zetten. DUO

heeft niet zelf de bevoegdheid om dat te doen; alleen de student zelf kan de studiefinanciering stopzetten. DUO kan uiteraard ook niet controleren waar een student de studiefinanciering aan besteedt. De betrokkenen die dat mogelijkwerijs melden, zijn dan ook de personen die in dat soort situaties de hulplijn bieden bij een behandeling voor verslaving of bij de financiële begeleiding die nodig is. Het is heel lastig om DUO daarvoor aan te kijken. Als het gaat om kansspelverslaving, weet u wellicht al, meneer de voorzitter ... O, excuses. Dat is een slechte link! Als het gaat om kansspelverslaving kunnen mensen en hun familieleden bij de Kansspelautoriteit een gokstop aanvragen. Dan kun je namelijk een halfjaar niet meer gokken op goksites, in speelhallen en in casino's. Dat is wat ik nu te bieden heb op deze vraag.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Er zijn spookstudenten: studenten die wel ingeschreven staan, maar die feitelijk niet studeren. Daar heb ik ook mails over ontvangen. Zij kunnen nog wel leningen krijgen via DUO, terwijl ze die bijvoorbeeld kunnen gebruiken om te gokken. Ik hoor van ouders dat ze daar niks tegen kunnen doen. Dat is misschien heel veel detail voor deze vraag, maar wellicht wil de minister daar eens naar kijken. Ik vind dat namelijk wel zorgelijk.

De **voorzitter**:

Wil de minister daarnaar kijken?

Minister **Letschert**:

Ja, ik wil daar zeker naar kijken. Ik heb daar nu ook geen antwoord op. Ik zou dus buiten mijn boekje gaan als ik daar nu op zou antwoorden.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Kan het misschien in de tweede termijn, en anders in een verzamelbrief? Ik kan de informatie sowieso toesturen. Ik denk wel dat het goed is om te kijken naar het feit dat dit gebeurt en dat er niks tegen te doen is.

De **voorzitter**:

Volgens mij is uw vraag dus eigenlijk: wanneer komt dit terug?

Minister **Letschert**:

Ik zou voorstellen om dit in een soort verzamelbrief op te nemen. Anders zou ik nu namelijk snel DUO moeten bellen. Dan krijgen we misschien ook een half antwoord.

De **voorzitter**:

Als u een appje stuurt, krijgt u dat in uw rol als minister gelijk.

Minister **Letschert**:

Ja, maar als ik de vraag van meneer Hamstra begrijp, zit hier echt een zorg. De vraag van mevrouw Rooderkerk gaat ook de kant van die zorg op. Ik wil dan eigenlijk wel wat tijd hebben om daar met de betrokken ambtenaren over te praten, zodat we een serieus en heel doorwrocht antwoord uw kant op kunnen sturen, in plaats van dat ik nu misschien een heel snel antwoord krijg. Dat zou mijn voorkeur hebben.

De heer **Hamstra** (CDA):

Ik ben blij met het laatste wat de minister zegt, want daar ben ik zelf ook naar op zoek. Ik hoor de minister het, als antwoord op mijn vraag ten aanzien van die oplossingsrichtingen, hebben over de rol van DUO en het dwingende karakter. Dat hoeft wat ons betreft ook helemaal niet. Maar ik ben wel benieuwd of er nog andere oplossingsrichtingen zijn. Als u dat kunt meenemen in datzelfde schrijven dat u de Kamer doet toekomen zijn wij daar hartstikke blij mee. Dank daarvoor.

Minister **Letschert**:

Ja, daar kunnen wij zeker naar kijken.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. Ik was net even aan het zwaaien, want mijn zoon staat voor het raam met zijn schoolklas. Als jullie dus ook allemaal even kunnen zwaaien ... Nu zien ze het net niet! Toch wel, kijk eens aan. Geweldig!

Vervolgt u uw betoog.

Minister **Letschert**:

Mevrouw Raijer stelde de vraag of wij het goed zouden vinden als de pechgeneratie geen rente zou hoeven te betalen over de studieschulden. Zij vroeg ook of ik bereid zou zijn om te onderzoeken wat het kost om deze rente volledig te laten vervallen. Dat hebben we gedaan.

Minister **Letschert**:

In het kader van Keuzes in Kaart is afgelopen zomer uitgerekend dat de totale kosten van deze maatregel 7,2 miljard bedragen. Dat is prijspeil 2025. Hier staat zo mooi dat hiervoor binnen de OCW-begroting geen middelen beschikbaar zijn. Ik denk dat dat vanzelfsprekend is. Het is misschien belangrijk om daaraan toe te voegen dat een dergelijke maatregel ook in de uitvoering echt supercomplicerend zou werken. Ik denk dat we met de compensatie die geboden is, een belangrijke stap hebben gezet. De rente op deze manier regelen zou echter vrij lastig worden.

Meneer de voorzitter. Mevrouw Raijer vroeg ook of studenten op de BES-eilanden een hogere prestatiebeurs krijgen dan studenten in Nederland. Er is inderdaad een aparte studiefinanciering voor Caribisch-Nederlandse studenten, omdat zij bijna altijd moeten verhuizen voor hun studie en te maken hebben met andere gemiddelde kosten dan de studenten die hier zijn. Studeren in de Caribische regio brengt ook andere kosten met zich mee op het gebied van huisvesting, levensonderhoud en andere kostenposten. Dat is waarom die keuze in het verleden is gemaakt. De studiefinanciering voor Caribisch-Nederlandse studenten kent veel minder verschillende voorzieningen vanwege de kleinschalige uitvoeringscapaciteit die aanwezig is in het Caribische deel. Om die reden er ooit een studiefinanciering ontstaan met aparte bedragen, een andere uitvoering en een andere wet.

Meneer de voorzitter. Dan had ik een vraag van de heer Ergin over de ministersplaatsen. De ministersplaats moest ik ook even opzoeken. Ik dacht dat u meer ministers wilde; dat kost heel veel geld. Ik ben er inmiddels achter wat ministersplaatsen zijn. Ik leer dus heel veel tijdens dit soort debatten. Het is belangrijk om hier te vertellen dat ik me samen met de eilanden en het ministerie van VWS specifiek wil inzetten voor een bredere integrale aanpak om de tekorten in de zorg in Caribisch Nederland terug te dringen. Wij hebben uw Kamer hier in december vorig jaar over geïnformeerd en hebben aangegeven welke stappen het ministerie daarvoor zet. Er zijn namelijk verschillende maatregelen mogelijk die eerder en meer effect hebben voor Caribische studenten. Er is ook aangegeven dat het invoeren van de ministersplaatsen nu niet gerechtvaardigd is. Dat garandeert ook niet de terugkeer van Caribische professionals naar de eilanden. We hebben in de brief van december ook aangegeven dat de effectiviteit van deze aanpak over drie jaar getoetst zal worden. Dan komen de gereserveerde plaatsen voor de Caribische studenten uiteraard weer op tafel. Dit is waar we nu staan in het proces.

Dat was het blokje studenten, studiefinanciering ... Nee, nog niet, nog niet. Ik heb nog meer. Ik heb nog meer, maar ik heb de punten een klein beetje verdeeld. Ik wil nu overgaan naar de stages.

In het coalitieakkoord hebben wij het voornemen opgenomen om een wettelijke stagevergoeding te verankeren. Ik heb al eerder aan uw Kamer aangegeven dat wij voor de zomer komen met een brief met de hoofdlijnen voor deze wetgeving. In de verkenning die u in de Kamerbrief van januari 2026 heeft gekregen, worden een aantal keuzes en dilemma's geschetst. Ik zit nu midden in die keuzes en dilemma's. Sinds ik in functie ben en daar zelf het een en ander over gezegd heb, merk ik dat verschillende partijen mij benaderen om de kant van het dilemma die zij vertegenwoordigen, met mij te bespreken. Ik wil daar in deze pre-voorjaarsperiode nog de tijd voor nemen, om uiteindelijk goed en weloverwogen met uw Kamer het gesprek te kunnen voeren over hoe ik die verschillende dilemma's weeg. Nogmaals, de dilemma's zijn er oprecht. Als ik de weging met het ministerie gemaakt heb en het voorstel naar u heb gestuurd, ga ik uiteraard graag met u in gesprek. Voor die weging is het natuurlijk ook van belang dat de effecten van die wetgeving op het aantal stageplekken goed in kaart worden gebracht, en de mogelijkheden voor een stagefonds ook. Dat zijn allemaal geen hele makkelijke onderwerpen en dilemma's. Vandaar dat ik daar even de tijd voor wil nemen.

Dan had ik ook een vraag van uw Kamer over stagediscriminatie. Ik ben hierover uiteraard al in gesprek met de verschillende partijen, nu nog in het bijzonder met die in de mbo-sector. Ook de voortgang van deze gesprekken zullen wij met u delen. We zullen ook delen wat dat betekent voor het manifest en de continuering daarvan. We hebben een mbo-werkagenda. Ik heb ook veel gesprekken met de MBO Raad en ik ben veel bij het mbo geweest in de afgelopen periode. Ik kom daar dus graag bij u op terug.

De **voorzitter**:

U rondt het blokje af. Dan gaan we richting AI, denk ik. Of niet?

Minister **Letschert**:

Nog niet. U bent sneller dan het licht, maar ik ga sneller worden. Tot hoe laat hebben we?

De **voorzitter**:

We beginnen wel richting het einde van het debat te komen, dus als u een versnelling op kan schakelen, zou ik dat zeer op prijs stellen.

Minister **Letschert**:

U heeft te veel vragen gesteld, meneer de voorzitter!

Hoe staat het met onze kabinetsplannen voor studentenwelzijn? Wij investeren jaarlijks 15 miljoen in studentenwelzijn via het Landelijk Kader Studentenwelzijn. Dat kader bevat de gezamenlijke afspraken met de instellingen en de studenten. Daarin is ook opgenomen -- dat is van belang om te noemen -- dat studenten partner zijn in het opzetten en evalueren van die studentenwelzijnsinitiatieven. Universiteiten hebben ook zelf mogelijkheden om studentenwelzijnsinitiatieven mogelijk te maken, soms financieel en soms door het faciliteren van bijvoorbeeld ruimtes. U krijgt binnenkort een tussenevaluatie van dat kader. Op basis daarvan zal ik de voortzetting van de aanpak verder aanscherpen. Dat gebeurt uiteraard ook hier weer in overleg met alle betrokken partijen. Er komt voor de zomer een brief uw kant op, ook in reactie op het advies van de Onderwijsraad. Dat zit dus allemaal in de planning. Het wordt een heel drukke zomer. Er is ook nog een debat voor de zomer.

Dan kreeg ik een vraag over studenten met een beperking. Ook hierbij is het een belangrijke verantwoordelijkheid voor onze instellingen om toegankelijk onderwijs te bieden. Studenten met een ondersteuningsvraag kunnen bij onderwijsinstellingen ook om maatwerk vragen, zodat zij op een passende manier onderwijs kunnen volgen. In het geval van studievertraging kunnen studenten ook financiële compensatie krijgen via het Studentenondersteuningsfonds. Dat is allemaal ingeregeld binnen de specifieke instellingen. Ik heb wel onderzoek laten uitvoeren naar hoe instellingen hun wettelijke taak uitvoeren om die ondersteuning ook echt te bieden. Dat is natuurlijk allemaal heel mooi op papier, maar uiteindelijk wil je dat het daadwerkelijk effectief werkt voor de studenten die hier ongelofelijk veel behoefte aan hebben. Uw Kamer ontvangt, weer voor de zomer, nog een brief met de uitkomsten hiervan. Er loopt dus een onderzoek naar hoe de wettelijke taak voor toegankelijk onderwijs, in het bijzonder voor studenten met een beperking, in de praktijk werkt.

De **voorzitter**:

U heeft gewoon geen tijd om te drinken, dus u zit in de goede versnelling. Gaat u verder. Dan zijn we bij AI, denk ik. O, eerst een interruptie van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Heel kort, voorzitter. Mijn vraag gaat over het onderzoek dat voor de zomer komt. Dat is eerder al gemeld door de minister. Worden studenten met een

beperking ook betrokken bij dit onderzoek en bij de adviezen die daaruit volgen?

De **voorzitter**:

Worden studenten daar ook bij betrokken? Een vraag aan de minister.

Minister **Letschert**:

Ik begrijp dat er met studenten is gesproken, maar laat mij, in het licht van de tijd die we nog hebben, voor de zomer nog een goede check doen om te kijken of dit voldoende geborgd is.

De **voorzitter**:

Dit was het voor u, mevrouw Abdi? Oké. Helder. Dan gaan we verder, naar AI.

Minister **Letschert**:

Ik krijg versterking, zie ik. Ik weet niet of dat een goed teken is.

De **voorzitter**:

U heeft het nodig, denk ik. Ja, ik weet het ook niet. Morele support, zullen we maar zeggen. Dan AI.

Minister **Letschert**:

Ik word er altijd zenuwachtig van! Over AI hebben we vorige week al een prachtig gesprek gehad. De opkomst van AI zorgt aan de ene kant voor enorme kansen. Het zorgt voor onderwijssectoren ook wel voor uitdagingen om zich daarop in te richten en om daarin de docenten en de ondersteunende staf, die de onderwijsondersteunende kant bedienen, mee te nemen en soms ook mee te krijgen. Het volgende is belangrijk. Je wil niet dat instellingen allemaal ieder voor zich het eigen wiel gaan uitvinden. Je wil ook dat ze van elkaar leren over wat ze daarin doen.

Nu is het goede nieuws dat het kabinet al eerder had besloten om een groot Nationaal Groeifondsproject te financieren. Dat heet Npuls. Het is prachtig om dat een keer op een werkbezoek te zien, zeg ik voor degenen die nog werkbezoekinvulling zoeken. Via dat NGF-project helpen we namelijk ook de instellingen om deze transitiefase met elkaar te doorlopen. In dit NGF-

programma werkt het vervolgonderwijs gezamenlijk aan een doordachte en verantwoorde inzet van AI, onder andere via de Centers for Teaching & Learning die daarvoor zijn. Ze hebben ook de juiste expertise in huis, zowel onderwijskundig gezien als wat meer aan de kant van datascience, om het onderwijs hierbij kundig te ondersteunen en te adviseren. Dan hoeven niet 14 plus 36 instellingen dat allemaal apart te doen. Het is dus echt een gezamenlijk ingediend programma. Nogmaals, dat is gefinancierd door de overheid.

Even over de richtlijnen, meneer de voorzitter. Dan ben ik hiermee klaar. Dit is namelijk ook de plek waar wordt gewerkt aan de gezamenlijke kaders, richtlijnen en handreikingen over de inzet van AI in zowel het onderwijs als de toetsing. Ook hierbij wil je namelijk dat instellingen van elkaar leren en bijvoorbeeld met elkaar bespreken: wat verliezen we als we bijvoorbeeld bepaalde schrijfp opdrachten niet meer in onze instellingen hebben, omdat we niet meer geloven dat die zelf geschreven zijn? En: welke andere vormen van essays, werkstukken en opdrachten ga je dan introduceren die niet via het apparaat gemaakt zijn? Nogmaals, dat gebeurt dus via dat hele grote Npuls-programma. Het is ook een verantwoordelijkheid voor de sector zelf, maar ik ben heel blij dat het kabinet in de vorige fase dit project heeft gefinancierd om daar met deze incidentele middelen richting aan te kunnen geven.

Als laatste het volgende. De Onderwijsraad benadrukte in zijn verkenning over de intelligente inzet van technologie uit 2022 ook dat het een actieve rol is, die we echt bij het onderwijsveld moeten neerleggen. Dat is ook wat we uiteindelijk met het NGF-project op die manier hebben kunnen borgen. Npuls kijkt ook naar de digitale vaardigheden van docenten en studenten. Ik denk dat dat ook heel erg van belang is. De kaders die Npuls opstelt, kunnen door de instellingen gebruikt worden in hun eigen beleid, waar ze uiteraard met hun eigen medezeggenschap dan het gesprek over hebben. Vanuit mijn stelselverantwoordelijkheid ben ik actief betrokken bij het NGF, want ik heb een verantwoordelijkheid met betrekking tot alle NGF-projecten die vanuit OCW zijn ingediend, ook als het gaat over de monitoring van het behalen van resultaten.

Dan was er ook nog een vraag over AI en de arbeidsmarkt.

De **voorzitter**:

Er is eerst nog even een interruptie van mevrouw Rooderkerk.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Veel dank voor dit antwoord. Ontzettend goed om te horen wat hier gebeurt. Hier loopt inderdaad een heel mooi programma voor, dat ook heel hard nodig is voor het onderwijs. Ik ben benieuwd of de minister ons van de uitkomsten

of tussenuitkomsten hiervan op de hoogte wil stellen. Ik roep ook op tot regie hierop, want we laten heel veel aan de instellingen zelf in het onderwijs, maar dit is nou echt iets wat het hele onderwijs verandert. Het helpt heel erg als we een voorbeeld nemen aan Estland of Frankrijk en daar een brede visie vanuit het kabinet over neerleggen, zodat instellingen weten dat ze daarmee aan de slag kunnen.

Minister **Letschert**:

Ik denk dat het kabinet een deel van de regie al heeft gepakt met een NGF-project via de departementale route, waarbij het departement in de leidende rol zat om het project te kunnen vormgeven. Nogmaals, dat was samen met de onderwijssectoren. Daarmee is al aangetoond hoe belangrijk het is, want dat is een keuze geweest van het departement.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Dat is heel goed, denk ik. Ik ben dus heel benieuwd naar de uitkomsten. Mijn vraag is ook meer of de minister ons daarover zou kunnen informeren. Wanneer is daar meer over te vertellen? Ik hoop natuurlijk dat die opbrengsten niet alleen aan instellingen zelf worden gelaten, maar dat we dan ook vanuit dit project een visie kunnen neerzetten waardoor instellingen weten hoe ze ermee aan de slag kunnen.

Minister **Letschert**:

Ja, de resultaten. Er zijn tussentijdse fases bij zo'n groot programma als een Groeifondsprogramma, in dit geval Npuls. Ongeveer eind 2026 zal misschien een logisch moment zijn, ook vanuit het programma zelf, om de volgende resultaten te delen. Dat is misschien ook een mooi consortium om hier eens uit te nodigen in een wat meer technische sessie, zoals onlangs ook is gebeurd bij een ander NGF-project. Ik vind het lastig om nu al toe te zeggen dat het kader vanuit het ministerie komt, want het is juist nu vanuit die departementale route samen met de sector in beweging. Ik ben heel benieuwd wat daaruit komt. Als ik zou zien dat daar eigenlijk niet voldoende uit komt waarop we ook vanuit onze ministeriële verantwoordelijkheid de regie kunnen pakken, ga ik graag opnieuw met u in gesprek. Maar op dit moment is men bezig met de ontwikkeling van zowel de kaders als de richtlijnen. Ik ben daar eerlijk gezegd heel blij mee.

De **voorzitter**:

Afsluitend, mevrouw Rooderkerk.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Dat laatste heb ik duidelijk gehoord, maar mijn eerste vraag was of zij ons dan kan informeren over de tussenstand en de uitkomsten. Kunnen we dat eind van het jaar per brief ontvangen?

Minister **Letschert**:

Dat kan zeker, meneer de voorzitter.

De **voorzitter**:

Ik denk dat dat dan een toezegging is en dat we gaan noteren dat u dat doet. De toezeggingen zal ik aan het eind van het debat uiteraard herhalen. U heeft nog één onderwerp in dit blokje, volgens mij. Klopt dat?

Minister **Letschert**:

Ja, meneer de voorzitter. Dat gaat over de vraag hoe we naar het gebruik van AI kijken in het licht van de arbeidsmarkt van de toekomst en de curricula die daarop voorbereiden. Ook hiervoor is het programma Npuls belangrijk, omdat binnen dat programma wordt gewerkt aan een visie op AI en het curriculum in het beroepsonderwijs. Laten wij ook die bouwsteen afwachten en die verder bespreken op het moment dat daarvan de eerste resultaten naar buiten komen.

De **voorzitter**:

Helder. Dan hebben we voordat we richting de tweede termijn van de kant van de Kamer gaan nog een blokje overig, denk ik. Het blokje overig komt er nog aan. Als u nog wat heeft gemist, zou ik zeggen: open uw oren; het komt eraan.

Minister **Letschert**:

Ik wil heel snel door naar overig, meneer de voorzitter, maar bij overig hoort ook de schadeafhandeling met betrekking tot de controle op de uitwonendenbeurs. Dat is nog niet helemaal overig, maar ik ga daar snel doorheen. Even kijken of ik het op de goede volgorde heb liggen. Misschien eerst de vraag wie er nou gecompenseerd worden. Meerderen van u hebben daar vragen over gesteld. Zijn het ook de fraudeurs? Het gaat dus over de schadeafhandeling van de uitwonendenbeurs. Zoals ik ook in de brief die

naar buiten is gegaan, verwoord heb, worden er twee groepen onderscheiden bij de schadeafhandeling. Studenten die maatregelen hebben gehad, krijgen een generiek bedrag van €2.000. Die hebben meer gehad dan alleen een huisbezoek. Studenten die alleen een huisbezoek hebben gehad, krijgen een bedrag van €500 voor de schadeafhandeling. Voor de laatste groep geldt dat zij ook schade hebben geleden als gevolg van het overtreden van de privacywetgeving. We moeten dat dus ook vergoeden. Feit is dat wij hiermee ook de oud-studenten moeten compenseren die moedwillig misbruik hebben gemaakt van de uitwonendenbeurs. Maar deze "fraudeurs" -- zo noem ik ze even -- zijn op onrechtmatige wijze geselecteerd voor de controle. Daardoor is de overheid aansprakelijk voor de geleden schade. Daar hebben we heel veel juridisch advies over ingewonnen, ook bij onze landsadvocaat. Dat is de situatie. Dus omdat het verkregen bewijsmateriaal eigenlijk onrechtmatig is, is daarmee de schade toegebracht. De hele analyse kunt u lezen in de brief.

Studenten kunnen dus kiezen voor het generieke bedrag of voor het maatwerktraject. Het maatwerktraject is uiteraard veel intensiever en brengt dus ook hogere kosten met zich mee, want er vindt dan per dossier een inhoudelijke beoordeling van dat maatwerktraject plaats. Dat vraagt heel veel van onze uitvoering. Uiteraard kan het ook voorkomen dat studenten in beroep gaan bij de rechter. Dan gaat natuurlijk het uitvoeringstraject daar ook in mee. Meneer Boomsma vroeg waarom de helft van de totale kosten uit uitvoeringskosten bestaat. Ik heb daar ook best wel kritische vragen over gesteld toen ik binnenkwam, maar ik heb mij laten uitleggen dat dit de kosten zijn die daarmee gepaard gaan. Dat verhaal gaf ik u net ook. Dat zit 'm dus met name in die maatwerkroustekant.

De heer **Boomsma** (JA21):

Maar begrijp ik het nou goed? Mensen hebben gefraudeerd. Die zijn dus terecht gecontroleerd en kregen terecht een maatregel. Die krijgen nu niet alleen al het geld waarvoor ze hebben gefraudeerd terug, maar krijgen nu ook nog eens €2.000 compensatie. Is dat nu het verhaal?

Minister **Letschert**:

Het is geen compensatie. Het is schadevergoeding. Er is gezegd dat de manier waarop de selectie is gedaan onrechtmatig is. De stappen die daarna zijn gezet, doen er dan even niet meer toe. Daar wordt de schadevergoeding voor gegeven. We kunnen dat allemaal heel vervelend vinden -- ik begrijp dat het onrechtvaardig voelt -- maar dit is hoe het juridisch zit.

De heer **Boomsma** (JA21):

De minister zei ook dat de privacywetgeving is overtreden. Geldt dat dan in het algemeen? Want bij al die huisbezoeken wordt de privacywetgeving overtreden. Maar dat geldt dan toch in algemene zin en toch niet alleen voor deze groep?

Minister **Letschert**:

Dat lijkt mij ook. Dat de privacywetgeving overtreden is, geldt voor beide groepen, maar uw vraag gaat over de fraudeurs. De manier waarop het bewijs om dat te detecteren verkregen is, is onrechtmatig verklaard. Daarmee vervallen dan ook de stappen daarna op basis waarvan de maatregelen zijn opgelegd. Dat is superonrechtvaardig. Dat begrijp ik. Maar ja ...

De **voorzitter**:

Afsluitend, meneer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

We kunnen er toch ook voor kiezen om dit niet te doen? De regering zet nu toch een proactieve stap? We kunnen toch ook gewoon zeggen: laten we dit niet doen, want ze hebben het geld toch al teruggekregen?

De **voorzitter**:

Afsluitend.

Minister **Letschert**:

Er zijn al meerdere verzoeken tot schadevergoeding ingediend bij DUO. Die moeten afgehandeld worden. De reden waarom wij hiermee nu als overheid proactief naar buiten komen, los van de discussie over de fraudeurs binnen de groep, is dat de overheid hierin ook echt wel fouten heeft gemaakt. In de discussie die we hierover hadden, is er op een bepaalde manier tot een selectie gekomen die heeft geleid tot indirecte discriminatie. Dat willen we repareren. Daar hebben we excuses voor aangeboden. Dat zal ik ook opnieuw doen. Daar hoort deze schadeafhandeling bij.

Ik ga door.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik vraag me het volgende af. Nu ontstaat het beeld dat al die 25.000 studenten per definitie aan het frauderen waren. Dat beeld klopt niet. Daar is onderzoek naar gedaan. Het blijkt nu ook uit de eerste en de tweede groep. Kan de minister dat op z'n minst even rechtzetten? Het beeld dat het allemaal fraudeurs waren, klopt namelijk niet.

Minister **Letschert**:

Daar ben ik het helemaal mee eens. Ik zei net ook dat de overheid hierin fouten heeft gemaakt. Daarom komen wij nu proactief met een aanpak om die fouten te herstellen. Ik heb net uitgelegd hoe het te verklaren is dat er in de groep ook mensen zitten die wel een keuze hebben gemaakt die niet hoort.

De **voorzitter**:

Helder. Gaat u verder met de beantwoording van de laatste vragen.

Minister **Letschert**:

Kamerlid Ergin heeft de vraag gesteld waarom DUO nou zelf die schade gaat afhandelen. DUO en het ministerie willen richting de oud-studenten herstellen wat er is misgegaan en daarmee ook bijdragen aan het herstel van vertrouwen. Dit gaat ook om de herzieningsopgave en de schadeafhandelingskant. De herzieningsopgave zit ook bij DUO. Dat gaat hand in hand. Ik heb er alle vertrouwen in dat DUO deze schadeafhandeling heel professioneel oppakt. Schadeafhandeling door DUO is eenvoudiger en doelmatig, en daardoor proactiever, wat wij hier voorstaan, dan het laten afhandelen van de schade door een externe partij. Dat is de keuze die we nu vanuit het ministerie maken. Nogmaals, ik heb er vertrouwen in dat dit door DUO heel serieus wordt opgepakt met alle integriteit die daarbij hoort.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik wens de minister heel veel succes met de massaclaims die gaan komen, omdat de minister bij de eerste groep reactief een VSO gaat voorstellen. Je hebt dus een groep die complexe schade heeft. Dat is dus een groep die bijvoorbeeld oneerlijk is behandeld of waarvan het besluitvormingstraject rondom het stopzetten van de studiefinanciering niet goed is verlopen. Waarom zegt de minister niet bewust: om te voorkomen dat er discussies gaan ontstaan over de vraag of DUO dit wel op een eerlijke manier doet, ga ik op zoek naar een externe partij die hier ervaring mee heeft, namelijk SGH, en ga ik in ieder geval voor die complexe groep de maatwerktrajecten daar

beleggen? Waarom kiest de minister daar niet gewoon voor? Dat is toch veel logischer? Daar hebben we toch al ervaring mee?

Minister **Letschert**:

Ik heb net in mijn antwoord aangegeven waarom ik er vertrouwen in heb dat DUO deze aanpak nu gaat uitwerken. Nogmaals, studenten kunnen dus kiezen voor het generieke pad en het maatwerkpad. Wij staan ervoor dat onze uitvoeringsinstantie deze hersteloperatie tot een goed einde brengt. Ik ben oprecht content dat we hiermee proactief aan de slag gaan om studenten zo snel mogelijk die schadevergoeding te kunnen geven. Als zij die niet in de generieke vorm willen, kunnen zij kiezen voor een maatwerktraject met alle elementen die bij een maatwerktraject horen.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Minister **Letschert**:

Dan was er nog de vraag hoe de huidige controles op de uitwonendenbeurs eruitzien. Dat was een vraag van de heer Boomsma.

De **voorzitter**:

Excuses, minister, er is toch een vraag van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Sorry, voorzitter, het is een beetje ongebruikelijk, maar ik moet zo gaan. Ik had een vraag gesteld over de ov-boetes. Misschien komen die zo nog aan bod, maar ik zat er even gerust op te wachten. Het is een beetje ongebruikelijk, maar ik dacht: het komt wel overeen.

De **voorzitter**:

Ik kijk even of de minister het heeft. Ja, dit kost u wel een paar punten, mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Ja, dat besef ik.

Minister **Letschert**:

Bij mij niet.

De **voorzitter**:

Bij u niet, maar ...

Minister **Letschert**:

Meneer de voorzitter, zal ik dan snel even antwoorden en dan naar de studentenreisproducten gaan? Dan eerst heel kort de vraag van meneer Boomsma over de huidige controles. Die vinden zowel schriftelijk als via huisbezoeken plaats. Studenten worden geselecteerd op basis van een aselecte steekproef. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nieuw controleproces in de vorm van een interventieladder, zodat studenten niet direct worden geconfronteerd met een huisbezoek, maar er wat stapjes tussen zitten. Er zal in de toekomst alleen nog gewerkt worden met een risicogericht selectiemodel als dit op de juiste manier ontwikkeld kan worden volgens de daarbij horende eisen en waarborgen. Dus ook hierover gaan we vast met elkaar in gesprek als DUO daar verder in is.

Ik had nog een laatste vraag van meneer Ergin over de bedragen, de €500 en de €2.000. Deze bedragen zijn gebaseerd op jurisprudentie. Er is gekeken naar welk bedrag proportioneel is voor welke specifieke casus. Er is een vergelijking gemaakt met andere casussen. Zo heeft het geleid tot dit bedrag.

Dan ga ik naar de studentenreisproducten en naar de vraag of ik de ov-boetes in de ritprijs in rekening kan brengen. Dat was uw concrete vraag. De ov-boetes zijn door tal van maatregelen gedaald met 90% in de afgelopen tien jaar, van ruim 50 miljoen naar inmiddels 5 miljoen. Dat is even een eerste feit. Het idee van een ritprijs in rekening brengen als ov-boete klinkt sympathiek, maar dat heeft enorme uitvoeringsconsequenties voor DUO. Daarnaast kan het ook nadelig zijn voor studenten die bij dit systeem meer moeten gaan betalen dan de halve maand ov-boete, die ze nu hebben, kost. We verwachten wel dat met het nieuwe ov-betaalsysteem -- dat heet "OVpay"; zeg ik dat goed? -- de ov-boetes nog verder zullen gaan dalen dan wat ik net al heb geschetst. Ik zie dat wel als een van de belangrijkste maatregelen van de komende tijd, omdat studenten met OVpay niet meer naar de ophaalautomaat hoeven om het studentenreisproduct aan te zetten of stop te zetten. Ze kunnen dat digitaal doen. Dat is dus een tweede stap in

manieren om die boetes zo laag mogelijk te krijgen. Maar van 50 miljoen naar 5 miljoen is best al wel een flink resultaat.

Dan ga ik nu naar overig.

De **voorzitter**:

Nou, doe uw best. Nee, hoor.

Minister **Letschert**:

Dit is gewoon een hele actieve commissie, die mij flink aan het werk zet.

De **voorzitter**:

Ja, het is ongelooflijk. Gaat uw gang.

Minister **Letschert**:

Ik doe het heel kort, meneer de voorzitter. Visitaties. Meneer Boomsma had het met uw Kamer over de regeldruk en de stress die visitaties opleveren. We hebben het dan deels over de onderzoeksvisitaties via het SEP-protocol en de visitaties op de opleidingen via de opleidingsaccreditaties en de instellingsaccreditaties. Die instellingsaccreditatie is een keer per zes jaar. Ik wil die wel even uit elkaar houden, omdat de onderzoeksvisitaties via een andere lijn in een instelling lopen dan de opleidings- en instellingsaccreditaties. In de instellingsaccreditatie zit ook geen onderzoeksevaluatie. Dat gaat echt alleen maar over het onderwijs. Het zijn ook andere mensen die dat doen. Daarmee belast je in ieder geval niet dezelfde mensen. Als uw zorg zit in dat we dezelfde personeelsleden belasten, zeg ik: dat geldt zelfs niet voor de ondersteunende staf; het zijn andere bloedgroepen; andere diersoorten. Nee, dat mag ik natuurlijk niet zeggen.

Willen we een nieuw stelsel? Ik denk dat ik er op dit moment, na zes weken en twee dagen, nog niet van overtuigd ben dat er een grote wijziging in het accreditatiestelsel aan de opleiding- en onderwijskwaliteitskant moet komen. Dat was ook de constatering van de inspectie in haar periodieke onderzoek daarnaar. Ik zie wel dat je bij het kwaliteitszorgstelsel uiteraard altijd verbetering kan toepassen, ook als het gaat over eigenaarschap van docenten en studenten en het terugbrengen van lasten. Dus dat gesprek wil ik zeker met de sectoren hebben. Hoe zorgen we er nou voor dat de ervaren administratieve last minder wordt? Ligt dat aan ons in Den Haag of ligt dat aan hoe je dat zelf in je eigen instelling hebt ingeregeld? Dat kan namelijk

ook. Daar ga ik zeker mee aan de slag. Momenteel loopt er ook een onderzoek naar concrete opties voor de verbetering van het kwaliteitszorgstelsel in het hbo en het wo. Daarbij kijken we naar twee zaken. We hebben al hard gewerkt in zes weken, hè?

De **voorzitter**:

En twee dagen.

Minister **Letschert**:

En twee dagen. Wij richten ons op een betere inzet van de ITK. Hoe kun je de ITK zo gebruiken dat instellingen meer ruimte krijgen bij de beoordeling van de opleidingen als ze die ITK positief hebben afgerond? Nu doet dat eigenlijk niets, buiten dat je heel blij bent dat je een positieve ITK hebt. Je wilt eigenlijk wel dat je daar ook een soort beloning voor krijgt.

De **voorzitter**:

En ITK staat voor?

Minister **Letschert**:

Instellingstoets kwalificatiezorg. Nee, mijn ondersteuning zegt dat dat niet klopt. Wat zei ik? Hier naast me wordt gezegd: integrale toets kwaliteitszorg. Ik heb het zelf heel vaak moeten doen. Een mogelijkheid zou bijvoorbeeld kunnen zijn om, als we dat onderzoek eenmaal op tafel hebben, te kijken naar een verruiming van die accreditatietermijn. Dat noemde u al. Dat zou een mogelijkheid kunnen zijn, maar laten we eerst eens kijken wat er uit dat onderzoek komt. Dan kunnen we daarna met elkaar bepalen dat we van zes naar acht jaar gaan of dat we iets doen met de individuele opleidingsaccreditaties. Verder loopt er een onderzoek naar effectief en proportioneel toezicht, want we hebben ook wel de ambitie om het externe toezicht door de NVAO en inspectie te verduidelijken en te verbeteren door hun goede handvatten te geven voor toezicht bij tussentijdse signalen over opleidingskwaliteit. De inspectie heeft hier namelijk ook aandacht voor gevraagd in haar evaluatierapport in 2024 over dit hele accreditatiestelsel.

Samengevat: na de zomer krijgt u van mij een brief over de aanpak rondom de kwaliteitszorg, waarbij ik dus de resultaten van het onderzoek meeneem. Dan ga ik ook gericht en onderbouwd op uw vragen en ideeën antwoord kunnen geven. Het onderzoek wordt begin 2027 helemaal afgerond. Dan kunnen we pas echt gericht over de uitkomsten en de opvolging praten. Dus eerst krijgt u een brief over een aanpak en dan komt er pas een onderzoek.

Laat me even kijken wat er mogelijk is om daarover al eerder iets met u te delen en wat hierin wijs is. We delen de ambitie van minder regels en minder administratieve lasten. Waar we de verbeteringen zien, zou ik ze wel willen toepassen.

Dan ga ik naar de examencommissies. Daarover ging ook een vraag van de heer Boomsma. Het rapport van de examencommissies heeft OCW drie aanbevelingen gedaan over examencommissies. Zoals we ook in de aanbiedingsbrief bij dat rapport hebben geschreven, is de vervolgstap dat ik in gesprek ga met de inspectie. Dat gesprek vindt op korte termijn plaats. Dan ontvangt u mijn beleidsreactie op de aanbevelingen. Dat is dus na zomer in die bredere brief over de kwaliteitszorgaanpak in het hbo en het wo. Die brief komt er dus aan en ook de reactie op de examencommissiediscussie. Ik vind het misschien ook belangrijk om te zeggen dat de conclusies en de aanbevelingen over die examencommissies die de instellingen en de koepels aangaan, door de inspectie al actief bij hen onder de aandacht zijn gebracht. We hebben die dus niet achtergehouden. Daar zijn ze al mee aan de slag.

Dan ga ik snel door, want u wilt vast allemaal naar de zon.

De **voorzitter**:

Ja en de tijd is ook bijna op, dus dat is ook een puntje.

Minister **Letschert**:

Maar ik heb nog maar een paar vragen. Laat ik beginnen met de migratie van de nieuwe cloudomgeving binnen DUO. Dat is een vraag van mevrouw Raijer. Deze migratie is in 2026 gestart met circa 20% van de totale workload. Daarmee wordt de daadwerkelijke productiecapaciteit verplaatst en wordt de overgang van DUO als eigen beheerder naar een regieorganisatie met ODC-Noord als leverancier voor de cloudinfrastructuur verder vormgegeven. Wij verwachten de eerste resultaten tegen het einde van dat jaar. Voor de komende zes jaar -- dat is misschien ook wel belangrijk om te noemen -- verwacht ik nog wel ongeveer 30 miljoen aan kosten hiervoor. Dat is best veel geld. Vervolgens worden andere delen van de applicaties stapsgewijs gemigreerd. Als we niks doen, hebben we te maken met een minder veilige en minder flexibele omgeving en met hogere kosten voor zowel DUO als ODC-Noord. Dat lijkt me geen wenselijke route.

Ik heb de vraag gekregen of de ICT-afdelingen binnen DUO op dezelfde wijze werken. Ja, alle DUO-kantoren maken reeds gebruik van dezelfde ICT-architectuur. Dat is een compliment waard, want dat is niet overal al het geval. Een compliment mogen we hier ook weleens uitdelen.

Meneer de voorzitter. Dan heb ik een hele mooie vraag van de heer Van Houwelingen over de motie van de Kamer waarin staat dat de

wetenschappelijke consensus niet per se meteen de waarheid is. Dat debat hebben we vorige week ook heel mooi gevoerd. Volgens mij is de kern van de wetenschap het constant bevragen van de stand van de wetenschap van dat moment. Dat is wat de wetenschap is en daar moeten we kritisch op blijven. Volgens mij is dat ook de wetenschappelijke houding die je bij iedere wetenschapper mag verwachten. Amen.

De **voorzitter**:

Maak uw verhaal even af, minister, want u bent bij de laatste vraag. Meneer Van Houwelingen, hou uw interruptie even vast.

Minister **Letschert**:

De laatste vraag is een interessante vraag: waarom kiezen wij er niet voor om het PD, dus het professional doctorate, in te bedden onder de universitaire regie? Dat zou ik nou juist niet willen, want het PD heeft juist een hele andere oriëntatie dan de PhD binnen de universiteiten. Het PD is veel meer praktijkgericht, met het doel interventies en toepassingen in maatschappelijke vraagstukken te kunnen verrichten. Ik vind het wel interessant wat de internetconsultatie gaat opleveren, want die loopt nu natuurlijk. Ik ben heel benieuwd naar de verschillende opvattingen, die ik nu al voorbij zie komen op social media. Laten we ons vooral door de internetconsultatie laten voeden en dan verder het gesprek voeren over de vragen van de Groep Markuszower.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. De heer Van Houwelingen had nog een interruptie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor de beantwoording. Ik heb twee korte vervolgvragen die ik toch belangrijk vind. De minister zegt dus, als ik het goed begrijp, dat die consensus ... Daar hebben we het in de Kamer heel vaak over en dan denken de Kamerleden: o, dat is de waarheid. De minister is natuurlijk ook rector magnificus geweest, professor. Dat u het ermee eens bent, is toch niet per se automatisch de waarheid?

De **voorzitter**:

Ik vind dit een heerlijke afsluiting.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik heb twee vragen.

De **voorzitter**:

Ja, dit is de eerste.

Minister **Letschert**:

Ik heb net geantwoord wat ik heb geantwoord. Wetenschap gaat dus over het verrijken van kennis, iedere dag weer. Het elkaar bevragen en de hele peer review, die een onderdeel zijn van het wetenschappelijke systeem, hebben als doel om elkaar te blijven uitdagen en te blijven bevragen. Dat is mijn antwoord.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat is dus geen duidelijk ja. Dat is eigenlijk wel heel zorgwekkend. De minister is ongetwijfeld bekend met paradigmawisselingen en met Thomas Kuhn. Ik hoop uit het geknik op te maken dat de minister voor deze motie had gestemd.

Dan mijn laatste vraag. Die wil ik nog wel even gesteld hebben. De minister heeft het net ook weer gehad over de waaier: het onderwijsgebouw is niet per se een ladder, maar een waaier. Dan begrijp ik dat plan om die doctorstitel ook mogelijk te maken op het hbo niet goed: wat is daar, als ik dat toch nog even mag vragen, dan de logica achter geweest? Ik zou zeggen: geef het hbo dan zijn eigen titels: "gezel", "ambachtsman", "meester" of zo. Waarom dan titels uit het academisch onderwijs in het hbo introduceren? Die logica begrijp ik niet. Die vraag wilde ik graag tot slot nog even stellen.

De **voorzitter**:

Tot slot, de minister.

Minister **Letschert**:

Ik neem meneer Van Houwelingen heel graag een keer mee naar een van de hogescholen waar ik laatst was om met de PD's te spreken. Het is dus echt een andere graad. Het is ook geen titel. De dokterstitel blijft voorbehouden aan de PhD's die aan de universiteit promoveren. Het PD is een professional

doctorate; zo moet je het ook noemen. Dat komt achter de naam van de kandidaat. Dat is een graad. Dat klinkt verwarrend, maar dat is wel het onderscheid. De doctorstitel is voorbehouden aan degene die promoveert aan de Nederlandse universiteit. De PD-graad, zoals wij die nu voorstellen en die voorligt voor de internetconsultatie, is een graad die PD'ers -- zo noem ik ze inmiddels -- krijgen nadat ze vier tot zes jaar lang keihard hebben gewerkt aan een praktijkgericht onderzoek, vaak met beide benen in de sector waar ze onderzoek naar doen. Dat kan privaat of publiek zijn. Uiteindelijk leveren die een eindproduct op dat heel ander is dan het traditionele proefschrift aan een universiteit.

De **voorzitter**:

Afsluitend, de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, afsluitend. Het is behoorlijk verwarrend. Het zijn weer allemaal Engelse termen. Het is jammer dat er niet gekozen is voor Nederlandse termen in het vakonderwijs, wat het hbo toch is, als het goed is, en dat er voor zo'n verwarrende Angelsaksische constructie wordt gekozen. Dat is wat ik er maar bij zeg.

Minister **Letschert**:

Ik denk dat je ook "professioneel doctoraat" kan zeggen, hoor. Misschien heb ik er zelf even een Engelse term in gegooid.

De **voorzitter**:

Dat kan gebeuren. Maar goed, helder. Dank u wel.

Ik denk dat we de beantwoording in de eerste termijn hebben gehad. We gaan wat mij betreft direct door met de tweede termijn van de zijde van de Kamer. U heeft een minuut en twintig seconden spreektijd in de tweede termijn. Ik geef als eerste het woord aan mevrouw Rooderkerk, die spreekt namens D66.

Mevrouw **Rooderkerk** (D66):

Veel dank, voorzitter. Veel dank aan de minister voor de beantwoording van de vele vragen die hier zijn gesteld. Om te beginnen wil ik graag het tweeminutendebat aanvragen, voordat ik dat vergeet. We zijn blij om te

horen dat we de financiële situatie van studenten gaan verbeteren. Daar is het in dit debat al uitgebreid over gegaan. Wel is het natuurlijk zo dat het nog even duurt, omdat er een wetswijziging voor nodig is. Dat hoorde ik de minister ook zeggen. Zij gaf aan dat het 'm niet per se zit in het veranderen van het bedrag. Is het mogelijk om iets meer te schetsen wat daar dan precies voor nodig is, zodat we daar beter zicht op hebben? Kan dat met een amendement niet toch sneller? Dat is de aard van mijn vraag.

Ten aanzien van AI in het hoger onderwijs: ik ben heel blij dat de minister aangaf dat daar een heel mooi project van Npuls op loopt, waar wij hopelijk veel informatie uit kunnen halen. Ik ben er ook blij mee dat zij in het kader van die talentenstrategie ook heel goed aan het bekijken is wat de impact hiervan is op het onderwijs en op de studenten en de werkenden van de toekomst. Ik zie zelf wel echt het nut van een strategie vanuit het kabinet, maar we hebben hier morgen nog een debat over met de staatssecretaris.

Tot slot het mentale welzijn van studenten. Het bindend studieadvies is wat ons betreft een eenzijdig instrument. Ik hoorde dat de minister ook zeggen. Wij zien veel liever persoonlijke begeleiding via studieadviseurs. Op dat punt overwegen wij dus een motie. Ik verwacht ook steun van meerdere partijen hiervoor. Dus dank voor dit debat.

De voorzitter:

Hartelijk dank, mevrouw Rooderkerk. We gaan naar de heer De Beer van de VVD-fractie.

De heer De Beer (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Ik zal het ook kort houden. Ik wilde eigenlijk nog even uitweiden over de samenwerking tussen wo, hbo en mbo. We hebben vorige week of de week daarvoor stilgestaan bij de wetswijziging op het gebied van het beroepsonderwijs. Toen hebben we vooral gekeken van mbo naar hbo en wo. Ik kan me voorstellen dat in de talentstrategie en rondom de visie op de campusontwikkeling ook de lijn van wo richting mbo verder verkend wordt en dat we dat ook vanuit dat perspectief bekijken. Het is voldoende als de minister als antwoord alleen "ja" zegt.

Dan de sturing op arbeidsmarktrelevantie en maatschappelijke impact. Ik had het over studiekeuzevoorlichting, accreditatie en bekostiging in mijn eerste termijn. Wellicht kan de minister nog een klein beetje aanvullen als het gaat om accreditatie. Wordt dat ook meegenomen in de verkenning en in de toekomstige voorstellen? Ik heb ook nog wel de vraag welke handvaten we instellingen nou te bieden hebben om effectief op te treden op het moment dat er echt overtredingen en bezettingen et cetera zijn. Ik begrijp van de minister dat er volgende week een apart debat over is in het kader van de

Taskforce Antisemitismebestrijding, maar wellicht kan de minister toch nog één keer in dit debat een duidelijk antwoord op de vraag geven.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer De Beer namens de VVD-fractie. Dan kijk ik naar de heer Boomsma van JA21.

De heer Boomsma (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Dank aan de minister voor de beantwoording. Er komen natuurlijk nog veel brieven onze kant op, dus we zien daar allemaal naar uit. Ten aanzien van de internationalisering: JA21 vindt toch echt dat we ook de rol van het Nederlands als academische taal moeten blijven koesteren en beschermen en vindt dat dat dreigt nog onvoldoende te gebeuren. Als ik ook zie dat er een bachelor psychologie in Amsterdam is met 1.600 studenten in het collegejaar 2025-2026, waarvan de helft niet Nederlands is, denk ik: is het nou echt in ons belang om dat op die manier te doen? Hoe controleren we ook of het Engels dat veel docenten spreken überhaupt wel fatsoenlijk is? Je hoort er ook heel veel van dat stonecoal English. Dat is volgens mij voor niemand goed.

Over de visitaties: er worden nieuwe onderzoeken gedaan, maar er lopen natuurlijk al heel veel onderzoeken. Er is al veel gedaan: dat onderzoek rond het externe toezicht et cetera. Volgens mij weten we al heel wat, maar wij wachten dat dan toch af, in ieder geval tot voor de zomer.

Nog één vraag over de DUO en de schadevergoedingen voor deze studenten. Als de minister zegt dat de privacy is overtreden, gaat het er dan om dat er huisbezoeken zijn afgelegd en de privacy wordt overtreden bij zo'n huisbezoek in algemene zin en die huisbezoeken dan nu ook niet meer worden toegepast of ziet dat specifiek op de groep die is geselecteerd als gevolg van dat indirect discriminerende algoritme?

De voorzitter:

Dank u wel voor uw tweede termijn. Dan gaan we nu naar mevrouw Raijer namens de PVV-fractie.

Mevrouw Raijer (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Ik wil ook de minister bedanken voor haar antwoorden. Mijn collega Boomsma zei het inderdaad al: er komt voor de zomer heel veel naar ons toe. Ik wil het volgende nog even meegeven. Toen

ik het over de BES-eilanden had, ging het niet over de extra onkosten die studenten hebben, want als ze naar Amerika en Canada gaan, krijgen ze behoorlijk hoge bedragen. Als Nederlandse studenten in Amerika willen studeren, krijgen ze daar ook geen compensatie voor. Daar had ik het dus over. Ik ga me er nog wel op beraden of ik daar bij het tweeminutendebat nog een motie over ga indienen.

Dank u.

De **voorzitter**:

Helder. Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Hamstra van de CDA-fractie.

De heer **Hamstra** (CDA):

Voorzitter, dank. Ook onze dank aan het kabinet en de minister voor de beantwoording in de eerste termijn. We hoorden dat in het kader van de talentstrategie de instrumenten samenhangend in worden gezet en dat de betreffende brief voor de zomer naar ons toe komt. Daar zijn we heel erg blij mee, dus dank daarvoor. We hebben het gehad over de motie-Straatman: de verkenning loopt al. Fijn dat u daar zo voortvarend mee aan de slag bent geweest en we zijn er ook blij mee dat we daar in de herfst meer over terughoren.

Tot slot. We hebben het gehad over de gokverslaafde studenten, dus de "spookstudenten", zagezegd. Ik ben blij dat u de zorgvuldigheid betracht om te zeggen dat u daar nu niet op terug kan komen en dat die maatregelen en de oplossingsrichtingen nog onze kant op komen. We zouden graag de volgende toezegging krijgen: zou dit voorafgaand aan het eerder aangevraagde tweeminutendebat naar ons toe kunnen komen? Dat zou ik nog graag aan u willen vragen.

Dank.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan kijk ik naar de heer Van Houwelingen van de fractie van Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor de beantwoording. Ik heb verder geen vragen of opmerkingen, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Het woord is aan de heer Ergin van DENK.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, dank u wel. Het tweeminutendebat is aangevraagd. Tijdens dat tweeminutendebat zal DENK een voorstel indienen over het bsa. Om daar goed een ei over te kunnen leggen, zou ik van de minister een overzicht willen van alle opleidingen met lage slagingspercentages waar een bsa wordt gehanteerd, want de minister wees in haar beantwoording specifiek op die groep. Ik zou daar graag nog een keer naar willen kijken.

Voorzitter. Het tweede punt gaat over de compensatie door DUO. Ik vond het toch wel naar -- ik wil dat nog wel even benadrukken -- dat er hier wordt gedaan alsof die hele groep bestaat uit fraudeurs, terwijl DUO in specifieke postcodes, waar Nederlanders met een migratieachtergrond woonden, specifiek keek naar opleidingsniveaus en zich daar richtte op mbo's, wat ook een oververtegenwoordiging van Nederlanders met een migratieachtergrond met zich meebrengt. Ik vind het heel jammer dat we na al die onderzoeken nog steeds een debat voeren over het punt dat het zou gaan om allemaal fraudeurs. Dat wil ik graag nogmaals benoemd hebben.

Ik ben eigenlijk heel ontevreden over het antwoord van de minister over de ministersplaatsen. De Kamer heeft een motie aangenomen om ministersplaatsen in te voeren. Daar is dus een meerderheid voor. De minister komt dan met een verkenning waarin staat waarom dit niet kan. Ze wijst daarbij naar allerlei randzaken die wellicht interessant zouden kunnen zijn, maar niet in de motie staan.

De **voorzitter**:

Uw tweede termijn lokt een korte interruptie uit van de heer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

Erkent de heer Ergin wel dat er gewoon is gefraudeerd? Heel veel mensen hebben gefraudeerd. Zij hebben opgegeven dat ze niet thuis zouden wonen. Erkent hij dat dat verwerpelijk is?

De heer **Ergin** (DENK):

Fraude is verwerpelijk.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. Zullen we het hierbij laten? Anders zijn we nog langer bezig dan we hadden afgesproken. Ik kijk even naar de minister. Kan zij zonder schorsing toe? Misschien wordt er nog een laatste antwoord gepend, terwijl wij direct naar de tweede termijn van de zijde van het kabinet gaan. Ik geef wederom de minister het woord.

Minister **Letschert**:

Dank u wel, dank u wel. Ik heb zo veel mogelijk meegeschreven en mijn geweldige team naast mij ook.

Mevrouw Rooderkerk vroeg waarom het zo lang duurt. Dat was eerlijk gezegd ook mijn vraag toen ik binnenkwam. De bedragen van de beurzen zijn in de wet verankerd en dus niet in lagere regelgeving. Die staan gewoon in de wet. Als je die wilt aanpassen, moet je de wet aanpassen. Dat kost wat voorbereiding. Je hebt een internetconsultatie nodig en er komt weer een uitvoeringstoets. De Raad van State komt ook nog met advies en dan komen we bij de Kamer. Dat is de route. Bovendien hebben we in het licht van onze minderheidspositie ook nog een gesprek over de vraag of de hele Kamer dit een goede maatregel vindt. Daarom hebben we deze datum vastgesteld.

Meneer de voorzitter, ik ga gewoon in één keer door, hè?

De **voorzitter**:

Ja.

Minister **Letschert**:

Dan heb ik een vraag van de heer De Beer over de waaier en de verkenning van de routes. Ja, als het gaat over de relatie tussen accreditatie en de arbeidsmarkt, gaan wij met elkaar bespreken wat we willen doen. Wat is daarin wetenschappelijk uitlegbaar? Nogmaals, ik zei dat de arbeidsmarkt van de toekomst niet zo gemakkelijk te voorspellen is en dat we ook een bredere vorming van onze studenten willen. Ik neem dit dus mee en kom daarop terug. De keuzes die we daarin maken en de instrumenten die daarbij horen, zullen voor een deel in de talentstrategie terugkomen. Een deel komt terug in de brief over het kwaliteitszorgstelsel en het hele accreditatieverhaal.

De heer **De Beer** (VVD):

En de bekostiging?

Minister **Letschert**:

En de bekostiging! Dit zijn allemaal elementen die met elkaar te maken hebben, zoals alles in het leven.

Dan werd gevraagd of ik in de doorontwikkeling van bijvoorbeeld regionale campussen ook ga kijken of je van wo naar mbo kunt. Ja, inderdaad het moet niet meer gaan over laag en hoog, maar over wat past. Waar wil een student zijn grootste meerwaarde leveren? Het is dus niet alleen maar een route een kant op.

Ik denk dat ik de vragen nu niet in de juiste volgorde beantwoord, maar dat maakt misschien niet zo veel uit, nietwaar?

De **voorzitter**:

Nee, hoor. Dat maakt niets uit. Gaat u verder.

Minister **Letschert**:

Nee, toch? Ik maak toch even de vragen van meneer De Beer af. Hij vroeg welke handvaten de instellingen hebben om demonstraties die uit de hand lopen, aan te pakken. De instellingen hebben een aantal handvaten. Dat staat nog even los van wat de driehoek, het justitieapparaat daarin kan betekenen. Instellingen kunnen schorsen, berispen en, indien ernstig, aangifte doen. Ik noemde net al het voorbeeld van de vernielingen aan gebouwen. Uiteraard kan de instelling ook de politie inschakelen op het moment dat een demonstratie uitloopt in een bezetting die veiligheidsvraagstukken en bedreigingen van medewerkers mede als gevolg heeft. Dan is het een kwestie van een telefoontje naar de driehoek en zeggen: dit gaan wij niet accepteren. Dit is de lijn die de instellingen daarin kiezen. Dan heb ik de vraag van de heer De Beer beantwoord.

Ik heb een vraag van de heer Boomsma gekregen over privacy. Misschien is het nu te technisch aan het worden, maar dit zit in het selectiemodel. De studenten hadden niet op die manier geselecteerd mogen worden, en daarmee heb je dus ook hun privacy geschonden. Ik denk dat het verstandig is ... Iedereen die gecontroleerd is, is dus geselecteerd. Daarmee is de privacy geschonden. Ik proef uw interesse in dit dossier. Het lijkt me best interessant om daar met collega's in een technische briefing wat dieper op in te gaan. Ik weet niet helemaal zeker of u die brief heeft ontvangen. Ik denk het eigenlijk wel. Het is best een uitgebreide brief. Ik sta er altijd voor open om ook zoiets te organiseren, mocht u daar interesse in hebben.

De heer **Boomsma** (JA21):

Ik heb het allemaal zitten lezen, maar mijn verbazing werd er niet heel veel minder om. Formeel gezien is het een aantasting van de privacy. Maar dat ziet dus niet zozeer op het huisbezoek waarbij je bij mensen gaat controleren hoeveel tandenborstels er in huis staan; dat ging over de selectie zelf. Ja. Dan begrijp ik het.

Minister **Letschert**:

Dat klopt.

Dan ga ik meteen door naar de vraag van mevrouw Raijer over de BES-studenten en hun studiefinanciering. Zij vroeg waarom die voor Amerika en Canada hoger zou zijn en wil daar wellicht een motie over indienen. Het heeft ook te maken met de wens die er bestaat om het studeren in de regio -- en dan hebben we het over de regio dáár -- te promoten om een braindrain te voorkomen. Daarom is de afweging gemaakt om deze bedragen op die manier vast te stellen. Niet iedereen kan in Europees Nederland studeren. Niet alle opleidingen zijn mogelijk op de eilanden. Laten we dat ook met elkaar vaststellen. De onderwijsinfrastructuur zoals we die in Nederland kennen is natuurlijk niet op onze drie prachtige eilanden op dezelfde manier aanwezig, met het aanbod dat daarbij hoort.

Dan had ik een vraag van Kamerlid Hamstra over de gokverslaafden en spookstudenten. Hij vroeg of we die voor het tweeminutendebat kunnen bespreken. Volgens mij heb ik net toegezegd daarop in te gaan in de voortgangsbrief, de verzamelbrief. Dan kan ik dat echt gedegen doen. Als we eerder antwoorden hebben, zijn we natuurlijk altijd bereid om die iets eerder te delen, maar dit wil je ook zorgvuldig doen. Hiervoor blijf ik bij de voortgangsbrief. Dat lukt dus niet voor het tweeminutendebat.

Meneer de voorzitter. Dan de ministersplaatsen. Het probleem dat daar is geconstateerd, zit in de hele keten. De oplossing die u voorstelt, gaat dus niet het hele probleem aanpakken. Studenten keren niet terug naar de eilanden na een lange studie in Nederland. Alle onderdelen bekijken is geen vertragingstactiek of iets niet serieus nemen, maar echt iets willen doen om hier een oplossing voor te creëren. Daar is ook een wetswijziging voor nodig. Vandaar het antwoord. Ik begrijp dat dit voor u teleurstellend is, maar dit is wel het eerlijke antwoord.

Dan heb ik ze volgens mij allemaal gehad.

De **voorzitter**:

Kijk eens aan. Mijn richttijd was 17.30 uur. Dan hebben we nog 30 seconden. Dan zijn we aan het einde gekomen van dit ... Nee. Mevrouw Raijer heeft nog een interruptie.

Mevrouw **Raijer** (PVV):

Toch nog even terugkomend op wat de minister net zei over dat naar Amerika gaan om te studeren. Zij kunnen toch gewoon naar Nederland komen om te studeren? Volgens mij hebben wij hier heel veel universiteiten.

Minister **Letschert**:

Zeker, maar wat ik zei was het volgende. De afweging die toen was gemaakt, is om de braindrain in de regio ... Dat is dus dichterbij in de regio dan helemaal hier in Nederland. De vrees is dat studenten niet meer terugkeren. Dat is de reden die ik daarbij aangeef.

De **voorzitter**:

Goed. Hartelijk dank. We zijn aan het einde gekomen van dit debat. De minister heeft de volgende toezeggingen gedaan:

- De nieuwe nota van wijziging van de Wet internationalisering in balans komt na de zomer.
- De minister komt in de Kamerbrief over studentenwelzijn voor de zomer terug op hoe de gesprekken met de sectoren rondom het bindend studieadvies lopen.
- De minister komt in de herfst met het vervolg van de wettelijke zorgplicht in het kader van sociale veiligheid.
- De minister komt in de verzamelbrief terug op het vraagstuk rondom spookstudenten die lenen bij DUO om hun gokverslaving in stand te houden.
- Voor de zomer komt er een brief met de uitkomsten over hoe de wettelijke taak voor studenten met een beperking in de praktijk werkt. Hier worden de desbetreffende studenten ook in meegenomen.
- De minister komt voor het einde van het jaar met een update van het Groeifondsproject Impuls.
- Na de zomer komt er een brief over de kwaliteitszorg. Afhankelijk van het onderzoek kijkt de minister of dit eerder kan.

Afsluitend is er een tweeminutendebat aangevraagd door het lid Rooderkerk. Als u zich hier ook in herkent, dan zijn dat de toezeggingen voor vandaag.

Er viel mij iets op. Soms vraag ik me af hoe we in het debat afkortingengebruik in de klauwen kunnen houden. ITK, OVpay, OER, bsa, LLO, Npuls, Wib, NGF ... Verder zeg ik niks. Denkt u straks nog maar eens terug aan deze nieuwe herinnering.

Goed. Ik dank de minister en haar ondersteuning hartelijk voor de beantwoording van de vragen. Ik bedank ook alle Kamerleden die tot het einde zijn gebleven; dat is een extra puntje. Ik bedankt alle mensen die op de publieke tribune met ons meekijken, en zeker ook de Kamerondersteuning. Zonder jullie werd dit helemaal niks.

Er is dus een tweeminutendebat aangevraagd, en de eerste spreker is mevrouw Rooderkerk. Dat zal worden doorgegeven aan de Griffie Plenair en zo snel als mogelijk worden ingepland. Ik sluit hierbij het debat, en ik wens u allemaal nog een hele fijne avond.

Sluiting 17.32 uur.